

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALMAN İMPARATORU FRIEDRICH BARBAROSSAN'IN
ANADOLU HAREKATI VE III. HAÇLI SEFERİ

Soner MENEMENCİOĞLU

Danışman
Prof. Dr. Mustafa DAŞ

İZMİR-2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum Alman imparatoru Friedrich Barbarossan'ın Anadolu Harekatı ve III. Haçlı Seferi" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2021

Soner MENEMENCİOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın Anadolu Harekatı
ve III. Haçlı Seferi**

Soner MENEMENCİOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Programı

1097 yılında başlayan Haçlı Seferleri, Dünya tarihini etkileyen önemli gelişmelere ve sonuçlara sebep olmuştur. Haçlı Seferlerinin gerçekleştirilmesindeki amaç hem Anadolu'ya yerleşmiş olan Türkleri hem de Hristiyanlar tarafından kutsallık atfedilen yerlerde oturan Müslümanları o bölgelerden çıkarmaktı. Yapılan Haçlı Seferi çağrısına Avrupa'nın birçok yerinden pek çok sınıftan insanlar cevap vermişti. Ancak 1190 yılında gerçekleşen üçüncü Haçlı Seferinin ayrıcalığı, İngiltere ve Fransa krallarının yanı sıra Almanya İmparatoru'nun da katılması olmuştur. Liderlerin bu savaşa katılmak istemesi Haçlı Seferinin manevi boyutunu ve tarihsel önemini vurgulamaktadır. Friedrich Barbarossa'nın Haçlı Seferinin başarısız olması Sultan Selahaddin'in lehine olan bir durumdur. Daha önce gerçekleşen seferler oldukça başarılı kazanımlar elde etmişken, İmparatorun sefer sırasında ölümü yüzünden ordu dağılarak eski etkin gücünü ve ihtişamını kaybetmişti. Bu durum Batı dünyası tarafında büyük bir hayal kırıklığı olmuştur. Hal böyle olunca, Doğu'da Sultan Selahaddin ve üç Semavi dinin kutsal topraklar olarak gördüğü Kudüs şehri büyük bir tehlikeden kurtulmuştur. Doğu'ya Alman Haçlı ordusundan önce varan İngiltere Kralı I. Richard ve Fransa Kralı II. Philippe Auguste'nin İslam ordularıyla yaptığı savaş ve kıyasıya mücadele bir sonuç vermemiştir. Bu nedenle seferi kurguladıkları gibi sonuçlandıramamışlardır.

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hattin Savaşı'ndan başlayarak üçüncü Haçlı Seferinin başlangıcına kadar olan süreçte yaşanan olaylar ve önceki Haçlı

Seferlerine kısa bir şekilde değinilerek İslam dünyası hakkında da genel bir değerlendirme yapılmıştır. Tezimizin asıl konusu olan ikinci bölümde, Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın Anadolu Harekâtı anlatılmıştır. Anadolu seferi sırasında Haçlı ordularının yaşadığı sıkıntılar ve karşılaştıkları durumlar anlatılmıştır. Bu bölümde temel alınan kaynak bizzat olaya tanıklık etmiş ve sefere çıkmış “Ansbert’in Historia de Expeditione Friderici Imperatoris” (İmparator Friedrich’in Seferinin Tarihi) adlı çalışmanın Türkçe çevirisi olmuştur. Bunun yanında aynı eseri Latince’den Almanca’ya çeviren Arnold Bühler’in “Der Kreuzzug Friedrich Barbarossas: Bericht eines Augenzeugen”, Stuttgart, 2007, adlı eserinden de yararlanılmıştır. İmparatorun seferine tanıklık eden ve Bizans sınırlarındayken yaşadıklarını anlatan ünlü Bizanslı tarihçi Niketas Khoniates’in “Historia” adlı eserinden yine bu bölümde yararlanılmıştır. Bununla birlikte birçok Hristiyan kroniklerde bu konu detaylıca anlatılsa da bu tez için kullanılan kronik “Ernoul Kroniği” olmuştur. Alman İmparatorunun seferi hakkında bilgi veren kaynaklar sadece Batı’dan çıkmamıştır. Sefer hakkında eserlerinde bilgiler veren Müslüman yazarlarda bulunmaktadır. Bu konuda özellikle İbnü’l Esir’in “el-Kâmil Fi’t tarih” adlı eseri ile Abû’l Farac’ın eserini Türkçeye çeviren Ömer Rıza Doğrul’un “Abû’l Farac Tarihi” adlı çalışmasından da yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde ise, üçüncü Haçlı Seferinin temel hatları ele alınarak Hristiyanların İslam dünyasında yaşadıkları anlatılmıştır. Haçlı ordusu savaş sonunda Sultan Selahaddin ile anlaşmaya varmasıyla bölüm sonlanmaktadır. Bu bölümde yararlanabildiğimiz temel kaynak “Itinerarium Peregrinorum Et Gesta Ricardi” olmuştur. Ayrıca o dönemde yaşayarak sefere ve savaşlara tanıklık etmiş Müslüman yazarların eserlerinden de yararlanılmıştır. Hazırlanan Yüksek Lisans tezinin ana konusu Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın seferi olması bakımından bahsettiğimiz diğer iki bölüm konu dışına çıkılmadan ve çok ayrıntıya girilmeden anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Friedrich Barbarossa, Alman Haçlı Ordusu, Üçüncü Haçlı Seferi, İngiltere Kralı I. Richard, Selahaddin Eyyubi.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Anatolian Operation of the German Emperor Friedrich Barbarossan and the III. Crusade

Soner MENEMENCİOĞLU

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of History

History Program

The Crusades, which began in 1097, led to significant developments and consequences affecting the history of the world. The sacred purpose of the Crusades was to expel both Turks who had settled in Anatolia and Muslims who lived in places to which sanctity is attributed by Christians. People of many classes from all over Europe responded to the call made for the Crusades. However, the distinction of the Third Crusade in 1190 stand outwith the participation of the kings of England and France, as well as the Emperor of Germany. The intention of the leaders to participate in this battle emphasizes the spiritual aspect and historical importance of the Crusade. The failure of Friedrich Barbarossa's Crusade was in favor of Sultan Saladin. Although previous expeditions had made some remarkably successful gains, the army disintegrated and lost its former effective power and grandeur owing to the emperor's death during the campaign. This was a huge frustration on the Western world. As a result, the city of Jerusalem, which Sultan Saladin and three Celestial religions regarded as a sacred land in the East, was freed from great danger. The battle and fierce struggle of King Richard I of England and King Philippe Auguste II of France, who arrived in the East before the German Crusader army, had concluded in failure. Therefore, they could not have concluded the expedition as they had planned.

This study, which we have prepared as a master's thesis, consists of three chapters. In the first chapter, a general assessment of the Islamic world is made through brief mention of the events from the Battle of Hattin to the beginning of

the Third Crusade and of the previous Crusades. In the second chapter, which is the main subject of our thesis, the Anatolian Crusade of the German Emperor Friedrich Barbarossa is expounded. During the Anatolian campaign, the difficulties experienced by the Crusader armies and the circumstances they encountered are explained. The underlying source of this chapter is the Turkish translation of the work titled “Ansbert's Historia de Expeditione Friderici Emperor” (The History of Emperor Friedrich's Expedition), who himself campaigned and witnessed the event. In addition, the work titled “Der Kreuzzug Friedrich Barbarossas: Berichte eines Augenzeugen”, Stuttgart, 2007 of Arnold Bühler, who translated the same work from Latin to German, was also employed. The work titled “Historia” of Niketas Khoniates, the famous Byzantine historian who witnessed the emperor's campaign and described his experiences while on the Byzantine borders, was used in this chapter. Furthermore, although this subject is explained in detail in numerous Christian chronicles, “Ernoul Chronograph” is the chronicle used for this thesis. Sources providing information on the German Emperor's expedition do not only stem from the West. There are Muslim writers who provide information about the expedition in their works. Particularly, Ibn'l Esir's “al-Kamil Fi't history” and “The History of Abû'l Farac” by Omer Riza Dogrul, who translated Abû'l Farac's work into Turkish, were also benefited. The third chapter addresses the Christians' experience in the Islamic world by discussing the basic aspects of the third Crusade. The chapter ends when the Crusader army reached an agreement with Sultan Saladin at the end of the battle. The primary source we could make use of in this section is “Ittineraium Peregrinorum Et Gesta Ricardi”. Moreover, the works of Muslim writers who witnessed the expeditions and battles in that period were also invoked. The main subject of the master's thesis is the expedition of the German Emperor Friedrich Barbarossa, and the other two chapters mentioned are strived to be explained without digressing from the subject and without going into too much detail.

Keywords: Friedrich Barbarossa, German Crusader Army, Third Crusade, King Richard I of England, Saladin Eyyubi.

**ALMAN İMPARATORU FRIEDRICH BARBAROSSA'IN ANADOLU
HAREKATI VE III. HAÇLI SEFERİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
EKLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**KUDÜS'ÜN FETHİ VE ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİNE KADAR OLAN
SÜREÇ**

1.1. HATTİN SAVAŞI'NA KADAR HAÇLILAR VE İSLAM DÜNYASI	3
1.2. ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİ ÖNCESİ PAPALIK VE AVRUPA'NIN DURUMU	14
1.3. BİZANS İMPARATORLUĞU	16
1.4. ANADOLU SELÇUKLULARI	17
1.5. SELAHADDİN EYYUBİ'NİN KUDÜS'Ü FETHİ VE SONUÇLARI	18

İKİNCİ BÖLÜM

FRIEDRICH BARBAROSSA'NIN DOĞU SEFERİ

2.1. ALMAN İMPARATORU FRIEDRICH BARBAROSSA'NIN HAÇI KABUL ETMESİ VE SEFER HAZIRLIĞI	21
2.2. ALMAN HAÇLI ORDUSU'NUN REGENSBURG'DAN EDİRNE'YE	

GELİŞİ	23
2.3. ALMAN HAÇLI ORDUSU’NUN BİZANS İMPARATORLUĞU İLE TEMASLARI	27
2.3.1. Friedrich Barbarossa’nın Edirne’de Kışı Geçirmesi	30
2.4. İSAAKİOS ANGELOS VE FRIEDRICH BARBAROSSA ARASINDA YAPILAN ANLAŞMA	33
2.5. ALMAN HAÇLI ORDUSU’NUN GELİBOLU ÜZERİNDEN ANADOLU’YA GEÇİŞİ	37
2.6. ALMAN HAÇLI ORDUSU’NUN ÇANAKKALE’DEN KONYA’YA KADAR OLAN SEFERİ	39
2.7. ALMAN HAÇLI ORDUSU’NUN KONYA KUŞATMASI VE YAĞMALAMASI	42
2.8. İMPARATOR’UN ÖLÜMÜ	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. HAÇLI SEFERİ VE SONUÇLARI

3.1. İNGİLTERE VE FRANSA KRALLARININ HAÇLI SEFERİNE ÇIKIŞI	47
3.2. KIBRIS ADASI’NA KADAR YAŞANAN OLAYLAR VE ADA’NIN ELE GEÇİRİLMESİ	49
3.3. AKKA’NIN MÜSLÜMANLARDAN GERİ ALINMA SÜRECİ	51
3.4. ARSUF SAVAŞI VE SONRASINDA YAPILAN BARIŞ MÜZAKERELERİ	56
3.5. HAÇLILARIN KUDÜS HAREKETİ VE YAFA MUHASARASI	59
3.6. İKİNCİ BARIŞ GÖRÜŞMELERİ VE REMLE ANLAŞMASI	64

SONUÇ	66
-------	----

KAYNAKÇA	68
----------	----

EKLER	
-------	--

KISALTMALAR

ev.	Çevirmen
ed.	Editör
IPGRR	Itinerarium Peregrinorum Et Gesta Regis Ricardi
s.	sayfa
ss.	sayfadan sayfaya
TTK	Türk Tarih Kurumu

EKLER LİSTESİ

EK 1: Üçüncü Haçlı Seferi sırasında Haçlı Ordularının Sefer Güzergahları	ek s. 1
EK 2: I. Friedrich	ek s. 2
EK 3: Akka'nın Fethi	ek s. 3

GİRİŞ

Haçlı Seferleri hem Hristiyan dünyasında hem de İslam dünyasında tarihte adından söz ettiren seferlerdir. Ancak 1189-1192 yılları arasında gerçekleşen Üçüncü Haçlı Seferi'nin tarihsel önemi diğer seferlerinden biraz daha farklıdır. Kudüs'ün Müslümanların eline geçmesinin Hristiyan dünyada uyandırdığı infial, Avrupa'da taht sahibi kralların harekete geçmeleri bu sefer dolayısıyla idi. Haçı kabul eden Avrupalı imparator ve krallar arasında Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa da yer aldı ve Doğu'ya kutsal hedef için sefere çıktı. Anadolu'nun gördüğü en güçlü Haçlı seferi olmakla beraber aynı zamanda savaşı son Haçlı ordusu olacaktı. Bu tarihten sonra Anadolu böyle savaşa bir daha tanıklık etmeyecekti. Kudüs'ün Selahaddin Eyyubi tarafından ele geçirilmesi ile birlikte Batı Hristiyan dünyası bu duruma sessiz kalmayarak güçlü bir ordu oluşturmuştu. Üçüncü Haçlı Seferi'nin sefer güzergâhları belirlenirken İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard ile Fransa Kralı Philippe Auguste deniz yoluyla Filistin'e giderken Alman İmparator Friedrich Barbarossa kara yolunu tercih ederek Macaristan üzerinden Bizans İmparatorluğu ve oradan da Anadolu içlerine kadar gelmiştir. İmparator, bu devletlerin hükümdarlarına mektuplar yollayarak geçiş izni almış ve ülkelerinden geçerken herhangi bir huzursuzluğa mahal vermeyeceğini de temin etmiştir. Bizans topraklarından Anadolu'ya geçişte bir sıkıntı yaşamayan Alman Haçlı ordusunun asıl sıkıntısı bundan sonra başlamıştı. Anadolu Selçuklu Devleti Sultan II. Kılıç Arslan'dan geçiş için izin aldıktan sonra oğlunun saldırısıyla karşı karşıya kalan İmparator, mücadeleyi kazanarak Konya'yı yağmalamıştı. Ancak Anadolu Selçukluları kendi vatanlarını kahramanca savunmak ve İslam dünyası adına tehdit oluşturan bu orduya karşı mücadeleler vererek Alman Haçlı Ordusunun savaş direncini kırmayı başarmışlardı. Türklerin direnişi ile karşı karşıya kalan Friedrich Barbarossa'nın ordusu ağır kayıplar vermişti. Her şeye rağmen ilerlemeye devam eden İmparator Göksu nehrinde boğularak öldükten sonra ordusu eski etkin gücüne bir daha ulaşamamıştı. Alman Haçlı Ordusunun dağılmasıyla İslam dünyası aleyhine bir tehdit unsuru olmaktan çıkmıştı. Öte yandan İngiltere ve Fransa kralları Filistin'e varmışlardı. Bir süre sonra hastalanan Fransa Kralı ülkesine geri döndü. Bu olaydan sonra savaşı İngiltere Kralı I. Richard üstlendi. Haçlı ordusu Akka kuşatması sırasında İslam ordularının gücünü ve taktiğini tanımışlardı. Uzun süren yorucu

kuşatmayı başarıyla tamamladıktan sonra sahil tarafından Kudüs'e gitmişlerdi. Ancak gerek hava şartları gerek Haçlıların kendi içlerinde yaşadıkları sıkıntılar gerekse de açlık ve susuzluk bu savaşı sonlandıran en temel nedenlerdi. Bu durum tek taraflı değildi elbet. Sultan Selahaddin hastalanmış ve yorgun düşmüştü. Ordu ise, savaştan bıkmış ve tükenmişti. Hal böyle olunca iki taraf artık bir uzlaşmaya varılması gerektiğinin kanaatindeydi.

Richard ile Sultan Selahaddin arasında sonu gelmeyen çatışmalar neticesinde her iki taraf elindeki ekonomik ve askeri kaynakları neredeyse tüketmişti. Haçlı orduları ve Kral içinde bulundukları vaziyetten yorgun düşmüş ve ülkesinde meydana gelen karışıklıkların getireceği sonuçlardan tedirgin olarak Selahaddin'e mecburi olarak barış teklifinde bulunmuştu. Üçüncü Haçlı Seferi'nin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Kudüs ele geçirilememiş ve Haçlı ordusu Müslümanlar karşısında yenik duruma düşerek belirli süreliğine nihai bir anlaşma imzalanmıştı. Bu anlaşma ile, Haçlılar birçok sahil kentine sahip olurken geriye kalan bütün yerlerde Müslümanlarda kalmıştı. Hristiyan dünyası, Üçüncü Haçlı Seferi'nin getirdiği sonuçlar ile büyük bir mağlubiyet ve utanç yaşamıştı.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUDÜS'ÜN FETHİ VE ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİNE KADAR OLAN SÜREÇ

1.1. HATTİN SAVAŞI'NA KADAR HAÇLILAR VE İSLAM DÜNYASI

11. Yüzyıl'da Orta çağ Avrupa'sı feodal savaşlar, doğal afetler gibi birçok sorunun etkisi altında, zor şartlar da geçiyordu. Avrupa halkı bu süre içinde hastalıklar, başarısızlıkla sonuçlanan hasatlar ve kitlesel salgınlar gibi nedenlerden dolayı olumsuz yönde etkilenmeye başladı. Büyüyen şehirler ve soyluların iflah olmaz servet tutkuları da onları etkileyen başka sebeplerdi. Artan vergiler, halkın içinde bulunduğu açlık ve sefalet; öte yandan Müslümanların Anadolu coğrafyasında ilerleyişi, Batı dünyasını Doğu'ya yönelik bir sefere teşvik etti. Kilise de yeni kazanımlar elde etmek amacıyla herkesi galeyana getirmeye başladı. Papa Doğudaki ülkeleri kendi egemenliği altına almak ve böylece gelirini arttırmak istiyordu. 7. yüzyıldan beri devam eden İslam hâkimiyeti kabul edilmişti. Roma kilisesinin asırlar boyu devam eden tek hedefi, İslam dünyası ile sonu olmayan mücadeleler yerine Hristiyan dünyasının tek lideri olmaktı. 11. yüzyılın sonunda tüm bu durumlar nedeniyle, Batı'nın bir yolculuğa çıkılması için yeterince hazır olduğu görüşü kabul edilerek Doğu'ya karşı harekete geçildi.¹ Böylece Birinci Haçlı Seferi'nin ilk adımları atılmış oldu. Birinci Haçlı Seferi'nin başlama nedenleri hakkında İslam yazarlarından El-Azîmi ve İbnü'l Esir'de pek çok farklı sebep öne sürmektedir. El-Azîmi, Hristiyan Hacıların Kudüs'e yapılacak olan bir ziyaretten mahrum bırakılmalarını söyleyen Doğulu tek yazardır. İbnü'l Esir, tüm suçu Fatimilere yüklemektedir. Fatimiler, Mısır'ı Selçuklu saldırılarından korumak için Haçlıları Suriye ve Filistin'e saldırmaya davet etmiştir. İbnü'l Esir eserinde suçu doğrudan Fatimilere yükleyen şu şekilde ifadelere yer vermiştir:

“Söylenenlere göre Mısır'ın Ali soyundan gelen hükümdarları Selçuklu Devleti'nin kudretini ve gücünü görünce, onların Gazze'ye kadar olan Suriye topraklarını fethettiğini, böylece önlerinde Mısır'a saldırıyı engelleyecek bir eyalet kalmadığını ve Selçuklu komutanı Atsız'ın Mısır'a girip ülkeyi

¹ Agibalova, Ye. Donskoy, G. **Ortaçağ Tarihi**, çev: Çağdaş Sümer, Yordam Kitap, 2017, s. 97. Işın Demirkent, **Haçlı Seferleri**, Dünya Yayıncılık, 2004, s.1-2.

muhasaraya aldığını görünce korktular ve Frenklere haber gönderdiler. Kendileri ile Müslümanlar arasına girecek şekilde Frenkleri Suriye'yi ele geçirmeye davet ettiler”²

Papa Urbanus, Doğu'ya yapılacak bir Haçlı seferi için çağrı da bulundu. Papa'nın kadınlar, çocuklar ve sefere katılamayacak olan yaşlı kimseler için bu çağrıyı yasaklamasına rağmen herkes hazırlıklara başlamıştı. Bu nedenle Clermont Konsili 18-28 Kasım 1095 tarihlerinde toplandı. Urbanus, vereceği nutukta Doğu'daki din kardeşlerine bir yardım eli uzatmanın gerekliliğini söyledi. Bir Hristiyan efsanesine dayanarak İsa Mesih'in Kudüs şehrinde gömülü olduğunu söyledi. İşte bu yüzden herkesin kılıç kuşanmasını ve kutsal kabri kurtarmak için ellerinden gelen her şeyin yapılması gerektiğini vurguladı. Türkler, Hristiyan topraklarına giriyor, oradaki halka kötü davranışlarda bulunuyor ve Kutsal yerlere hakaret ediyordu. Bunun üzerine Doğu Hristiyanları, yardım talebinde bulunmuştu. Urbanus, özellikle Kudüs şehrinin kendine has olan kutsallığını vurgulayarak Doğu'yu kurtarmak için derhal yola çıkılması gerektiğinden bahsediyordu. Artık birbirleriyle olan çatışmaya bir son verilmesini, zengin-yoksul demeden herkesin yola koyulması gerektiğini anlatıyordu. Böylelikle sefere katılacak olan kişilerin günahlarının Tanrı tarafından affedileceğini ve gittikleri yerde kendilerini daha iyi bir hayatın beklediğini söylüyordu. Kardinal tarafından da günah çıkarma duası okunduktan sonra, Urbanus herkesin evlerine dönmelerini ve yaz başlangıcında yola çıkılması gerektiğini vurguladı. Sefere katılacak olan insanların Haç yemini etmesi ve Haç sembolü olan kırmızı bezden yapılan giysilerin giyilmesini buyurdu.³

Urbanus yapılacak olan bu seferin kilise kontrolünde olmasını ve başında kilise adamlarından birinin olmasını istiyordu. Bu nedenle Le Puy Piskoposu Adhemar de Monteil'in getirilmesi kararlaştırıldı. Daha sonraki aylarda, sefere katılmak için birçok önemli asilzade, kont ve baronlarda başvurmaya başladı. Urbanus, birçok Avrupa ülkesine mektuplar göndererek yaptığı çağrıya katılmalarını söyledi. Ardından, İskoçya, Danimarka ve İspanya'dan birçok kişi Haçlı yemini

² İbnü'l Esir'den aktaran Zehra Odabaşı, Müslümanların Gözünden I. Haçlı Seferi ve Selçukluların Haçlılara Karşı Savunması, III. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti, Selçuklular ve Haçlılar Sempozyumu, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Nisan 2016, s.328.

³ Steven Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi**, çev: Fikret Işıltan, Cilt:1, TTK, Ankara, 1998, s.83-84. Işın Demirkent, Haçlı Seferleri'nin Doğuşu ve Hedefleri, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, **Tarih Dergisi**, s. 71-72. Ebru Altan, Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş (1097-1190), **Tarih Dergisi**, Sayı 47, İstanbul 2009, s. 76. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.5.

etmek için geldiler. Bu sırada Doğu'ya gidecek olan kişiler mal ve mülklerini kiliseye bağışladıkları için kilisenin bu dönemde nüfuzu ve yetkinliği önemli ölçüde arttı. Papa, bu çağrının her tarafta duyulması için piskoposların vaazlarının artırılması gerektiğini söyledi. Yoksul kimseler için yapılan çağrı keşiş Pierre L'Hermite tarafından yapıldı. Bu Haçlı seferine katılımların halkın her kesimden olması da seferin boyutu bakımından son derece önemliydi.⁴

Birinci Haçlı Seferi için gerekli hazırlıklar Avrupa'da son hızla devam ederken İslam Dünyasında işler durağan değildi. Bu dönemde Müslüman dünyası bölünmüş ve siyasi açıdan parçalanmış durumda olduğu için Haçlı savaşçılarının kesin bir başarı kazanmaması mümkün değildi. 1086 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı Süleymanşah'ın öldürülmesi sonrasında Türk beyleri arasında rekabet ve çatışmalar ortaya çıktı. Bu olaydan yaklaşık altı sene sonra Sultan Melikşah'ın zamansız ölümü yüzünden hanedan mensupları arasındaki iktidar kavgaları da Büyük Selçuklu Devleti'ni savunmasız ve içinden çıkılması zor hale getirdi.⁵ Buna ek İslam Dünyası; birlikten yoksun olmaları, güçlü bir önderlerinin olmaması ve dinsel bölünmeleri yüzünden aşırı derecede zayıfladı. İslam Dünyasındaki Haçlılar ile Avrupa'daki Haçlıları birbirinden ayıran en temel fark ise toplum yapısıydı. Avrupa'daki feodal toplum yapısından çok farklıydı. Franklar burada iki sınıfa ayrılmışlardı: soylular ve kentliler. Kentlerde oturanlar da sadece aristokrasi değil bütün Frankları kapsıyordu. Latin Krallığı'nın kent nüfusunun büyük bir kısmını da bu insanlar oluşturuyordu. Bunun dışında etnik kimlik ve dil açısından da farklılık gösteriyorlardı. Ayrıca Yerli Hristiyanlar Roma Kilisesine bağlı değildi.⁶ Doğu'da geniş coğrafyalarda hüküm sürmüş ve güçlü bir devleti olan Zengi'nin ölümünün ardından oğulları arasında bir taht kavgası yaşanmadı ancak ülke iki oğul arasında paylaştırıldı. Seyfeddin Gazi Musul'da hüküm sürerken kardeşi Nureddin Mahmut ise Halep'teydi. Bu dönem de Antakya Prinkepsliği üzerinde sıklıkla sefer düzenlendi. Dımaşk valisi Unur, bağımsızlığını korumak adına kızını Nureddin ile evlendirdi. Öte yandan Anadolu'da Türk hâkimiyeti yerleştiği halde içişlerinde

⁴ Runciman, s. 86. Altan, Ebru, s. 77. P.M. Holt, **Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakınoğu**, Çev: Özden Arıkan, İstanbul, 2020, s. 43. Michael F. Pavkoviç, "Dorileon(Eskişehir)1097" **Dünya Savaş Tarihi: Haçlı Seferleri**, (Ed. Tuğçe İnceoğlu), çev: Emir Yener, Timaş Yayınları, Cilt:5, 2012, s. 18.

⁵ Harun Korunur, **III. Haçlı Seferi** (Itineraium Peregrinorum Et Gesta Regis Ricardi Işığında)1189-1192, Kitabevi, 2019, s.2.

⁶ Holt, s.67.

sorunlar meydana çıkıyordu.⁷ Bütün siyasal önderler bir süreliğine tarih sahnesinden çekildikleri sırada Nizamülmülk öldürülmüş ve dahi yirmi yıllık başarılı bir iktidarla dikkat çeken döneminden sonra Sultan Melikşah şüpheli bir biçimde ölmüştü. Bunların dışında Suriye gibi birçok iç bölgelerde de dağılma süreçleri yaşandı. Kudüs kısa bir süreliğine Artuklular'ın eline geçti. Ermeniler, Anadolu içlerine kadar yerleşmişlerdi.⁸ Öte yandan Mısır'ı elli sekiz yıl boyunca idare eden Fatimi Halifesi Mustansır'ın ölümüyle her şey değişmişti. Birinci Haçlı Seferi için bundan daha elverişli bir dönem olamazdı.⁹

Haçlı seferleri için Doğu'ya doğru yola hareket başladığında bütün bir ordu tek seferde hareket etmedi. İlk yola çıkanlar, hacılar ve Pierre L'Hermite'nin öncülüğünde belli bir kısım oldu. Bunlar önden hareket ederek yola koyuldular.¹⁰ Bu grubun İstanbul'a gitmesi ve geride kalan esas Haçlı ordusunun bekleneceği tahmin ediliyordu; ancak Batı'dan kalabalık bir Haçlı ordusunun İstanbul'a geliyor olması Bizans'ta bir tedirginlik havası yarattı. İmparator Aleksios, Frank ordularının Bizans'tan geçişleri sırası onlara iâşe yapılması gerektiğinin farkında olduğu için, ordunun geçeceği yerlere yiyecek stokladı. Ayrıca, gelecek olan her birlik için İstanbul'a kadar eşlik edecek muhafız kuvvetlerini de hazırladı. İstanbul'a varan ilk Haçlı ordusu keşiş Pierre L'Hermite'nin ve yoksul Gautier'in ordusuydu. İstanbul'a gelen bu kitle, sınır önlerinde bir süre bekletilirken, hırsızlık ve yağma yapmaya başlamışlardı. İmparator Aleksios gelen bu insan kalabalığının gerçek bir Haçlı ordusu olmadığını fark edince onları serbest bıraktı. 6 Ağustos'ta bütün Haçlı ordusu Boğaz'dan geçirildi; ancak bu ordu İznik'e giden yol üzerinde Drakon adlı bir köyün yakınlarında ormanlık alandan geçerlerken Türklerin ani saldırısına uğradılar. Yaşanan çatışmada, Haçlı ordusu ağır bir darbe aldı. Birçok kişi esir edildiği gibi kimi önemli şahıslarda öldürüldü. Böylece halkın Haçlı seferi dediğimiz bu haçlı ordusu Kudüs'e ulaşmadan savaşı kaybetti.¹¹

⁷ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.103-104.

⁸ Claude Cahen. **Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı**, çev: Mustafa Daş, Yeditepe, 3. Baskı, 2016, s. 43.

⁹ Carole Hillenbrand, **Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri**, çev: Nurettin Elhüseyni, Alfa Tarih, 2015, s. 60-61.

¹⁰ Salim Koca, **Türkiye Selçukluları Tarihi** (Sultan Alp Arslan'dan Uluğ Keykubad'a (1071-1220)), Berikan Yayınevi, 2016, s.99. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.11.

¹¹ Ebru Altan, Haçlı Ordularının Anadolu'dan Geçtiği Yollar, **Belleten**, Cilt: 65, Sayı: 243, 2001, Ağustos, s. 572. Holt, s. 44. Runciman, s. 102.

Sırayla İstanbul'a gelmeye devam eden Haçlı ordularından Pierre L'hermite'den sonraki gelen Haçlı ordusu, Fransa kralı I. Philippe'nin kardeşi, Hugue de Vermandois öncülüğündeydi. Noel'den hemen önce, yani 23 Aralık'ta, Lorraine, Kuzey Fransa ve Almanya'dan gelen Haçlı ordusu İstanbul'a geldi. Bu Haçlı ordusunun başında Godefroi de Bouillon ile kardeşi vardı. Devamında ise sadece Güney İtalya Normanlarının oluşturduğu Haçlı ordusu Nisan 1097'de geldi. Ordunun başında daha önce imparator Aleksios'a yenilen Bohemund vardı. Yine Nisan ayının sonunda, Provence ve Burgonya'dan toplanıp gelen Haçlı ordusu İstanbul'a ulaştı. Orduyu Raimod St. Gilles komuta ediyordu. İstanbul'a gelen son Haçlı ordusu ise Kuzey Fransa ve Flandre Haçlılarından oluşuyordu. Mayıs 1097'de Flandre kontu olan Robert ile kuzeni ve aynı zamanda Normandiya dükü olan Robert Courthouse orduyu komuta ediyordu.¹²

İstanbul'a gelen bütün Haçlılar ve liderleri bir süre konakladılar. Haçlı liderleri İmparator Aleksios ile bir görüşme gerçekleştirdi. Aleksios bütün Haçlı liderlerinden, kendisine vasallık yemini etmelerini ve daha önce Bizans toprağı olan yerleri Doğu'da ele geçirdikleri zaman tekrardan kendisine vermelerini istiyordu.¹³ İlk başlarda böyle bir anlaşmanın söz konusu olması bile tartışma yaratırken günler geçtikçe Haçlı liderleri ile İmparator Aleksios arasında bir anlaşma sağlandı. Aleksios Komnenos'un kızı Anna Komnena eserinde bu durumu şu sözleriyle dile getirmiştir:

*"Sayısız Frank ordusunun yaklaşmakta olduğuna dair bir söylenti duymuştum. Keklerin başka tuhaf huyları bir yana, zapt olunmaz ihtiraslarını, güvenilmez karakterlerini, sağı solu belli olmaz yapılarını ve bütün bunların kaçınılmaz olarak doğuracağı iyi bildiğinden, onların gelişinden ürküyordum: Mesela her zaman onları yönlendirmiş olan tamahkarlıkları yüzünden, ilk fırsatta, en küçük bir vicdanı sıkıntıya kapılmadan, kendi yaptıkları anlaşmayı bozacakları belliydi."*¹⁴

¹² Holt, s. 45, Altan, Haçlı Ordularının Anadolu'dan Geçtiği Yollar, s. 572. Emrullah Kaleli, **Haçlı Seferleri Zamanında Bizans ve Batılılar (1096-1204)**, Doktora Tezi, 2011, s.148-156. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.21-24.

¹³ İbnü'l-Esir, **El-Kamil Fi't-Tarih Tercümesi**, İslam Tarihi, Bahar Yayınları, 1987, Cilt: 10, s.228 Vassallik yemini etmek istemeyen tek Haçlı lideri Aşağı Lorraine dükü Godefroi de Bouillon'du. Yemin etmemekte ısrar edince Bizans ile çoğu kez çatışmış ve sınır çevresindeki yerleri yağmalamıştır. Yapılan bunca şeyden sonra sabrı kalmayan Bizans İmparatoru, imparatorluk kuvvetlerini Haçlılar üzerinde gönderdi. Nihai savaşta Haçlılar geri püskürtüldü ve Godefroi bu mağlubiyet üzerine vassallik yemini etmek zorunda kaldı. Böylece sarayda yemin töreninden sonra Godefroi ve ileri gelen bütün şövalyeler gemilerle Anadolu yakasına geçirilerek Pelekanon bölgesine yerleştirildiler. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.23.

¹⁴ Anna Komnena'dan aktaran, P.M Holt, s. 45-46.

Bütün liderler Doğu'ya ilerlerken İznik'e karşı harekâta giriştiler ve o sırada kendi iç işleriyle uğraşmakta olan I. Kılıç Arslan'ı 21 Mayıs 1097 yılında yapılan meydan savaşında yenilgiye uğrattılar.¹⁵ Kılıç Arslan daha önce gelen Haçlı ordusu üzerinde çok kolay bir şekilde hakimiyet sağladığı için bu yeni gelen ordunun da onlar gibi olduğunu düşünerek rahat davrandı. Bu nedenle karısını ve çocuklarını da İznik'te bıraktı. Haçlıların, Pelekanon'da toplandıkları haberini alır almaz yola koyuldu. Haçlılar, İznik'i ele geçirdikten sonra daha önce de söyledikleri gibi Bizans İmparatoruna teslim ettiler. Kılıç Arslan, İznik yenilgisi üzerine Danişmendliler ile bir ittifak anlaşması yaparak Eskişehir yakınında taarruza hazır bir şekilde Haçlıları beklemeye başladı. Başlangıçta Haçlıları ok yağmuruna tuttular ancak zamanla cephaneleri tükenmeye başladı. Üstelik bu Haçlı ordusunun arkasında onlara katılmak üzere gelen kalabalık bir başka ordunun daha geldiğini gören Sultan I. Kılıç Arslan endişelenmeye başladı; ancak sonunda bu mücadeleyi Haçlılar kazandı.¹⁶ Her ne kadar birçok Hristiyan şövalye savaş sırasında hayatını yitirse de elde ettikleri kazanma duygusu onlar için her şeydi. Selçuklular tamamen hazırlıksız yakalandıkları gibi mevcudiyetleri de Haçlılara oranla önemli ölçüde azaldı. Daha sonra Haçlılar üçüncü defa Herakleia'da¹⁷ Selçukluları yenilgiye uğrattınca Haçlılar takip edilecek yol için bir karara varmak istediler. Gidecekleri güzergâhı, Toros üzerinden ve Gülek boğazından geçerek Çukurova'ya ulaşmak şeklinde belirlediler. Baudouin de Boulogne'nin başını çektiği bir grup Haçlı, Tarsus'u ele geçirdi ve hemen ardından Ermeni Valisi Toros'un idaresinde olan Edessa'ya¹⁸ yöneldi. Burayı ele geçirdikten sonra kendi bağımsız devletini kurmayı başaran Baudouin, ilk Haçlı devletini kurmuş oldu.¹⁹ Bizans'a daha önce söz verdiği gibi bu toprakları geri vermedi.²⁰

¹⁵ I.Dorileon (Eskişehir) Savaşı. Bu yenilgi sonucunda I. Kılıç Arslan yenilgiyi kabullenerek geri çekilmek zorunda kaldı. Haçlılarda böylece kuşatmaya başladılar. Bizans, hem kuşatma teçhizatının planı hem de inşaat için gerekli malzemeleri gemilerle tedarik ettiler. Pavkovic, "Dorileon(Eskişehir)1097, s. 21. Hillenbrand, Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri, s.82.

¹⁶ Altan, Anadolu'da Haçlılarla Savaş, s. 78. Holt, s. 46. Runciman, ss. 141-143. Korunur, s.7.

¹⁷ Herakleia Antik kenti, bugün Muğla il sınırları içinde Kapıkırı köyüdür.

¹⁸ Bugünkü Şanlıurfa.

¹⁹ Kurulan ilk Haçlı Devleti Urfa Kontluğu oldu. Sonrasında, Suriye ve Filistin kıyıları boyunca Haçlılar kendi devletlerini kurdular. Bunlardan en önemlisi ise, Kudüs Latin Krallığı'ydı. Kurulmuş olan diğer Haçlı devletlerinin hükümdarları Kudüs Kralı'nın vasalları durumundaydılar. Agibalova, s.100. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.37. Urfa Haçlı Kontluğu için hakkında geniş bilgi için bk. Işın Demirkent, **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi** (1098-1146) Cilt:1, TTK, 1990.

²⁰ Altan, Haçlıların Anadolu'dan geçtiği Yollar, s. 574-575. Holt, s. 46.

Haçlıların bu gelişini Yakınoğu Müslümanları tarafından da anlamak için o dönem yaşayan Şam vakanüvislerinden İbn'ül Kalanisi'nin kaleme aldığı anlatısını burada vermek yerinde olacaktır. İbn'ül Kalanisi Haçlıları şöyle anlatmaktadır:

“Bu sene, Konstantinopolis'in deniz tarafından, sayılamayacak kadar kalabalık Frank ordularının görünmeye başladığı arka arkaya bildirildi. Birbirini izleyen bu söylentiler ağızdan ağıza dört bir yana yayıldıkça, ahali de endişeye kapıldı, kimsede huzur kalmadı. Toprakları bunlara en yakın olan Melik Davud bin Süleyman bin Kutulmuş, bu haberleri doğrulattıktan sonra kuvvet toplamaya başladı, vergileri yükseltti ve cihat vecibesini yerine getirmeye girişti. Ayrıca onlara karşı kendisine yardımcı olmaları ve destek vermeleri için bulabildiği kadar Türkmen'i de topladı; nitekim kardeşinin askerleriyle birlikte çok sayıda Türkmen de onunla birleşti. Böylece kendine güveni artan, saldırı gücü ürktücü boyutlara çıkan melik, yollara doğru ilerleyip eline düşenlere hiç merhamet göstermedi. Böylelikle pek çoğunu öldürdüyse de sonunda ona karşı güçlerini toparlayıp kendisini yenilgiye uğrattılar, ordusunu dağıttılar, askerlerinin birçoğunu öldürüp birçoğunu esir ettiler, yağma yaptılar. Atlarından çoğunu kaybeden Türkmenler kaçmaya başladı. Rumların kralı, köleleştirilenlerin çoğunu alıp Konstantinopolis'e götürdü. İslam davasının uğradığı bu utanç verici belanın haberi duyulunca, halkın endişesi daha da büyüdüğü gibi, korku ve panik de arttı.”²¹

Ekim 1097'den Haziran 1098'e kadar süren kuşatmanın ardından Antiokheia Kalesi düştü ve şehir ele geçirildi. Bohemund ise, burada Antiokheia Prenslüğünü kurdu.²² Ancak daha önce de belirtildiği gibi ele geçirdiği Antiokheia'yı da Bizans'a vermedi. Buradan ayrıldıktan sonra Haçlılar Kudüs'e kadar hiçbir engelle karşılaşmadılar. Temmuz ayının başında, Kudüs'ü kuşatmadan kurtarmak için Mısır'dan gelen bir takviyenin yolda olduğu haberi yayıldı. Haçlı liderleri artık kaybedilecek zamanın olmadığına karar verdiler. Sonunda genel taarruza 13 Temmuz'u 14 Temmuz'a bağlayan gece başlanmasına karar verildi. Böylece, 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ü ele geçirdiler. Savaş sonrası şehir içindeki herkesi göz kırpmadan öldürdüler. Yapılan bu katliam bütün gün ve gece devam etti.²³ Kudüs Yahudileri ise, sinagoglarına kaçtılar. Haçlılar daha sonra bu sinagogları ateşe vererek tüm Yahudileri öldürdüler.²⁴ El-Azîmi'nin 1099 yılında Kudüs'ün fethine dair olan anlatısı şöyledir: “Ardından Kudüs'e yöneldiler ve onu Mısırlıların elinden

²¹ İbn'ül Kalanisi'den aktaran, P.M Holt, s. 47.

²² Birinci Haçlı Seferi sonunca kurulmuş olan Antakya Haçlı Prinkepsliği hakkında detaylı bilgi için bkz. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.81. Ebru Altan, **Antakya Haçlı Prinkepsliği Kuruluş Devri (1098-1112)**

²³ İbnü'l-Esir, Cilt:10, s.236.

²⁴ Holt, s.49.

aldılar. Şehri zapt eden Godfrey'di. Yahudi Kilisesi'ni yaktılar.” İbnül Kalanisi'nin Kudüs'ün fethine dair olan anlatısı ise daha uzundur:

“Frenkler saldırıya giriştiler ve şehri ele geçirdiler. Bazı şehir sakinleri mabede kaçtı ve bir sürü kişi öldürüldü. Yahudiler sinagogda toplandı ve Frenkler orayı yakarak başlarına yıktı. Mabet can güvenliği teminatıyla bu yılın 22 Şaban (14 Temmuz) günü onlara teslim edildi; ardından İbrahim'in tapınaklarını ve türbesini yıktılar.”²⁵

Haçlıların yaptıkları toplantıların sonucunda Kudüs kralı olarak Godefroi Bouillon seçilmişti.²⁶ Kudüs'ün ele geçirilmesi hem Avrupa'da hem de Papalık nezdinde çok büyük yankı getirdi. Bu durum büyük bir coşku ve heyecanla karşılandı. Papalık için Kudüs'ün elde tutulması bir hayli önemli olduğundan, Papa Kutsal ülkeye muhafaza edilmesi için daha fazla asker ve insan gönderdi. 1101 yılında gerçekleşen Haçlı Seferi işte bu niyetle yapıldı. Buradaki asıl amaç Doğu'daki kalıcılığı sağlamak olsa da bölgedeki üstünlüğü de muhafaza etmek de diğer bir önemli nedendi.²⁷ Godefroi, Suriye sahilinde bulunan Akka şehrini ele geçirdikten sonra bir ok tarafından vurularak öldürüldü. Kardeşi Baudouin, emrindeki askerlerle Kudüs şehrine hâkim olmak maksadıyla harekete girişti. Bunu haber alan Melik Dukak Haçlılara karşı koyup onları mağlubiyete uğrattı. Aynı yıl Hayfa üzerinde de hâkimiyet kurmayı başardılar. Arsuf ve Kaysariyye'yi de ele geçirdikten sonra halkını kılıçtan geçirip şehirleri baştan aşağıya yağmaladılar.²⁸

Musul ve Halep Atabeyi olan ve daha sonra Zengi Devleti'nin başına geçen Nureddin Urfa'daki Ermenilerle irtibat kurarak şehrin kendisine teslim edilmesini istedi. Ermenilerin bu isteği kabul etmesi üzerine Joscelin, şehri kuşatmaya çabaladıysa da Müslümanların direnişiyle karşılaştığı için başarılı olamadı. 28 Kasım'da başlayan kuşatma üç haftadan fazla sürdü. Sonunda Joscelin'in kaçması üzerine 24 Aralık 1144 yılında Urfa, Nureddin Zengi'nin eline geçti.²⁹

1145 yılı yaz mevsiminde Batı'ya gelen Hacılar ve yolcular Urfa'nın düştüğü haberini yaymaya başladılar. Bu sırada Papa III. Eugenius ile görüşmeye gelen

²⁵ İbnü'l Kalanisi'den aktaran, Carole Hillenbrand, s. 93.

²⁶ Runciman, Cilt:1, s. 224.

²⁷ Korunur, s.12.

²⁸ İbnü'l-Esir, Cilt:10, s.267.

²⁹ Fatma İnce, Nureddin Mahmud'un Haçlılar ve Bizans Devleti ile Münasebetleri, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Cilt:6, Sayı:3, Eylül 2019, s.1554-1555. Martin Kaufhold, **Die Kreuzzüge**, Marix Verlag, s.75. Korunur, s.15. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.78.

Ermeni piskoposları da bu haberi doğruladılar. Urfa, Musul valisi İmadeddin Zengi tarafından ele geçirilmişti.³⁰ Kudüs'te bulunan Kraliçe Melisende, Urfa'nın düştüğü haberini alınca hemen Papa'ya bu durumu bildirip yeni bir Haçlı seferi organize etmesini istedi.³¹ Latinler arasında oldukça tanınan Cebele piskoposu Hugue'nin elçi olarak gönderilmesine karar verildi. Dönemin Papası III. Eugenius'tu. Hugue mesajı bir an önce ulaştırmak için bir hayli acele davrandı. Ayrıca Hugue'nin maiyetinde önemli bir vakayiname yazarı Alman Otto von Freising de bulunuyordu. Haberi, Fransa ve Almanya'ya doğru seyahatine devam ettiği sırada alan Papa, yeni bir Haçlı Seferi çağrısında bulunmak adına Hristiyan dünyasını bir toplantıya davet etti. Urfa'nın kaybedilişi Batı'yı büyük bir dehşete düşürdü; çünkü Birinci Haçlı Seferi'nde elde edilen zaferden sonra bu durum Batı tarafından kabul edilemeyecek bir durumdu. Bu seferin önden gelen kişisi Sistersiyen tarikatından bir keşiş olan Aziz Bernard de Clairvaux'du. Ayrıca Avrupa'nın iki büyük kralı Fransa kralı VII. Louis ile Alman kralı III. Konrad sefere ön ayak oldu. Birinci Haçlı Seferi'nden sonra, Doğu'da Müslümanlara karşı savaşıacak güçte bir orduya sahip hiç Frank kuvveti kalmamıştı.³²

Tüm bu olanlar göz önünden bulundurularak Papa III. Eugenius, Haçlı seferini organize etmek için Fransa Kralı VII. Louis'i seçti. Kral da dindarlığıyla bilindiğinden bu çağrıya son derece istekli bir şekilde katıldı. Ülkesindeki bütün taht vasallarına ve diğer önemli kişilere çağrıda bulunarak toplantı yaptı. VII. Louis toplantı da yapılacak olan yeni bir Haçlı seferine katılımların olmasını istediğini belirtti. Toplantıya gelen kişilerden olumsuz bir cevap alması sonucunda büyük bir hayal kırıklığına uğradı.³³

Bunun üzerine 31 Mart 1146 tarihinde Vézelay da toplantı yapıldı. Bu toplantıya Aziz Bernard'ın katılacağı haberi üzerine neredeyse Fransa'nın yarısı geldi. Aziz Bernard, kralın ve Papa'nın isteği doğrultusunda yapılacak olan Haçlı seferine herkesin katılmasını buyurdu. Bu sefere katılanların günahlarının affedileceğine dair söylemleri ve Papalık taleplerinin ne kadar önemli olduğunu

³⁰ Kelly Devries, **Dünya Savaş Tarihi: Haçlı Seferleri**, s. 12. Kaleli, s.228.

³¹ Koca, s. 161.

³² Runciman, Cilt:2, s. 205-206. Holt, s.81. İnce, s. 1557. Fatma Çapan, Haçlı Seferlerinin Görgü Tanığı Bahâeddin İbn Şeddâd'ın "en-Nevâdirü'ssultâniyye ve'l-mehâsinü'l Yûsufiyye" Adlı Eserinde Akkâ Savaşları, **Asia Minor Studies**, Cilt:9, Sayı:1, 2020, s.668.

³³ Runciman, Cilt:2, s. 208-209. Kaleli, s. 230. Hans Eberhard Mayer, **Geschichte der Kreuzzüge**, Verlag W. Kohlhammer, 10. Basım, 2005, s. 120.

belirtmesi üzerine bütün dinleyiciler sefere katılacaklarını söylediler. Çok geçmeden bütün elbiselere Haç işareti dikilmeye başlandı. Haç ilk kabul eden elbette kral VII. Louis oldu. Diğer kabul edenler arasında birçok yüksek derecede asilin bulunduğu gibi daha düşük derecede asiller de bulunuyordu. Ama bu sefer çağrısı en çok halk tabakasında ses getirdi.³⁴

Aziz Bernard, tüm bunlardan sonra bütün Sistersiyen keşişlerine mektuplar göndererek Haçlı Seferine destek vermelerini emretti. Fransa ve Almanya kralları sefer için hazırlanmaya başladı. Yola koyulduktan sonra sefer için gidilecek güzergâhlar belirlendi. Haziran boyunca Alman ordusu Macaristan'ı geçti. 10 Eylül 1147 tarihinde ordu İstanbul'a ulaştı.³⁵ Fransa kralı ve ordusu 1 ay sonra İstanbul'a geldi.³⁶ Konrad, orduyu iki bölüme ayırdı. Birinci kısımda bulunanları, savaşa bir katkısı olmayan hacıları, Denizli üzerinden Antalya'ya gönderdi. Kalan ordusu ile beraber kıyı şeritlerini, Bizans sınırı içinde olan bölgelerden ve Birinci Haçlı Seferi'nin gittiği güzergâhı takip etti. Ancak Türk sınırları içinde yapacakları seyahatte Alman Haçlı Ordusu iyi hazırlanmadığı gibi iâşe sıkıntıları da yaşıyordu. 26 Ekim 1147 tarihinde Alman Haçlı Ordusu Eskişehir (Dorylaion) yakınlarında I. Mesut tarafından³⁷ yenilgiye uğratıldı. Bu saldırı sonucunda ordu büyük kayıplar verdi.³⁸

24 Temmuz 1148'de ordu Dımaşk çevresinde ordugahını kurdu. Bunu haber alan Emir Unur ve destek kuvvetleri sayesinde Haçlılar Dımaşk'tan püskürtüldü.³⁹ Kral Konrad, Dımaşk mağlubiyetinden sonra Filistin'e geri döndü ve hiç beklemeden bütün maiyeti ile birlikte 8 Eylül 1148'de Akka'dan Selanik'e gidecek olan bir gemiye bindi.⁴⁰ İmparator Manuel'in ısrarı sebebiyle bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra 1149 Şubat ayında Almanya'ya doğru yola koyuldu. Fransa kralı Louis ise en

³⁴ Runciman, Cilt:2, s. 210-211. Devries, s. 12.

³⁵ Kaufhold, s.83.

³⁶ Mayer, s.129.

³⁷ Hüseyin Kayhan, Ortaçağ Aydınlığı, **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, Yıl:8, Sayı:33, Ağustos-Eylül-Ekim 2005, s.304.

³⁸ Ebru Altan, Haçlı Seferleri ve Anadolu (1097-1190): Türkiye Selçukluları Tarihinde Haçlı Seferlerinin Yeri ve Önemi, **Uluslararası Selçuklu Tarihi ve Tarihçiliğinin Temel Meseleleri Sempozyumu**, Selçuk Üniversitesi, Bahar 2020, s.43. İnce, s.1558. Korunur, s.16.

³⁹ Kaufhold, s.85.

⁴⁰ Mayer, s.132.

sonunda 1149 yazında Akdeniz’de dolaşan Sicilya gemisine binerek Filistin’den ayrıldı.⁴¹

15 Mayıs 1174 yılında Nureddin Mahmud ölünce tahtın tek varisi küçük yaştaki oğluna kaldı. Ancak yaşı küçük olması nedeniyle ülkenin idaresi valiler arasında paylaştırıldı. Bu sırada Selahaddin Eyyubi güçlenmeye ve İslam dünyası içinde birliği yeniden sağladığı gibi iktidarı da ele geçirmeye başladı. 1183 yılında Selahaddin, Filistin’e girdiğinde Kudüs kralı Guy de Lusignan’dı. Selahaddin Doğu’daki Müslümanları tek bir çatı altında toplamak amacıyla olduğu için Haçlılara karşı bir cihat politikası benimseyerek Doğu Müslümanlarına çağrı da bulundu. Ancak Kudüs kralı Guy, Selahaddin ile bir savaşa girmek niyetinde değildi ve bu nedenle barışçıl bir tutum sergiledi. Ancak Kudüs kralından bağımsız hareket eden Renaud de Chatillon, sürekli Dimaşk ile Mısır arasında seyahat eden kervanlara saldırılar da bulunduğu için Selahaddin’e karşı açık bir şekilde savaş açıyordu.⁴²

Durum böyle devam ederken Selahaddin’in kız kardeşinin de bulunduğu bir kervana saldırı yapılmasından ardından 4 Temmuz 1187 yılında Hattin Savaşı⁴³ gerçekleşti. Öncesinde Safuriyye denilen yerde her iki ordu arasında küçük bir savaş yaşandı ve Müslümanlar hazırlıksız yakalandığı için mağlup oldular. Haçlılar, Selahaddin’in Taberiye kalesine gideceklerini öğrendiği zaman Kral Guy toplayabildiği en kalabalık ordu ile harekete geçti. Ancak Selahaddin’in izlediği strateji sayesinde Haçlılar savaş alanında birçok zayıat vereceklerdi. Kral Guy bölgeyi iyi bildiğinden dolayı bu savaşı kazanamayacaklarını Haçlı komutanlarına söylediye de bir faydası olmadı. Müslümanlar, Haçlıların ordugâh kurdukları yerin kuzeyindeki ot ve çalıları ateşe vererek Haçlıların bundan etkilenmelerine neden oldular.⁴⁴ 3 Temmuz’u 4 Temmuz’a bağlayan gece Selahaddin, Haçlılara kısa ama etkili saldırılar da bulundu. 4 Temmuz sabahı Selahaddin Haçlıların üzerine yürüdü. Gün boyunca süren savaş birçok Haçlı askerinin kaçması ve Selahaddin’in de

⁴¹ Hillenbrand, s.143. Devries, s. 13. Korunur, s.19.

⁴² Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.135. Korunur, s.22. Devries, s.103.

⁴³ Ernoul, Hattin Muharebesine dair verdiği bilgiler çok kısıtlıdır. Ancak Hospitalier Şövalyeleri Üstadı Archumbaldo’ya gönderilen mektup savaşa dair daha detaylı bilgiler sunmaktadır. Gönderenin kimliği hakkında elimize ulaşan bilgi yoktur ancak İtalya’da bulunan Hospitalier Şövalyeleri Üstadına gönderildiği için, Kutsal Topraklardaki Şövalye Tarikatı’ndan bir şövalyenin gönderdiği makuldur. Gönderilen mektup için bkz: Ernoul Kroniği, **Haçlı Seferleri Tarihi**, çev: Ahmet Deniz Altunbaş, Kronik Yayın, 2. Baskı, İstanbul, 2019, s. 141.

⁴⁴ İbnü’l Esir, Cilt:11, s. 422-423. Ernoul Kroniği, s.140. Runciman, Cilt:2, s.383. Demirkent, s.139. Kaleli, s.302.

zaferiyle sonuçlandı. Savaş sonucunda Selahaddin'in huzuruna Kudüs Kralı Guy ile Renaud de Chatillon getirildi. Kralın hayatı bağışlanırken Selahaddin Renaud'u yaptıklarından dolayı affetmeyip kendi eliyle öldürdü. Templier ve Hospitalier şövalyeleri de aynı gün öldürüldü. Askerler ise fidye karşılığında serbest bırakıldı. Haçlıların nihai hedefi olan Kutsal Haç ise, Müslümanların elinde kalmaya devam etti.⁴⁵

1.2. ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİ ÖNCESİ PAPALIK VE AVRUPA'NIN DURUMU

Roma İmparatorluğu'nun dağılması İtalya ve Sicilya için yüzyıllar boyu sürecek istikrarsızlık döneminin yaşanmasına neden oldu. Sicilya idaresini elinde bulunduran ve bu dönemde adından söz ettiren hanedan Alman Hohenstaufen idi. Bu hanedanın kurucusu Konrad von Hohenstaufen'dir. Ancak ölümünden sonra yerine kendisiyle birlikte önceki Haçlı seferine katılmış olan ve bu konularda da özellikle bilgili olan yeğeni Friedrich geçti.⁴⁶ Dönemin Papası III. Eugenius Aralık 1149'da Roma'ya girdi. Romalıların kendisine yaptığı düşmanlıkları görünce Roma'dan ayrılmak zorunda kaldı. Bu yüzden III. Eugenius, Alman İmparator Konrad'a yardım isteğini belirten bir mektup yollamak zorunda kaldı. Ancak Konrad'ın ölümü üzerine yeğeni Friedrich tahta geçince bu sefer yeni İmparatora yardım çağrısı yapma mecburiyetindeydi. Bu mektup ile ikili arasındaki ilişkiler iyileşmiş ve Friedrich Papalık topraklarının korunmasına dair söz verdiği gibi Papa'da İmparator Friedrich'e Roma'da taç giydirilmesi konusunda söz verdi.⁴⁷

Eugen'in ardından kısa bir süre IV. Anastius Papa olduktan sonra, 1154'te tek İngiliz Papa olan IV. Hadrianus, Papalık makamına seçildi. Yeni Papa'nın yerine geçmesinden sonra Friedrich ile Eugen'in arasında daha önce yapılan anlaşmanın hiçbir hükmü kalmadı. Bu yüzden Papalar ile Hohenstaufen'ler arasında yıllar

⁴⁵ Demirkent, s. 139. İbnü'l Esir, Cilt:11, s.424. Gregory Abu'l Farac, **Abu'l Farac Tarihi**, çev: Ömer Rıza Doğrul, Cilt:2, TTK, 1950, s.443. Runciman, Cilt:2, s.384. Ernoul Kroniği, s.144-145.

⁴⁶ Seyhun Şahin, Hohenstaufen Hanedanı-Papalık Çekişmesi ve Aragon Kralı III. Pedro ile Charles de Anjou'nun Sicilya'ya Müdahalesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:13, 2018, s.212.

⁴⁷ Özlem Benli, **Haçlı Seferleri'nde Kilise ve Papalığın Rolü** (1074-1204), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 76.

sürecek olan mücadele başlamış oldu.⁴⁸ Hadrian, 1155'te İmparatoru kutsadıktan sonra ikisi arasında bir çekişme ortaya çıkmaya başladı. Bunun nedeni ise, Papa'nın İmparatora taç giydirme uygulaması Papa'ya üstünlük kazandırdığı ve İmparatorun da bunu kabullenmek istememesiydi. Papalık etkili dini bir silahtı ancak askerî açıdan yetersiz olduğu için dışardan olası tehlikelere karşı onu koruyacak bir hamiye de ihtiyaç duymaktaydı. Kardinaller bu konuda iki gruba ayrıldılar. Bir kısmı Normanların korumasını talep eden Sicilyalılar, diğer kısmında ise İmparatorun korunmasında kalınmasını isteyen İmparatorluk taraftarları bulunmaktaydı.⁴⁹

Haziran 1155'te Friedrich Barbarossa ve Papa IV. Hadrianus ilk defa görüştüler. İmparator Papa'ya sadakat yeminini ettikten sonra Papa tarafından 18 Haziran 1155'te İmparatorluk tacı giydirildi. 1157 Ekim ayında İmparator, Besançon'daki bir toplantı da Papa'dan gelen mektubu okudu. Mektupta Papa'nın İmparatora karşı kullandığı terimlerden rahatsız olan Friedrich, İtalya'ya bir sefer düzenlemeye karar verdi; fakat Papa bu mektubun yanlış anlaşıldığını dile getirerek İmparatoru rahatlatmaya çalıştıysa da bu pek inandırıcı olmadı.⁵⁰ Besançon mektubu, Papalık ve İmparator arasındaki çatışmanın yeniden ortaya çıkaran bir olay olarak kabul edilmektedir.⁵¹

1158'deki Roncaglia Diyeti'nde yaşanan diğer bir olay, İmparatorluğun diğer bütün yöneticilerden üstün olması gerektiğinin savunulmasıydı. İmparator kendi yasalarının, hakimiyeti altındaki şehirlerde uygulanması gerektiğini ve İtalya dâhil olmak üzere hükmettiği her yerde kendi otoritesinin tanınmasını vurguluyordu. Bu savunma, Lombardiya Birliği çatışmasını da tetiklemiş oldu. Friedrich, Roma İmparatoru olarak söz sahibi olduğunu her seferinde vurgulamakla kalmıyor aynı zamanda İtalya'da bu birliği tekrar sağlamak istiyordu. Papa'nın Roma'ya bir istisna geçilebileceği görüşünü reddederek kendisinin İmparator olduğunu bir kez daha hatırlatıyordu. Papa'nın bu davranışı yüzünden onu Roma'dan çıkarmak zorunda

⁴⁸ Şahin, s.213.

⁴⁹ Bekir Zakir Çoban, **Hristiyanlıkta Papalık Kurumu: Ortaya Çıkışı, Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2007, s.71.

⁵⁰ Benli, s.77.

⁵¹ Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği III, **Haçlılar Türkler Karşısında** (1142-1184) çev: Ergin Ayan, s.98-99.

kaldı. Ancak 24 Temmuz 1177'de Venedik'te Friedrich, Papa III. Alexander'in önünde diz çökmek zorunda kaldı ve Papa tarafından bağışlandı.⁵²

1.3. BİZANS İMPARATORLUĞU

Üçüncü Haçlı Seferi sırasında Bizans İmparatoru II. İsaakios Angelos'tu. II. İsaakios döneminde, merkezi otorite gittikçe daha kötü bir hal almaya başladı. Eyaletler de düzen bozulmuş ve memurlar görevlerini kötüye kullanmaya başladı. Vergi memurlarının da görev ve yetkilerini kötüye kullanması ve devletin ağır vergi talepleri de halkı bezdirmişti. Bu dönemde İmparatorun tek başarısı Normanlara karşı galibiyeti oldu. Ordunun başına dönemin en başarılı komutanı olan Aleksios Branas'ı getirdi.⁵³ II. İsaakios, tehdit oluşturan Macarlar ile aralarındaki husumete bir son vermek için on yaşındaki kızı III. Bela ile evlendi. Bu evlilik son derece önemliydi zira 1185 yılı sonlarında Bulgaristan'daki Petro ve Asen kardeşler isyan çıkardılar. Nitekim bu isyan sonucunda Bulgaristan Bizans'tan ayrılıp İkinci Bulgar Çarlık Devleti kurulmuş oldu.⁵⁴

İç karışıklıklar gittikçe büyüyordu. Aleksios Branas asilere karşı görevlendirildi. Branas, Edirne'de kendisini İmparator ilan etti ve bunun sonucunda da II. İsaakios'a karşı direnmesine rağmen mağlup oldu. Branas'ın ölümünden sonra İmparator, ayaklanan Bulgar ve Sırp'ların üzerine bir sefere çıkarak harekâta girişti. Başlangıçta başarılı gitse de 1187 yılında onlar üzerine yeniden bir sefere çıktığında başarısız oldu. Bizans ordusu artık eski gücünde olmadığı için yapılan bu tür girişimler hep başarısızlıkla sonuçlandı. Öte yandan Anadolu'da bir isyan patlak verince İmparator Sırp ve Bulgarlar ile anlaşma yapmak zorunda kaldı Böylece Balkanlar'da kurulan yeni iki devletin varlığı kabul edildi.⁵⁵ Tüm bunların yaşandığı sırada Kıbrıs'ta I. İsaakios Komnenos isyan etmiş ve Çukurova bölgesi de Ermenilerin hükmü altına girmişti. Anadolu'da bir Türk hâkimiyeti boy göstermeye başladığı sırada da Batı'dan Haçlı Seferi haberini alan İmparator pek memnun

⁵² Norman Davis, **Avrupa Tarihi**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Yayınevi, s. 378.

⁵³ Korunur, s.45. Radi Dikici, **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, Remzi Kitabevi, 2013, s.385.

⁵⁴ Işın Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195)**, Komnenos Hanedanı'nın Sonu ve II.İsaakios Angelos Devri, Dünya Yayıncılık, 2006, s.167. Korunur, s.47. Dikici, s. 386.

⁵⁵ Dikici, s. 386-387. George Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, çev: Fikret Işıltan, Ankara, TTK, 2011, s.374-375.

olmadı. Haçlı ordularının ülkesinden geçecek olması II. İsaakios'un endişesini daha da artırdı. Bu durum üzerine imparator Selahaddin Eyyubi ile anlaşma yaptı. Yapılan anlaşmaya göre İmparator Haçlı ordularının ülkesinden geçmesini engelleyecekti. Ancak II. İsaakios verdiği bu sözü tutmayacaktı.⁵⁶

1.4. ANADOLU SELÇUKLULARI

Üçüncü Haçlı Seferi sırasında Anadolu Selçuklu hükümdarı Sultan II. Kılıç Arslan idi. Sultan'ın yaşı bir hayli ilerlediği için 1186 yılında tahttan çekilmiş ve ülkeyi oğulları arasında paylaştırmıştı. Göktürkler, Karahanlılar ve Büyük Selçuklular da olduğu gibi Anadolu Selçuklularında da ülke hanedanın ortak malı anlayışı hâkimdi. Oğulları arasında paylaştırılan ülke, zaman içinde bütün meliklerin hutbelerde sultandan sonra kendi isimlerine hutbe okutabiliyor, para bastırabiliyor ve kendi isteklerine göre imar faaliyetlerinde bulunabiliyorlardı. Bir süre sonra bu durum ülke içinde olumsuz gelişmelere sebep oldu. Melikler kendi aralarında rekabet etmeye başladı. Anadolu Selçuklu Devleti böylece on bir devlete ayrılmış gibiydi. Her Melik'in yönettiği payitaht birer kültür merkezi haline gelmişti. Hal böyle iken, ülke içinde siyasi ayrılıkların yaşandığı sırada uç bölgelerde bulunan Rükneddin Süleymanşah, Muhiddin Mesud ve Gıyaseddin Keyhüsrev fetih hareketlerine devam ederek Karadeniz bölgesi sahillerine kadar ilerlemişlerdi. Burada, Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1176 yılında Bizans ile yaşadığı Miryokefalon Savaşı'nın meydana getirdiği ortamdan yararlanmak istemişlerdir.⁵⁷

Alman imparatoru Friedrich Barbarossa ordusuyla birlikte Anadolu içlerine geldiği sırada, Anadolu Selçuklu Devleti iç karışıklıklar ile uğraşıyordu. Siyasi birlikten yoksun bir haldeydiler. Konya'da bu sırada tahtta Kutbeddin Melikşah oturuyordu ve babasını esir etmişti. Ancak Barbarossa ile Sultan Kılıç Arslan arasında eski bir dostluk vardı. Bu dostluklar Saksonya Dukası Henry'nin 1171 yılında Filistin'den Almanya'ya giderken Anadolu'dan geçmesi ile başlar. Selçuklu sultanı 400 kişilik bir birliği Henry'i sınırda karşılaması için göndermişti. Selçuklu

⁵⁶ Korunur, s. 46. Ostrogorsky, s.373. Runciman, Cilt:3, s.10-11.

⁵⁷İbn Bibi, **Selçukname**, Cilt:1, çev: Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı, 1000 Temel Eser Dizisi, Ankara, 1996, s.14. Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1999, s.218-219. Korunur, s.49.

topraklarında bir süre ağırlandıktan sonra ülkesine doğru yola çıkmıştı. Alman imparatoru Sultan ile kızının evlendirilmesini isteyince aralarındaki iletişim daha güçlenmişti. Bütün bunlar sonucunda Alman imparatoru, Kudüs yolculuğunda Selçuklu'dan geçmesi gerektiği için Sultan'a bir mektup yollamıştır. Sultan Kılıç Arslan ve oğlu Melikşah o sırada Edirne'de bulunan imparatora elçiler ile mektup yollayarak ülkelerinden geçmelerinin serbest olduğunu ve yolculuk sırasında da her türlü gıda ve erzak ihtiyaçlarının karşılanacağı güvencesini vermişlerdi.⁵⁸

Kılıç Arslan, oğulları arasındaki bu amansız mücadeleyi görünce pişman olmuş ve en büyük oğlu Kutbeddin Melikşah'a devlet idaresini vermek istemiştir. Ancak bunun üzerine bütün oğulları babasına duydukları saygıdan vazgeçmişlerdir. Kayseri önlerinde bütün kardeşler birbirleriyle savaşa tutuşunca Kılıç Arslan bir fırsatını bularak Kayseri Meliki'ne sığınmıştır. Sultan, oğullarından beklediği ilgi ve alakayı göremeyince ülkeyi oğulları arasında paylaşırmanın verdiği üzüntü ve pişmanlığı bir kez daha yaşadı. Ancak bu meseleyi böyle bırakmak istemiyordu. Niyeti, ülkenin idaresi için tahtını oğulları arasından en vefalı olarak nitelendirdiği Gıyaseddin Keyhüsrev'e bırakmaktı. Kararı aldıktan sonra oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev ile birlikte Konya'da Melikşah'a savaş açtılar. Sultan Kılıç Arslan savaşın neticesini göremeden vefat etti. Ancak Gıyaseddin Keyhüsrev savaşı galibiyetle noktlayıp Selçuklu tahtına oturan kişi olmayı başardı.⁵⁹

1.5. SELAHADDİN EYYUBİ'NİN KUDÜS'Ü FETHİ VE SONUÇLARI

Selahaddin Hattin zaferinden sonra Aşkelon'dan Kudüs'e doğru yola çıkmıştır. 20 Eylül 1187 yılında Kudüs önünde karargâhını kurdu. Şehre saldırmadan önce, haber gönderip şehrin kendisine verilmesini buyurmuştu. İsteddiği bu şey gerçekleşmezse kılıç zoruyla alacağını bildirmişti. Bunun üzerine Kudüs'tekiler haber yollayıp şehri ona vermeyeceklerini açık ve net bir şekilde bildirmişlerdir. Selahaddin askerlerine saldırı için emir verdikten sonra şehirde bulunan Hristiyan askerler de karşılık verdiler. Bu kuşatma sekiz gün sürdü ve başarılı bir şekilde Hristiyanlar şehre bir tek Müslüman sokmadılar. Müslüman şehrin kuşatılması için uyguladıkları her türlü teknik ve yöntemdeki başarıları ve şehrin surlarında açtıkları

⁵⁸ Turan, s. 221. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.151. Koca, s.237.

⁵⁹Abu'l Farac, Cilt:2, s.463. İbnü'l Esir, Cilt:11, s.82-83. Turan, s.226-229. Koca, s.241.

delikler sonunda Hristiyanlar Balian d'İbelin'e gittiler. Ancak bütün Hristiyanların bir tek isteği vardı. O da Müslümanlar tarafından öldürülmektense Kudüs'ü savunarak ölmektir. Balian d'İbelin, Selahaddin ile barış yapmaktan yanaydı. Şehrin teslimini görüşmek üzere Sultanın yanına gittiğinde Selahaddin İbelin'e şu cevabı verdi: "Siz 1098 yılında şehri işgal ettiğiniz zaman halka nasıl muamele ettiyseniz ben de size aynı şekilde davranacağım. Siz onları nasıl öldürüp esir aldınız ve kötü muamele ettiyseniz ben de aynısı yapacağım." Selahaddin ile yapılan birkaç başarısız görüşmenin sonunda artık tüm umutlar gitmişti.⁶⁰

Kudüs'ü yöneten Balian d'İbelin son bir kez daha Selahaddin'in yanına giderek merhamet dileyip şehrin kendisine teslim olunacağını söyledi. Sultan, tüm bunlar için geç kalındığını, teslim olunması için daha önce verilen fırsat değerlendirilmediği için şimdi şehri kılıç zoruyla alacağını söyledi. Ancak köle olarak kendisine esir olunduğu takdirde şehrin teslimini kabul edeceğini söyledi. Selahaddin karargâhında adamlarıyla yaptığı görüşme sonucunda esir edilenlerin canlarını belirli bir fidye karşılığında affedileceğini kararlaştırdılar. Belirlenen bu fidyeler kadınlar, erkekler ve çocuklar için farklıydı. Kadınlar için beş dinar, erkekler için on dinar, kız ve erkek çocuklar için ikişer dinardı. Kırk gün içinde bu fidyeleri ödeyenler esir olmaktan kurtulacaktı. Ödeyemeyenler ise esir olmaya devam edilecekti. Kudüs'te bu fidyeleri ödeyemeyecek yoksul insanlar vardı. Bu yüzden Balian d'İbelin bu insanlar adına 30.000 dinar verecekti. Fidyelerini ödeyen kişiler birer birer şehirden ayrılırken 5.000 kadar genç esir bu fidyeyi ödeyemediği için şehirde kaldılar. Selahaddin'in komutanlarından birçoğu bu esirler için fidye ödedi. Müslümanlar, Hristiyanlara zarar vermesin diye Selahaddin Kudüs'te güvenliği sağlamak zorunda kaldı. Bu nedenle her sokağa ve caddeye askerlerini koydu. Hristiyanlar gruplar halinde şehirden ayrılırken iki taraf arasında tek bir çatışma veya saldırı olmadı. Bütün Hristiyanlar Kudüs'ten çıktıktan sonra Selahaddin bu kadar kalabalık insan grubunun bir arada gitmesinin sakıncalı olduğunu düşünerek üç gruba ayırdı. İlk kafilenin başında Tapınak Şövalyeleri, ikinci grupta Hospital Şövalyeleri üçüncü grupta ise Balian d'İbelin öncülük edecekti.⁶¹

⁶⁰ Ernoul Kroniği, s.169-171. İbnü'l Esir, Cilt:11, s.432-433. Abu'l Farac, Cilt:2, s.444. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.141.

⁶¹ İbnü'l Esir, Cilt:11, s.433-434. Abu'l Farac, Cilt:2, s.445-446. Ernoul Kroniği, s. 175-180. Korunur, s.32.

Selahaddin 2 Ekim 1187'de Kudüs'e girdi. İslam sancakları şehrin her yerine dikildi. Selahaddin'in şehre girdiği sırada Rum hükümdarlarından birinin karısı ruhbanlığı tercih edip Kudüs'te kalmıştı. Yanında cariyeleri, hizmetçileri ve adamlarıyla birlikte bir hayli değerli ve fazla olan mallarıyla Selahaddin'den aman dileyip herhangi bir zarar almadan şehirden çıkarıldı. Bu sırada Kudüs kraliçesini de serbest bıraktı. Kubbetü's- Sahra'nın tepesindeki haç indirildikten sonra şehrin eski haline geri getirilmesini ve Hristiyan izlerinden hiçbirinin kalmaması için emirler verdi.⁶² Müslümanların Kudüs'e girişini ve Haçlılara karşı olan tavrını dönemin Şamlı bir Şafiisi olan vaiz İbnü'z Zeki verdiği hutbede şöyle anlatmıştır:

*"Orası atanız İbrahim'in meskeniydi; mübarek efendiniz Hz. Muhammed'in göğe çıktığı yeri; İslam'ın başında namaz kılmak için yüzünüzü çevirdiğiniz kibleydi, peygamberlerin yurduydı; evliyaların ziyaret ettiği mekândı, havarilerin kabristanıydı; ...orası insanlık âleminin kıyamet için toplanacağı diyardır; dirilişin gerçekleşeceği alandır."*⁶³

⁶² İbnü'l Esir, Cilt:11, s.435.

⁶³ İbnü'z-Zeki, aktaran Carole Hillenbrand, s.205.

İKİNCİ BÖLÜM

FRIEDRICH BARBAROSSA'NIN DOĞU SEFERİ

2.1. ALMAN İMPARATORU FRİEDRİCH BARBAROSSA'NIN HAÇI KABUL ETMESİ VE SEFER HAZIRLIĞI

Kudüs'ün Müslümanlar tarafından ele geçirilişi Hristiyan âlemini derin bir dehşete düşürdü. Hem Kutsal toprakların kaybedilişi hem de Kutsal Haçın Batılıların 'Sarazen' olarak adlandırdıkları Müslümanların eline geçmesi sonucunda Batı dünyası üzüntü ve çaresizlik içine girmişti. Kudüs, Gerçek Haçın asırlardır muhafaza edildiği, Hristiyanlık âleminin Tanrı'ya daha yakın olmak için her yıl hac ziyaretinde bulundukları manevi açıdan güçlü bir yerdi. Selahaddin Eyyubi tarafından fethedilmesi sonucunda orada bulunan insanların bir kısmının katledilip geri kalanlarının esir edilmesi Batı dünyası için bir kez daha zafer kazanılması için harekete geçilmesi demekti. İşte bu yüzden Avrupa'nın en güçlü ve kudretli İmparatoru Friedrich kaybedilen topraklarda Hristiyanlara yapılan zalimliklere bir an önce son vermek ve düşmanlar tarafından kirletilmiş yerlere İsa adına yeniden düzen vermek için harekete geçmek istedi.

Friedrich, III. Urban'dan sonra gelen Papa Gregorius⁶⁴, Avrupa'da yaşayan bütün inançlılara mektuplar yollayarak bu seferin önemini ve taşıdığı anlamı anlattı. Önceki Haçlı Seferleri'nde söylendiği gibi yine Doğu'ya doğru yapılacak olan sefere katılan insanların günahların Tanrı tarafından bağışlanacağı ve kilisenin merhametiyle günahlarından da arınarak Cennetin Krallığını vadediyordu. Her kim Haçlı kabul ederse mal, mülk ve aileleri Kutsal Roma Kilisesi tarafından korunacaktı.⁶⁵ Papa'nın yaptığı bu çağrı Friedrich dışında hem Fransa kralı II. Philipp Augustus hem de İngiltere kralı I. Richard'a ulaştı. Bu nedenle yayınladığı bildiri de Mainz şehrinde bir resmi tören düzenleneceğini ve İsa Mesih'in töreni olarak adlandırdığı bu törene herkesin katılımını istediğini bildirdi. Bütün Hristiyanların tek bir çatı altında toplanıp Tanrı için Hristiyanlığın yükselmesi

⁶⁴ Üçüncü Haçlı Seferini ilan eden VIII. Gregorius iki ay sonra ölmüş ve onun yerine III. Clemens (1187-1191) geçerek yeni bir Haçlı Seferi hareketi görevini üstlenmişti. Bkz. Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi**, Cilt: 3, s.5

⁶⁵ G.A. Loud, **The Crusade of Frederick Barbarossa**, The History of the Expedition of the Emperor Frederick and Related Texts, 2010, s. 37.

adına inançlarına sadık kalmalarını istiyordu. Doğu'daki durum ile ilgili ilk vaaz İmparator tarafından 1187 yılı Aralık ayında Strasburg'da yapıldı. Bu vaaza çok sayıda asil katıldı ve hepsi coşkulu bir şekilde Hristiyan Haçına katıldılar. Bu durumda onları takip etmek isteyen dindar insanlara yol gösterdi. Bu soyluların yaptıkları hitabetler sayesinde pek çok insan Hristiyan Haçına katılmak istediklerini bildirdiler. Her geçen gün bu şekilde yapılan vaazlar sonucunda Haçı kabul eden insan sayısı artmaya başladı.⁶⁶

Haçı kabul edenlerin bu savaşını daha da güçlendirmek için Mainz şehrindeki dini mahkeme Albano Kardinalinin önerisi üzerine toplandı ve bu toplantıya 'İsa'nın Toplantısı' adı verildi. Gerçekleştirilen bu toplantıya derebeyiler, piskoposlar, dukalar, dükler, soylular ve lordlar katıldı. Tüm bu kişilerin huzurunda Friedrich, 27 Mart 1188'de Albano Kardinalinin elinde haçı kabul etti.⁶⁷ Aynı yıl, Nürnberg'de birçok derebeyi İmparatorun toplantısını kutladıklarında Bizans İmparatoru II.İsaakios Angelos'un⁶⁸ elçisi Şansölye Ioannes Dukas Kamateros başkanlığında, Bizans'ın diğer önemli derebeylerinin elçileri ve Konya Sultanı II. Kılıç Arslan'ın elçileri de bu toplantıya katılıp İmparatoru selamladılar. Gerçekleşecek sefer için endişelerini dile getirdiler. Alman hükümdarının Bizans arazisinden geçişi sırasında barışı koruyacağına dair güvence aldılar. Öncesinde Friedrich, Bizans İmparatoruna ordunun gıda ve erzak pazarının kurulması talebinde bulunmuştu. Bizans'tan gelen bu elçiler İmparatorun verdiği olumlu cevabı da bildirdiler.⁶⁹ Toplantı sonrasında

⁶⁶ Erdoğan Saruhan, **III. Haçlı Seferi'nin Temel Kaynağı: Ansbertus Historia de Expeditione Friderici Imperatoris**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019, ss. 32-33.

⁶⁷ Saruhan, s.15. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 150. Korunur, s. 65.

⁶⁸ Aslında tahmini bir yakınlaşma olmakla birlikte İmparatorun Haçlılara karşı Müslümanlar ile resmi anlamda bir ittifak içerisinde olması veya bu sebepten dolayı yakın temaslar kurması söz konusu değildir. Üçüncü Haçlı Seferi önüne geçmek için yapılan ittifak aslında I. Andronikos Komnenos zamanında Eyyubilerle yürütülen görüşmelerin bir sonucuydu. II. İsaikos imparator olduktan sonra I. Andronikos'un Eyyubiler'in sarayına göndermiş olduğu elçilerin görüşmeler sonucunda yaptıkları ittifak'ı onaylamıştı. Bu durum Batı Hristiyan dünyasından Bizans'a gelebilecek bir tehlike karşısında alınmış bir karardı. Kaleli, s. 306.

⁶⁹ Saruhan, s.35. Friedrich'in isteklerine karşılık olarak Alman ordusunun Bizans topraklarından nasıl geçeceğini görüşmek üzere gönderilen elçi heyeti 1188 yılında Nürnberg'de buluştu ve iki taraf arasında bir anlaşma sağlanabildi. Şartlar, daha önceki Haçlı Seferleri sırasında gerçekleştirilen koşullardı. Bizans, her zaman Haçlılar kendi ülkelerinde daha önce yapmış oldukları davranışları önlemek istemiş, onların etrafa dağılıp halka zarar vermeden belirli bir düzen içinde yollarına devam etmelerini sağlamaya gayret etmiştir. Fakat, İmparator Friedrich Barbarossa oldukça içten ve samimi, dostane davranmış olsa da Bizans İmparatoru II. İsaakios Angelos tam tersi bir tutum sergilemiş ve yaptıkları anlaşmaya uymamıştır. Bunun sebebi, Haçlıların geçmişte Bizans halkına yaşattıkları acılardır. Haklı bir neden olarak da Haçlıların tekrar ülkesinden geçecek olması Bizans'ta tedirginlik havası yaratmıştır. Bunun sonucu olarak da II. İsaakios, Friedrich

İmparator, Kamateros'un isteği üzerine yapılan bu anlaşmanın devamlılığını göstermek adına, Münster Piskoposunu, Nassau Kontu Robert'i ve akrabalarını, Kont Walram'ı, genç Diez kontu Heinrich ve onun hazinedarını toplantıda konuştukları gibi Bizans'ın güvenliği sağlama konusundaki önlemleri alıp almadığını kontrol etmek için önden gönderdi.⁷⁰

2.2. ALMAN HAÇLI ORDUSU'NUN REGENSBURG'DAN EDİRNE'YE GELİŞİ

Friedrich, 1189 yılında bütün hazırlıkların tamamlanmasını emrettikten sonra 11 Mayıs tarihinde Regensburg⁷¹ şehrinden ordusu ile birlikte hareket etti.⁷² İlk önce Tuna üzerinden Viyana'ya gemilerle gittiği sırada ordusunun bir kısmı imparatorun yola koyulmasından önce Viyana'ya yürüdü.⁷³ İmparator, Viyana üzerinden Macaristan topraklarına vardı. İmparator, Kudüs'e giderken topraklarından geçeceği ülkelerle herhangi bir sorun yaşamamak adına girişimlerde bulundu. Macaristan topraklarına varmadan önce, Macar kralı Bela ile görüşmesi için Mainz Piskoposu Konrad'ı görevlendirdi. Bu görüşme sonucunda Macar kralı ile anlaşma sağlanabildi.

Barbarossa'nın ülkesi için yarattığı tehlikeyi göz önünde bulundurarak Selahaddin Eyyubi'den yardım talebinde bulunmuştu. Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historiası (1180-1195)**, ss.207-208. Kaleli, s. 310.

⁷⁰ Saruhan, s.36.

⁷¹ Haçlılar, 1 Mayıs civarında Regensburg'da toplanmaya başlamıştı. Arnold Lübeck'e göre, İmparator Friedrich Barbarossa, başlangıçta kendisini bekleyen gücün az olması nedeniyle morelini bozmuştu. Ancak daha sonra Haçlıların büyük bir kısmının Avusturya ve Macaristan'dan kitleler halinde orduya katılacağını öğrenince devam etmeye karar verdi. Bununla beraber ordusu son derece iyi finanse edilmiş ve muazzam bir biçimde donatılmıştı. Böyle bir orduya liderlik edecek olmasının aksine ek olarak serseriler, yaya halinde olanlar, savunmasız olan hacılar ve savaşçı olmayan bir süre insanda bulunmaktaydı. John B. Freed, **Frederick Barbarossa The Prince and The Myth**, Yale University Press, 2016, Londra, s.487.

⁷² Kaynaklar Friedrich Barbarossa'nın ordusunun sayısı konusunda farklı sayılar vermektedir. Ekkehard Eickhoff bu sayıyı 15.000 olarak verirken, Arnold of Lübeck, ordu sayısının 50.000 atlı ile 100.000 yaya askerden oluştuğunu söylemektedir. Korunur, s.68, Ekkehard Eickhoff, **Friedrich Barbarossa Anadolu'da**, Cilt: 1, VII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1970, s.270. Thomas Asbridge, **Haçlı Seferleri**, çev: Ekin Duru, İstanbul, Say Yayınları, 2014, s.387. Alman tarihçiler 13.000 ile 100.000 arasında değişen rakamlar sunarken, Arap tarihçiler 200.000, 260.000 hatta 300.000 olarak vermektedir. En doğru tahmin 2000 ile 3000 şövalye ile birlikte 12.000 ile 15.000 erkek olduğu arasındır. Ancak daha sonra Macarlar da Haçlı ordusuna katıldı. Kötü beslenmeler, hastalıklar ve kavgalar yüzünden ordu mevcudiyeti azalmaktadır. Breed, s. 487-488.

⁷³ Saruhan, s.37. 11 Mayıs'ta Kutsal Ülke'ye doğru gitmek için yola koyuldu. Yanında ikinci oğlu Friedrich ve önemli birçok vassalleri de bulunmaktaydı. İmparatorun kendisi neredeyse yetmiş yaşında olmasına rağmen son derece büyük bir coşku ve enerji ile bu sefere hazırlanmıştı. Ordusu hayli kalabalık ve bir o kadar da iyi eğitilmiş, düzenli, disiplinli asker ve şövalyelerden oluşmaktaydı. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.150.

Bu sırada Sırp kralı Stephan Nemenya ile de birtakım görüşmeler yapıp anlaşmaya varıldı. 25 Mayıs'ta Bratislava denilen yerde kamp kurdukları sırada İmparator, geri de kalan herkesin orduya katılmasını beklemek istedi.⁷⁴ Friedrich, hacıların yolculuk yapacağı güzergahları belirlemek isterken öte yandan ordu içinde çıkacak herhangi tartışma ve düelloları da yasaklamıştı.⁷⁵ Macar kralı Bela, İmparator ve ordusunu Paskalya Bayramı'nda Macaristan'ın başkenti olan Gran'da konuk olarak ağırladı. Kral ayrıca İmparator'u Tuna nehrinde bulunan av adasında bir süreliğine misafir etti. Bunun dışında Gran şehrinde, un ve yulaf dolu iki büyük depoyu orduyla beraber hareket eden yoksul hac yolcularına verdi.⁷⁶ Tüm ordu 'Tra' olarak adlandırılan Drava nehrinden tekrar yola koyuldu ve burada bazı atlılar nehrin girdapları yüzünden yaşamını yitirdi. Bu sırada 29 Temmuz 1189 tarihinde Aziz Baptist Johannes'in doğum gününü St. George kentinde kutladıktan sonra Sirmium şehrine doğru devam ettiler. Tuna nehri ile kesişen Sava nehrini atlattıktan sonra beşinci haftanın sonlarına doğru Bizans sınırlarına vardılar. Sava nehrinin kıyısında bulunan Belgrad şehrine geldiklerinde azizleri için küçük bir kutlama yaptılar.⁷⁷

Macaristan topraklarını geçtikten sonra 2 Temmuz'da Braničevo'ya⁷⁸ geldiler. 11 Temmuz günü Braničevo'dan ayrıldıktan sonra Bulgar ormanlarına doğru yürümeye devam ettiler. İmparator ordusunu bu tehlikeli olan sınır bölgelerinde bölümlere ayırdı. İlk grup, rehber görevinde orduda bulunan Macarlar, ikinci grup oğlu ve Regensburg piskoposunun yönetiminde üçüncü grup ise Würzburg, Lüttich ve Basel piskoposlarının eşliğindeydi. Son grup, Friedrich'in

⁷⁴ İmparator Friedrich Barbarossa, Bratislava denilen yerde dört gün konakladığı sırada Arnold Lübeck'e göre, ordu içerisinde istenmeyen ve işe yaramayan 500 kişiyi ordudan kovdu. Bu sırada Macaristan kralı Bela ile sınır çatışması yaşayan Leopold Friedrich'e Bamberg Başpiskoposu II. Otto ve Fresing'li II. Otto ile birlikte Bratislava'ya kadar eşlik etmişti. 28 Mayıs'ta Pentakost'u kutladı. Freed, s. 488.

⁷⁵ Saruhan, s.37. Korunur, s.66. İmparator, daha önce Haçlı Seferi'nin bir üyesi olduğu için karşılaşılacak zorlukları tahmin etmesi bakımından gidecekleri yol kendisinin çok iyi bildiği ve tecrübeli olduğu bir konuydu. Bunun dışında Filistin limanı Müslümanlar tarafından ele geçirildiği için deniz yolundan gidildiği takdirde kıyıya çıkılacak bir Hristiyan limanı olmadığını bildiği için kendi iyi bildiği yolu kullanmayı tercih etti. Kaleli, ss. 309-310.

⁷⁶ Saruhan, ss.40-41. Gran şehrinde Macaristan'ın ünlü kralı Bela tarafından karşılanırken tüm ordu oradakilerle tanışmıştı. 4 Haziran'da Pentakost'ta büyük bir kutlama yapıldı. Fransa kralının kız kardeşi olan aynı zamanda Macaristan kraliçesi Margaret, İmparatora hayranlık uyandıracak kadar büyük iki tane deri kaplamalı çadırı hediye olarak verdi. Çadırın iç kısımları kırmızı ketenlerle kaplı olmakla birlikte dört ayrı odaya sahipti. Loud, s. 58.

⁷⁷ Saruhan, s.41. Breed, s.490. Loud, s.59.

⁷⁸ Macaristan'ın sınırında bulunan bir Bizans kalesidir. Belgrad'a 60 km uzaklıkta olup günümüzde Sırbistan'daki Pozarevac kentine bağlı bir köydür. Friedrich buraya kadar gemiyle seyahat ederken ordusu kıydan ilerledi.

eşliğinde ilerledi. Orman içlerinde kamp kurup ordunun arkada kalan kısmını bekledikleri sırada, atlara yem bulmak için ormanda gezinen hizmetçilere Ulahlar, Bizanslılar ve Sırlar aniden saldırıp zehirli oklar atmaya başladılar. Bu hain saldırıyı gerçekleştirenler yakalandıktan sonra kendilerini Roma İmparatorunun direktifleriyle bu işe zorlandıklarını belirttiler. Alman Haçlı Ordusunun seferinin bu evresinde, Bizans ihtiyaçların karşılanması için gerekli pazar kurulması sözünü yerine getirmediği gibi yol üzerindeki erzaklarının Haçlıların eline geçmemesi için her türlü yola başvurdu. Bu nedenle en büyük problem ordu da yaşanan kıtlıktı. Ormanda bulundukları süre boyunca Alman Haçlı Ordusu çok zarar görmekte beraber etrafta bulunan hırsız çeteleri tarafından arabaları ve atları çalındı.⁷⁹ Tüm bu zorluklara rağmen ordu yoluna devam etmekte büyük bir azim gösteriyordu. Bulgar ormanlarından bulunan terk edilmiş Rabnel⁸⁰ şehrine 25 Temmuz 1189'da ulaştılar. Bu sırada Macaristan kralının elçisi Bizans İmparatoru'nun ülkede olmadığını ve Alaşehir'i kuşatmakla meşgul olduğunu bildirdi. Buna ek olarak da Friedrich'e Almanya'dan gelen Haçlı ve şövalyelerden oluşan bir birliğin orduya katılmak üzere yolda olduğunu söyledi.⁸¹

Friedrich, Niş şehrine vardığında orada Aleksios isminde bir derebeyi tarafından karşılandı. Aleksios, II. İsaakios Angelos'un amcasıydı ve yanında Bizans elçileri de bulunmaktaydı. Haçlı ordusunun herhangi bir huzursuzluk yaratmadan geçmesi halinde kendisinin Bizans topraklarında orduya eşlik edip koruma sağlayacağı sözünü Friedrich'e söyledi. Buna ilaveten gidecekleri güzergâh üzerinde bekleyen Bizans ordusun kendileri için Sırp çetelerine karşı alınan bir tedbir olduğunu da belirtti.⁸² Alman Haçlı Ordusu, Bizans topraklarına girdikleri andan

⁷⁹ Ordu, Bulgar Ormanlarından güneye doğru iniyordu. Bu sırada Yunanlılar, Bulgarlar, Sırlar ve yarı barbar Ulahlar orduda bulunan toplayıcıları, ordunun arkasında başıboş gezenleri pusuya düşürdüler. Bu haydutlar, ordudan birkaç kişiyi öldürdükleri gibi aynı zamanda da arabaları yağmalayıp atları çaldılar. Ölenlerin çoğu yaya şekilde hareket eden hacılar ya da besin kaynakları tüketen fakirlerdi. Freed, s. 491.

⁸⁰ Günümüzde Sırbistan toprakları içinde bulunan bir kasabadır.

⁸¹ Saruhan, s.42-43. Kaleli, s.313. İmparatora gönderilen elçi heyetinde Münster piskoposu Hermann, kont Heinrich von Dietz, kont Ruppert von Nassau, kont Walrab ve Markward von Neuenburg vardı. Elçiler İstanbul'a vardıklarında II. İsaakios başkentte değildi. Alaşehir'de Mankaphas'ın isyanını bastırmak üzere yola çıkmıştı. Elçi heyeti onun dönüşünü beklerken, II. İsaakios başkentte döndüğünde elçileri dinlemeyip hepsini esir aldı. Bunun dışında Alman İmparatoruna bir mektup yollayarak ülkesine gelişini zamanında haber vermediğini ve bu nedenler ordu için lazım olan pazarların hazırlanamadığını belirtti. Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historiası** (1180-1195) s. 210.

⁸² Saruhan, s.47.

itibaren Sırp ve Bulgar çeteleri ordunun arkasında kalan bazı birliklere saldırdılar. Böyle bir durumun yaşanmasından II. İsaakios sorumlu tutuldu. Yeterli tedbirler alınmamıştı. Fakat daha sonra, Friedrich Barbarossa, Bizans'ın düşmanları olan Sırbistan kralı Stephan Nemenya ve Bulgaristan'da söz sahibi olan İvan Asen ile anlaşma sağlayarak onları tarafına çekmeyi başardı.⁸³ Bu iki lider Niş'te Friedrich Barbarossa'ya vassallık talebinde bulunup yemin ettiler. Almanlarla müttefik kurulduğunu öğrenen Bizans İmparatoru bu durumdan dolayı daha da endişelenmeye başladı.⁸⁴ Niş şehrinde dört gün dinlenilirken orduda bazı kişiler yasak olmasına rağmen bölgeyi yağmaladıkları gibi gıda alma çabası içerisine girdiler. Böyle yapılarak Bizans için hazırlanan barışı koruma yasaları ihlal edilmekteydi. Friedrich Barbarossa, Haçlılara karşı ani bir saldırı olması halinde güçlü bir şekilde hemen bastırılabilmesi için ordusunu dört bölüğe ayırdı. Her bölükte kontlar, dükler ve piskoposlar bulunuyordu. Beş bölük oluşturulduktan sonra Niş şehrinde ayrıldılar. Engebeli arazilerden ve zorlu yollardan geçtikten sonra bir kez daha Bizanslılar ile Ulahların ani ve sert saldırılarına maruz kaldılar. Bu saldırılardan sonra Alman Haçlı Ordusu'nun mal ve can kayıpları oldukça artmaya başladı. Üstelik yiyecek ve gıda stokları azalmaya başladı. Yol boyunca birçok kez haydutlar tarafından saldırıya uğradılar. Bu durum Haçlı şövalyeleri tarafından kolaylıkla bastırıldı. Haydutların bu zorlu arazilerde Haçlı ordusuna saldırması günlerce devam etti. 14 gün sonra Niş şehrinde çıkıldı. Sofya şehrine vardıkları tarih 13 Ağustos'tur. Sofya'ya geldiklerinde Bizans İmparatoru'nun sözünü tutmadığı ve hilekar biri olduğu anlaşıldı. Alman Haçlı Ordusu için bir pazar kurulmamış ve ordunun geçişini güçleştirmek için çukurlar açılmış, dar geçitler kaya parçalarıyla kapatılmıştı.⁸⁵

14 Ağustos 1189'da Sofya şehrinde çıktıklarında arkalarından gelen Haçlıların kendilerine bir an önce yetişmelerine çok sevindiler. Bunların arasında Toul Piskoposu Peter ile asil Aspermont'lu Gaubert vardı. Bu Haçlı şövalyeleri de orduya katıldıktan sonra Bulgaristan'ın son geçidine ulaşmayı başardılar.

⁸³ Selim Kaya, **I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)** Ankara, TTK, 2006, s.26.

⁸⁴ Korunur, s. 69. Ostrogorsky, s. 376.

⁸⁵ Saruhan, ss.48-50. Alman Haçlı Ordusu Niş şehrinde dinlenirken İmparator, ordudaki bazı askerlerin ve hizmetkarların hayvanları için yem toplama bahanesiyle etrafı yağmaladıklarını gördü. Bunun üzerine İmparator, prenslerle bir araya gelerek bir görüşme yaptı. Yunan topraklarında olduklarını hatırlatarak böyle bir şeyin bir daha tekrarlanmaması gerektiği görüşündeydiler. Würzburg Piskoposu, etrafı yağmalayanları derhal yanına çağırarak barışı ihlal ettikleri gerekçeleriyle onları ikaz etti. Loud, s.64.

Braniçevo'dan ayrıldıktan bu yana Bulgaristan topraklarında altı hafta geçirmişlerdi. Nihayetinde 20 Ağustos'da Bizanslıların kurdukları savunma aletlerini yok edip bu geçitten çıktılar. Ordu, ihtiyaçlarını karşılayabilecek Circuviz⁸⁶ şehrine ulaştı. Burada bir süre kalarak ihtiyaçlarını giderdikten sonra 24 Ağustos'ta Filibe şehrine vardılar. Filibe şehrinde kamp kurduktan bir gün sonra Friedrich Barbarossa, Bizans İmparatoru II. İsaakios Angelos'tan bir mektup aldı. Gelen mektupta artık ordunun daha fazla ilerlememesi isteniyordu. Her şeye rağmen 26 Ağustos'ta Filibe'ye büyük bir coşku ile girildi.⁸⁷ Bizans İmparatoru, ordunun deniz yoluyla ilerlemesini istemediği için burada neredeyse on bir hafta konakladılar. Şehirde bulunan mahsullerden yararlandılar. Böylece ordunun gıda ve erzak ihtiyacı karşılanmış oldu. Alman İmparator Friedrich Barbarossa, II. İsaakios'un yaptığı her türlü kötülüğe karşı soğukkanlı ve korkusuzca bir tutum sergiledi. En sonunda Roma İmparatoru olan oğlu Heinrich'e mektup yollayarak bu durumlardan dolayı sitem etti.⁸⁸

2.3. ALMAN HAÇLI ORDUSU'NUN BİZANS İMPARATORLUĞU İLE TEMASLARI

Alman Haçlı Ordusu'nun Filibe'de konaklaması sırasında Bizanslıların kendilerine çok yakın bir yerde konumlandıklarını ve saldırmak istedikleri haberini aldılar. İmparator, ordusunu derhal hazırlayıp Bizans kuvvetleri üzerine saldırı emri verdi. Bu durumu önceden haber alan Bizanslılar, oldukları yerden kaçmak isteyince Haçlıların ani saldırılarına maruz kaldılar ve ağır kayıplar verdiler. Tüm bu olanların üzerine Friedrich'in Bizans'a yönelik tavrı tamamen değişti. Bizans elçileri serbest bırakıncaya kadar ordusuna istedikleri gibi yağmalama emri verdi. Hemen ardından bazı paganların ve Türklerin elinde bulunan Berrhoe'ye⁸⁹ saldırıp ele geçirdiler. Buradan elde ettikleri çok sayıda mahsulleri ve kıyafetleri ordu için yanlarına aldılar. Yapılan bu küçük çapta mücadelenin sonucunda ordu kayda değer ölçüde ganimet

⁸⁶ Pazarcık, Alaşehir olduğu tahmin edilmektedir.

⁸⁷ Burası dönemin Bizans valisi, fakat daha sonra tarihçi olan Niketas Khoniates tarafından yönetilmekteydi. Burada Haçlılara karşı yaptığı bütün girişimlerden başarısız bir sonuç alması ve İmparator İsaikos'tan gelen çelişkili emirler sonucunda kesin bir sonuç alınamamasıyla panik halinde bölgeyi terk etmiştir. Kaleli, s.313.

⁸⁸ Saruhan, s.51-52.

⁸⁹ Stara Zagora ya da Eski Zağra olarak da bilinir. Bulgaristan sınırları içerisinde idari bir bölgedir.

ele geçirmiş oldu.⁹⁰ Haçlı ordusunun bölgedeki Pernis⁹¹ şehrini de kuşatmasının ardından sonuçta üç şehri ve on kaleyi ele geçirmiş oldu. Bölgede ödedikleri haraç karşılığında oturan Ermeniler ve Bulgarlar İmparatorun huzuruna gelip yaşadıkları yerde barışın temin edilmesini istediler. Bu sağlandığı ölçüde bağlılık yemini edeceklerini ve ordu için pazar kuracakları garantisini verdiler. Burada yaşayan Ermenilerin Haçlıların Bizans ile yaptıkları savaşa katkısı büyüktür. Bunun nedeni, Ermenilerin Kamytzes'in saldırı hareketini öğrenip Haçlılara hemen bildirmesiydi. Daha sonra İmparator ordusunu daha düzenli bir hale getirmek amacıyla beş kişilik gruplara ayırdı. Böylelikle ordudaki şövalyelerde belirli bir nizam sağlayarak elli kişilik gruplara ayrılmış oldular. Bu sırada Friedrich, Bizans'a daha önce gönderdiği elçilerinin durumunu düşünüyor ve onları esaretten kurtarmak için kendisini plan yapma ihtiyacı içinde hissediyordu. İmparator, Filibe'yi ele geçirdikten sonra Bizans'a bir kez daha elçi gönderdi. Bu elçiler arasında Mainz şehrindeki St. Viktor Kilisesi'nin kanonu Werner ve Şövalye Gottfried vardı. II. İsaakios Angelos, tutsak ettiği elçileri bırakmak istemiyordu ve böyle yaparak Alman Haçlı Ordusunun Anadolu topraklarına geçirilmesi için daha barışçı bir yol bulunacağını düşünüyordu. Bizans'a gönderilen bu elçiler, kendilerine karşı yapılan suçlamaları arındırmak, Bizans İmparatoru'nun düşmanı olan Bulgaristan ile ve Kont ya da kral ile herhangi bir ittifak anlaşmasının yapılmadığını söylemek ve Bizans'ın daha önce söz verdiği ordunun güvenli geçişi ve deniz yolu naklinin gerçekleşmesi gerektiğini belirttiler. II. İsaakios kendisine gönderilen elçilerin esir ettiğini öğrenen Alman İmparator oğlu Friedrich'e emir vererek derhal Dimetoka'nın ele geçirilmesini buyurdu.⁹² Ayrıca oğlu Heinrich'e ve Avusturya Dükü Leopold'a bir mektup yollayarak boğazların Franklar tarafından ele geçirilmediği müddetçe Anadolu topraklarına geçişin mümkün olmadığı söyledi. Hemen ardından Papa'ya bir mektup yollayarak Bizans için düzenlenecek bir Haçlı Seferi için izin istedi. Tüm bunları öğrenen II. İsaakios, ülkesinin işgal edilme tehlikesinden korkarak tutsak ettiği elçileri hemen bırakmak zorunda kaldı. 29 Ekim'de gönderilen elçilerle birlikte Bizans'tan dört soylu da

⁹⁰ Saruhan, s.55,56.

⁹¹ Petriç şehri, günümüzde Bulgaristan sınırları içerisinde olup Yunanistan sınırlarındadır.

⁹² Saruhan, ss.56-58. Korunur, s.70. Kaleli, s.315. Abu'l Farac eserinde, Alman İmparatoru'nun Bizans sınırına geldiğini ve Bizans İmparatoru'nun bu duruma izin vermeyerek savaşa tutuştuklarından bahseder. Savaşı kazanan Alman İmparator Anadolu topraklarına geçmeyi başardığını ve Bizans İmparatoru'nun da yenilgiyi kabullenip boyun eğdiğini yazmaktadır. Abu'l Farac, Cilt:2, s.454.

beraberinde gelmişti. Alman İmparatora, Çanakkale Boğazı üzerinden geçişi ve ayrıca söz verilen pazarın ve para değişiminin gerçekleştirileceğine dair söz verdiler. Bunun dışında Alman İmparatorunun iyi niyetinin bir göstergesi olarak rehineler vermesini ve Müslümanlardan ele geçirilecek toprakların yarısının kendisine verilmesini de talep etti. Ayrıca Bizans İmparatoru bu ilerleyişi kış ayına kadar geciktirmişti. II. İsaakios Alman Haçlı Ordusunu İstanbul Boğazı üzerinden değil Çanakkale Boğazı (St. George) üzerinden geçilmesi gerektiğini de yineledi. Elçiler, Anadolu'ya geçerken ordunun bölünmeye uğrayacağını, geçiş sonrasında Türklerin ve Kumanların saldırılarına maruz kalacaklarını belirttiler. Her iki koldan düşman hattına maruz kalınacağını ve ordunun imha edileceğini söylediler. Marmara olarak adlandırılan bu deniz Aziz George'un kolu olarak da biliniyordu. Seston ve Abydon⁹³ arasında bulunmaktaydı.⁹⁴

Bizans İmparatoru tarafından gönderilen elçiler, Friedrich Barbarossa'nın yanına geldiklerinde esir edildikleri sırada yaşadıklarını anlattılar. Hakarete uğrayıp hiçbir şekilde imtiyaza sahip olmadıklarını söylediler. Bunu öğrenen Alman İmparator çok öfkelenip ordusuna derhal Doğu'ya ilerlemesini emretti. Ancak mevsim kış olduğundan bu durum ertelendi. Bizans İmparatoru'nun elçilerle beraber yolladığı mektup, Alman İmparatoruna Paskalya Bayramı'ndan önce öleceğini haber veriyordu. Ayrıca kendisini 'Roma İmparatoru' olarak tanımlarken Alman İmparatoruna 'Almanya Kralı' olarak bir kez daha küçük düşürücü bir şekilde hitap etmesi her iki taraf arasındaki sürtüşmeyi daha da alevlendirdi.⁹⁵ Filibe'den ayrılma kararı alındıktan sonra gerekli hazırlıklara yapılmaya başlandı. Edirne'ye doğru yola çıkılmadan önce Filibe'nin boş bırakılmamasına karar verildi. Aksi takdirde düşman işgaline uğrayabilir ve ele geçirebilirdi. Bu nedenle şehrin garnizon kuvvetleri olarak beş piskopos ve orduları seçilerek burada bırakıldı.⁹⁶ Bu düzenlemeler halledildikten sonra 5 Kasım tarihinde Filibe'den hareket eden ordu Edirne'ye doğru yola çıktı. Edirne, Filibe'den sonra askeri açıdan daha iyi bir üs konumundaydı. Bu yüzden Friedrich bu durumu iyi değerlendirmek istedi. Kudüs'e varmak için Boğazları

⁹³ Hellespont üzerinde bulunan liman şehri.

⁹⁴ Saruhan, s.58. Kaleli, s.314.

⁹⁵ Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historiası (1180-1195)**, s.219. Saruhan, s.59.

⁹⁶ Oğlu Schwaben dükü Friedrich ordunun büyük kısmıyla Filibe'de kaldı. Kendisi kışı daha güvenilir geçirmek için Edirne'ye doğru yürüdü. Şehir halkı daha önceden ordunun gelişini haber aldığından şehri boşaltmış ve böylece daha kolay işgal edilmişti. Bahara kadar burada konaklayarak hiçbir engelle karşılaşmamıştı. Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historiası (1180-1195)** ss. 219-220.

geçmek zorunda olduğunun farkında olduğundan İstanbul'u da zapt etmeye karar verdi. Edirne'de kışı geçirmeye karar verdi. Hedeflerine doğru yaklaşırlarken İmparator konakladıkları yerde ordudan ayrılıp küçük bir birlikte Filibe'ye geri dönerek oradaki komutanlarla gizli görüşmeler de gerçekleştiriyordu.⁹⁷

2.3.1. Friedrich Barbarossa'nın Edirne'de Kışı Geçirmesi

22 Kasım tarihinde Edirne'ye ulaştıklarında daha önceki şehirlerde olduğu gibi karşılarında terk edilmiş, boş bir şehir buldular. Bu sırada orduda, Bizans lehçesine hakim olan bir haçlı ile Regensburg Piskoposu Konrad Bizans İmparatorluğu'na ait olan Probaton⁹⁸ şehrini ele geçirdiler. Bu şehirde yaşayan Bizanslı birçok insan oradan kaçmak zorunda kaldı. Hemen ardından, Friedrich daha önce oğluna yolladığı bir mektupta Dimetoka şehrinin derhal işgal edilmesini buyurduğu için oğlu Schwabenli Friedrich, Kıpçak Türkleri ve Bizanslıların hakimiyetinde bulunan bu şehri ele geçirdi. Bu olaylar sonucunda Dimetoka şehri 24 Kasım'da tamamen ele geçirildi. İmparator Friedrich Barbarossa, Bizans İmparatoru'na duyduğu öfkenin intikamını bu şekilde alıyordu. Bu sırada, içi şarap dolu büyük bir testi ele geçirildi. Alman Haçlıları Bizanslılar tarafından içine zehir karıştırıldığından bir haber bu şaraptan içtiler. O esnada kalabalık içinde bulunan bir Bizanslının haince güldüğünün farkına varan bir Haçlı, içtikleri şeylerde zehir olduğundan şüphelendi. Bu şüphelerini doğrulamak için tutuklulardan birine şaraptan içirildi ve etkisi hemen fark edildi. O şaraptan içen bütün Haçlıların başına bir şey gelmemesi ise büyük bir mucize olarak atfedildi.⁹⁹ Yaşanılan bu durum bir benzeri de Nikiz'de yaşandı. Bu bölgede Bizanslıların zehir ürettiği bilinmekteydi. Ordu mensupları bu durumdan haberdar olduktan sonra şarap içmekten kaçınmış ve bunu yasaklayan ferman yayınlamışlardı.¹⁰⁰

Haftalar boyu Edirne'de konakladıkları sırada Filibe'de bulunan Haçlılardan haber alınamayınca İmparator Friedrich Barbarossa, ordudaki kontlar ve düklerin tavsiyeleri üzerine seçkin şövalyelerden oluşan 1200 askerini Filibe'ye göndererek

⁹⁷ Saruhan, ss.60-62. Kaleli, s.317.

⁹⁸ Edirne'nin kuzeybatısında bulunan Lalapaşa'dır.

⁹⁹ Saruhan, s. 63-64. Kaleli, s.316.

¹⁰⁰ Saruhan, s. 64.

geride kalan Haçlıları, erzaklar ile güvenli bir şekilde Edirne'ye getirmek istedi. İmparatorun arka plandaki hedefi ise, ordu tamamlandıktan sonra hem Hac yolculuğuna devam etmek hem de Sırbistan kontu ile gizli bir iş birliği yapmaktı. Bu görüşmenin asıl amacı, İmparatora herhangi bir savaş açıldığı takdirde İstanbul'a rahat bir şekilde ilerleyebilmek için başka bir ordu birliği tarafından destek almak istenmesiydi.¹⁰¹ Graditz¹⁰² şehrini yağmalarken Haçlılar, Bizanslıların kendilerini tasvir eden haince ve düşmanca resimleriyle karşılaştılar. Bunlara öfkelenen Haçlı askerleri, kilise ve evleri ateşe verdikten sonra yerli halkı kılıçtan geçirdiler. Bu esnada İmparator Friedrich Barbarossa, Thessalonica¹⁰³ civarında bulunan Vlachia'yı¹⁰⁴ ele geçirerek bolca ganimet elde etti. Bununla birlikte Friedrich, Bizans ile uzun süren çatışmalar sonucunda üstünlük kazanmayı başardı ancak İmparatorun tek hedefi Kutsal Topraklara bir an önce varabilmektir. Bu yüzden tüm enerjisini kutsal hedef için harcamaya devam etti. Öte yandan Kudüs'e daha varamadan şimdiden Hristiyan kanı dökülmüş ve Bizans arazisinde gereğinden fazla zaman kaybettiği için de ayrıca pişmanlık duyuyordu.¹⁰⁵

Friedrich Barbarossa, Bizans İmparatoruna elçiler ve mektuplar vasıtasıyla haber göndererek, elçilerine son derece adaletsiz ve acımasız davrandığını ve iki İmparator arasındaki daimi barışın yine bu elçiler aracılığıyla sağlanacağını söyledi. Kendisinin de barışı sağlamak yönünde bir talebi varsa, ordunun ihtiyacı olan geçiş ve pazar için seçilmiş rehineler verilmesi gerektiği de belirtti. Böylece Alman Haçlı Ordusu güvenli bir şekilde ülke topraklarından geçecek ve söz verildiği gibi kutsal toprakların özgür kılınması için yola koyulacaktı. Bu durum nihayetinde Bizans İmparatoru'nun hoşuna gitmişti çünkü artık şehrini korumak için yeterli gücü olmadığını ve askerlerinin sayısında gözle görülür derece azalma olduğunu biliyordu. Tüm bu gelişmeler sonucunda her iki tarafın elçileri 24 Aralık 1189 tarihinde karşılıklı olarak gidip geldiler. Noel öncesinde barışı sağlayacaklarını ve seçilmiş rehinelerin hazır olduklarını belirttikten sonra Alman İmparator ve diğer asilzadeler bu verilen kararların yazılı bir metne dökülmesini istediler. Bizanslı elçilerin bu

¹⁰¹ Saruhan, s.64-65.

¹⁰² Filibe'nin batısındaki Pazarcık olduğu tahmin edilmektedir. Bugün Bulgaristan sınırları içerisinde.

¹⁰³ Selanik.

¹⁰⁴ Selanik'in kuzeyinde bulunan bir yer.

¹⁰⁵ Saruhan, s.65-66.

karara tepki göstermesi sonucunda ülkelerine geri dönerek açık bir şekilde savaş ilanı verdiler.¹⁰⁶ Alman Haçlı Ordusunun önemli liderlerinden biri olan Svabya dükü, gıda aramakla mükellef olan kişilerle ilgilenmekle meşgul olduğundan ordudaki bazı kişiler tarafında ordunun organizatörü veya yöneticisi de deniyordu. Svabya dükü bunlarla ilgilenirken öte yandan şövalyeleriyle Makedonya topraklarında bulunan Culos¹⁰⁷ ve denize yakın olan Menas¹⁰⁸ şehrini ele geçirip bolca ganimet topladı. Aldığı bu şehirleri hemen terk edip olduğu yere tekrar geri dönüyordu çünkü Bizans topraklarında kalıcı bir şehri yoktu. Svabya dükü Edirne'ye döndükten sonra üçüncü bir hücum emri verdi. Burada bulunan ormanlık arazide yaşayan halka savaş açıldı. Bu savaşta en büyük kahramanlığı gösteren Nüremberg kontu Konrad oldu. Orman da yaşayan insanlar İmparatora haberler göndererek kendilerinin rahat bırakılmasını ve devamında da ordu için gerekli erzak ve gıda tedarikini yapacaklarını bildirdiler. Ancak orman halkının güvenilmez olduğu sonradan anlaşıldı. Gerekli pazar kurulamadığı gibi deniz yolu geçişi de sağlanamadı için ordunun Bizans'a olan nefreti gittikçe artıyordu.¹⁰⁹

Sonunda Bizans İmparatoru, bütün olanlardan sonra, ülkesinin yok edilmesini istemediğinden ve bu yaşattığı pişmanlığın geç de olsa farkına varmasından dolayı Alman İmparatoru'na barış yapmak için önceki elçilerini tekrar gönderdi.¹¹⁰ Bu sefer kesin bir şekilde barışın yapılmasının ardından Alman Haçlı Ordusunu Çanakkale Boğazı üzerinden gemilerle Anadolu'ya geçireceğini ve bunun güvenilirliğini ispat etmek için kendi seçtiği seçkin rehineleri vereceğini bildirdi. Ancak Bizans İmparatoru'nun daha önce yaptıkları göz önüne alındığında haliyle ona hala güvenilmiyordu. Elçilerin konuşmasından sonra anlaşma olabileceğini söylediler. Evlerine döndükten sonra her iki taraf geniş kapsamlı bir barış anlaşmasının şartlarını düzenlemeye karar verdiler.¹¹¹ Bu sırada Macaristan kralı Bela'ya gönderilmiş olan İmparator elçisi vaiz Eberhard Macaristan'dan geri döndü. Döndüğünde beraberinde

¹⁰⁶ Saruhan, s.66

¹⁰⁷ Keşan'ın kıyısında bulunan Çelebi köyü.

¹⁰⁸ Trakya bölgesinde bulunan, Edirne'ye 120 km mesafe bulunan bugünkü Enez ilçesi.

¹⁰⁹ Saruhan, s.67-68.

¹¹⁰ Bizans İmparatoru'nun daha önceki barış görüşmeleri için gönderdiği iki elçisi; Pansebastos Akolouthos Eumathios Philokales ve Pisa'lı Jakob'tu.

¹¹¹ Saruhan, s.69.

iyi haberler getirmişti. Elçi, İngiltere kralı II. Henry'nin ve Apulia¹¹² kralı II. William'ın öldüğünü, Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın oğlu Heinrich'in karısının Apulia krallığının varisi olduğunu ve son olarak Fransa kralı II. Philipp Augustus ve İngiltere'nin yeni kralı olan I. Richard'ın kutsal Haçı kabul edip yeni bir sefer ile Alman Haçlı Ordusu'nu takip edeceklerini söyledi. Bu sırada, ordu İmparatorun emriyle Filibe'den ayrıldı. Bizans İmparatorluğu'na olan nefretleri yüzünden şehri yakıp yıktılar. Ordu içinde bazı birlikler ana ordudan ayrılıp bazı şehirleri yağmalayarak daha fazla ganimet elde ettiler. En sonunda bütün ordu 5 Şubat 1190 tarihinde Kutsal Bakire Agathe gününde bir araya geldi.¹¹³ Haçlı liderlerinden biri olan ve kararlılığından asla ödün vermeyen yorulmak bilmez Svabya dükü Edirne üzerinden dördüncü bir saldırı daha gerçekleştirdi. Bu sefer halk dilinde Agrionopolis denilen, Arkadiopolis¹¹⁴ şehrini ele geçirdi. Buradan da ele geçirilen ganimet orduya tedarik edildi. Ertesi gün Svabya dükü, Bizans İmparatorunun emrinde olan paralı askerlerinden oluşan Valaklar ve Kumanlar ile savaştı. Bu ve bunun gibi daha çok düşmanla karşılaştılar ve adamlarından birçoğunu bu sebepten kaybettiler. Bu çatışmadan sonra, orduda her birlikte bulunan daha tecrübeli olan birkaç birlik sahil kesimlerini yağmalamaya başladı. İki bölük şeklinde ayrıldıktan sonra Bizans'a ait çeşitli bölgelere irili ufaklı akınlar düzenlediler. Düzenlenen bu akınlar sonucunda pek çok şehir ateşe verilip birçok katliam yapıldıktan sonra önemli oranda ganimet sağlandı. Bu sırada Friedrich'in komutası altındaki bölükte Güneye doğru yöneldi.¹¹⁵

2.4. İSAAKİOS ANGELOS VE FRİEDRİCH BARBAROSSA ARASINDA YAPILAN ANLAŞMA

Bizans İmparatorluğu kendi varlığına yönelik bir tehdidi göz önünde bulundurarak ve başkentte barışçı kitlenin kendisini ikna etmesine izin vererek Friedrich Barbarossa ile anlaşma yapma yoluna gitti. Bu aşamada en önemli faktör Macaristan kralı III. Bela oldu. Bela hem İsaakios Angelos'un hem de Friedrich

¹¹² Sicilya krallığı, II. William'ın varisi olmadığından dolayı II. Rogers'ın kızı Konstanze tek varis olarak kaldı.

¹¹³ Saruhan, s.70.

¹¹⁴ Edirne'ye yaklaşık 70 km'lik mesafede olan bugünkü Lüleburgaz ilçesi.

¹¹⁵ Saruhan, s.70-71. Breed, s.502.

Barbarossa'nın oğlu Schwaben dükü Friedrich'in kayınpederiydi. Alman İmparatoru'nun elçileri Künsberg kontu Berthold, Anweiler kontu ve Neuenburg Hazinesdar Komutanı ile Bizans'ın iki elçisi Pansebastos ve Jacob 14 Şubat'ta Edirne'de bir araya geldiler. Netice itibariyle her iki taraf arasında yazılı bir dostluk ve barış anlaşması yapıldı.¹¹⁶ Yapılan bu anlaşmanın içeriği şu şekildedir:

1. Bizans İmparatoru çalınan ürünler, yakılan şehirler, öldürülen insanlar ve yapılan her türlü kötülükten doğan ve belirsiz şartlarda gerçekleşen tazminat haklarından hür iradesiyle vazgeçmiştir.
2. Gelibolu üzerinden geçiş sırasında veya Sestos ile Abydos arasında geçişi mümkün kılacak yeterli gemi alanı yaratacak. İsa'nın ordusu ve hayat veren Haçın geçişi için yetmiş yük gemisi ve atların taşınması için kullanılacak yüz elli gemi; ayrıca tam mürettebatlı on beş kadirga tahsis edilecek. Her daim muzaffer İmparator¹¹⁷ bu kadirgaların komutanı olacak ve ordusunun güvenliğini sağlayacak. Ancak Roma İmparatoru, Bizans topraklarında herhangi bir yıkım gerçekleştirmeyecek ve Konstantinopolis'e giden gemileri engellemeyecek.
3. Abydos ile Konstantinopolis arasında konumlandırılmış tüm kadirgalar, olası bir sinsilik şüphesine karşı kıyıya demir atacak.
4. Bizans İmparatoru'nun kara birliği, Haçlı ordusu Bizans topraklarında bulunduğu sürece dört günlük mesafeden fazla yaklaşmayacak.
5. Bizans İmparatoru, Haçlı birliğine burada ve karşıda toplam iki adet kıyıya yakın ordugah tahsis edecek. Bu şehirlerin halkına zarar verilmeyecek ve yağmalanmayacak.
6. Vaat edilenlerin güvenilirliğini sağlamak için İmparatoru İsaakios, İmparatorumuza özenle seçilmiş on sekiz rehine verecektir. Bu rehinele İmparatorun akrabalarından ve kontluk mevkiinden olacaktır. Bu rehinele; Andronikos, İmparatorun kardeşinin oğlu İoannes Angelos, altı şövalye ve Konstantinopolis şehrinin önden gelen altı vatandaşıdır. Ayrıca İmparatorun amcasının oğlu Michael, İoannes Dukas, İmparatorun diğer amcası Aleksios Angelos'un oğlu olan Michael,

¹¹⁶ Saruhan, s.72. Kaleli, s. 318.

¹¹⁷ Friedrich Barbarossa.

Manuel Kamytzes, Monomachus Sebastos, Josephus Miennus'un oğlu ve Pansebastos Akolouthos Eumathios Philokales rehin olarak verilecektir. Haçlı ordusu Philadelphia'ya¹¹⁸ ulaşana kadar rehineleri tutup, ulaştıklarında zarar vermeden serbest bırakacaktır.

7. Eğer Pansebastos, halkın isteksizliğinden dolayı gerekli yardımı sağlayamazsa, Haçlı ordusu toprakların putperestlere verilmesi hariç her türlü müdahaleyi gerçekleştirebilir.
8. Bizans İmparatoru, Haçlı birliğine yardım eden her Bizanslı, Latin ve Ermeni'nin suçlarını affedecek ve İmparator'un onlara karşı iyi niyetli olduğunun garantisini verecektir.
9. Bir gümüş Mark beş buçuk Hyperpera değerinde kabul edilecek ve Hyperpyron¹¹⁹ 120 Stamina değerinde hesaplanacak. Eski ve yeni Stamina arasında fark gözetilmeyecek.
10. Haçlı ordusuna güncel piyasaya göre adil pazar şartları sunulacak. Haçlıların satın aldıkları, İmparator İsaakios'un satın aldığındaki şartlar ile aynı düzeyde olacak. Bu hususta herhangi bir düzenbazlık yapılmayacak.
11. Münster Piskoposu, Kont Robert ve adamlarının Konstantinopolis'teki zararları İmparator Friedrich'in belirlediği düzeyde Bizans İmparatoru tarafından tazmin edilecek.
12. Bu maddeler üzerine imparatorluğun beş yüz vatandaşı en yüksek Tanrı kilisesi Aya Sofya'da yemin edecek. Bu yemine evrensel patriğimiz Dosithos şahitlik edecek.
13. Haçlı veya tüccar olan ve savaşın başlangıcından günümüze kadar denizde veya karada esir alınan Roma İmparatorluğu'na mensup herkes özgürlüğüne kavuşacak.¹²⁰

Anlaşma imzalandıktan sonra gerekli olan barışın sağlanabilmesi ve korunabilmesi için Alman Haçlı Ordusu'ndan beş yüz şövalye daha önce İstanbul'da yaptıkları gibi elçilerin huzurunda Edirne'de yemin edildi. Bizans elçileriyle yapılan yeminden sonra aynı gün içinde Tokili adında Konya sultanının elçisi geldi. Daha

¹¹⁸ Alşehir.

¹¹⁹ Bizans altın sikkesidir.

¹²⁰ Saruhan, s. 72-73. Loud, s.90.

önce İmparator Friedrich Konya sultanına elçi göndermişti ve şimdi sultan kendi yolladığı elçisiyle onu selamladı. Sultan yolladığı mektupta kendisini Türklerin, Suriyelilerin ve Ermenilerin hükümdarı olarak tanımlarken öte yandan da İmparatora karşı dostane ve samimi bir üslupta bulunuyordu. Ayrıca Alman İmparatoruna kendisinin hakimiyetinde olduğu topraklar içinde her türlü düşmanlığa karşı destek ve yardım sözünde bulunuyordu.¹²¹ Tüm bunlar olup bittikten sonra Alman İmparator ordusuna dönüp kont ve düklerin, önde gelen seçkin şövalyelerle fikir alışverişi yaptıktan sonra birçok konuda ortak karara varmayı başardılar. İmparator, Antakya'yı geçene kadar onlara sadakat ve itaat yemini etmelerini istedi. Yeminler edildikten sonra yola koyulmak için hazırlıklara başlandı. Ancak bu esnada Bizans İmparatoru Valak'lara karşı Alman İmparatorun savaşmasını istedi. Bunu istemesi aralarında imzalanan dostluk ve barış anlaşmasına dayanak gösteriyordu. Aynı gün içinde Valak'ların dükü olan Kalopetros tarafından da yardım ricası geldi. Friedrich Barbarossa her iki tarafın yardım ricasını reddedip sefer için hazırlıklarına devam etti. Kış boyunca on dört hafta Edirne'de kalındıktan sonra 1 Mart tarihinde Svabya ve Bavyera birlikleri İmparatorun emri ile Edirne'den ayrıldı. 2 Mart tarihinde Alman Haçlı Ordusu deniz yolculuğu için yola çıktı. Kötü yol koşulları sebebiyle ordunun bir kısmı erzak taşıyan yük araçları ve arabaları geride bırakmak zorunda kaldı. Brachol¹²² adlı kasabaya geldiklerinde 21 Mart tarihinde tüm birliğin Gelibolu üzerinden geçmesine karar verildi.¹²³

22 Mart 1190 tarihinde Çanakkale Boğazı'nı geçen ilk kişi Svabya dükü oldu. Sonraki iki boyunca geride kalan Svabya ve Bavyera birlikleri karşıya geçmeyi başardı. 25 Mart'ta yağmurun yağması, karşıya geçme işini ertelemesinden ziyade ordunun dini vecibelerini yerine getirmelerine fırsat verdi. Bu sırada Venedik gemileri İstanbul'a buğday gibi çeşitli gıdalar götürmek için Gelibolu yakınlarından geçiyorlardı. Fırtına çıkması sonucunda ilerlemekte zorlanan gemiler Gelibolu'da demir atmak zorunda kaldılar. Böylelikle Alman Haçlı Ordusuna gıda tedarikinde bulundular. Takip eden sonraki üç gün içinde ordunun geri kalanının geçişi sağlandı. En son karşıya geçen İmparator Friedrich Barbarossa oldu. Kendisine ait üç savaş kadırgası ve diğer gemileriyle birlikte de beraberinde on sekiz rehine eşlik etti.

¹²¹ Saruhan, s. 74.

¹²² Bugünkü Bolayır, Gelibolu'ya 15 km uzaklıkta bulunmaktadır.

¹²³ Saruhan, ss.75-77. Kaleli, s. 319. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.151.

Ordu'nun tamamının Çanakkale Boğazı'ndan geçişi altı gün sürdü. 28 Mart tarihinde Haçlılar Anadolu'ya geçtiklerinde arkada bıraktıkları Grekler derin bir nefes aldılar. Böylelikle Alman Haçlı Ordusu, Anadolu'ya ulaşana kadar tam 39 haftalık bir yolculuğu geride bırakmış oldular.¹²⁴

2.5. ALMAN HAÇLI ORDUSU'NUN GELİBOLU ÜZERİNDEN ANADOLU'YA GEÇİŞİ

29 Mart günü tüm ordu Anadolu'ya vardıkdan sonra arabaları ve geri kalan taşınması zor eşyaları geride bırakıp yük hayvanlarıyla yollarına devam etti. Batı'dan Doğu'ya doğru gitmeye devam ederken Küçük Asya'nın Romania¹²⁵ denilen bölgesine vardılar. Bölgenin zor dağlık arazilerinden büyük zorluklarla geçmeyi başardıktan sonra Latinlerin ikamet ettiği Biga şehrine vardılar. Haçlı ordusunun pazar ihtiyacı acil olduğu için pazar günü Biga nehrinin kıyısında kamp kurarak ihtiyaçlarını giderdiler ve dinlendiler. 4 Nisan günü tekrar yola koyularak Avelonica¹²⁶ nehrini aştılar. Alman Haçlı Ordusu Küçük Asya'ya geçmiş olsa da Bizanslıların ani saldırılarına maruz kalmaya devam ediyordu. Bizans yapılan anlaşma şartlarını yeniden ihlal etmişti. Ordudaki silahsız ve dikkatsiz Haçlıları öldürüp sahip oldukları eşyaları çaldılar. Sonunda, Berg valisi Friedrich 3 Nisan tarihinde Bizans donanmalarına ani bir baskında bulunup çok sayıda Bizanslı askeri yenmeyi başardı.¹²⁷

6 Nisan günü Bizans'a ait olduğu tahmin edilen eski Manyas Kalesine vardılar. 9 Nisan'da Sycheron'a¹²⁸ ulaştılar ve burada birkaç gün kamp yaptılar. Ancak gittikleri her yerde kurulan pazarlar, orduyu tam anlamıyla memnun etmiyordu. Bu yüzden ordu giderek sinirlenmeye ve huzursuz bir hal almaya başladı. Buradan ayrılıp 13 Nisan'da Calamos¹²⁹ kalesine ulaştılar. Daha sonra harap edilmiş bir şekilde olan Meleos¹³⁰ şehrini aşp Ayos¹³¹ şehrine ulaştılar. Ordu dinlenmek için

¹²⁴ Saruhan, s.79. Kaleli, s.319. Korunur, s.70. Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historia'sı**, s.222. Loud, s.96.

¹²⁵ Romania Bölgesi, Bizans'ın Asya kısmındaki topraklarına verilen isimdir.

¹²⁶ Günümüzde Gönen çayı olarak tahmin edilmektedir.

¹²⁷ Saruhan, s.78-79. Loud, s.96.

¹²⁸ Günümüzdeki adı Hoca Kalesi veya Roman Kalesi'dir. Balıkesir ovasında yer almaktadır.

¹²⁹ Gelenbe, Balıkesir'e 60 km uzaklıkta olup Manisa iline bağlı bir ilçedir.

¹³⁰ Günümüzdeki ismi Gölarmara'dır. Marmara Denizi'nin kuzeyinde bulunmaktadır.

birkaç gün burada zaman geçirmeye karar verdi. Haçlı ordusu Anadolu’da hareket ederken Bizans ile temaslarını kesmiş değildi. Sık sık elçiler gidip geliyordu. Bulundukları yerden hareket edecekleri gün Bizans İmparatoru’ndan bir çadır ve altın kadeh hediye olarak gönderildi. Ancak bu süre zarfında her iki İmparator da birebir görüşmediler. 18 Nisan’da ordu Alos¹³² üzerinden Philadelphia¹³³ şehrine herhangi bir sıkıntı çekmeden vardılar. Alaşehir’de her şey İmparatorun istediği gibi gitmedi. Bizans İmparatoru’nun onayı alınmasına rağmen yöre halkı orduya kötü davranışlarda bulundu. Ticaret pazarı kurulmadı. Avrupa’dan gelen Haçlıların sahip oldukları eşyaları çalarak hırsızlık yaptılar. Regensburg Piskoposu şehir surlarına saldırdı. Birçok insan yaralandı ve pek azıda hayatını kaybetti. Tüm bu kaos ortamında Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa, Bizanslı esirleri serbest bırakıp ülkelerine geri dönmelerine izin verdi. Ordu şehirden çıkana kadar halkın küçük çaplı saldırılarına ve hakaretlerine maruz kaldı. 22 Nisan’da Alaşehir’den çıkıp yollarına devam ettiler.¹³⁴

Zorlu dağlık bölgelerden ilerlemeye devam ederken Türklerin saldırısına uğradılar. Kısa süre için Türkleri mağlup etmeyi başardılar. Ancak bir süre sonra ordunun erzak stoku azalmaya başladı. Bu arazilerde yürümekten de ayrıca yorgun düşmüşlerdi. 24 Nisan’da Thyatira¹³⁵ isminde harap olmuş şehirden geçtiler. Ertesi gün, yine terk edilmiş ve harap olmuş Hierapolis¹³⁶ şehrine geldiler. Daha sonra çok çeşitli bitkiler ve meyvelerin yetiştiği zengin ve verimli Laodikeia’ya¹³⁷ geldiler. Türklerin bölgesi olan bu yerde iyi bir pazar kurulduğu için bir gün kalmaya karar verdiler. Artık Bizans hakimiyet alanının sınırında bulunmaktaydılar. Ertesi gün yola çıkıp Türklerin hakim olduğu Anadolu sahasına girmeyi başardılar.¹³⁸

¹³¹ Bu şehrin nerede olduğu belirlenememiştir.

¹³² Yeri belirlenememiştir. Sardis’ten birkaç km uzaklıkta olduğu tahmin edilmektedir.

¹³³ Günümüz de Alaşehir.

¹³⁴ Saruhan, s.79-80. Loud, s.97.

¹³⁵ Alaşehir’e 50 km uzaklıkta olan Yenicekent’tir.

¹³⁶ Günümüzde Pamukkale.

¹³⁷ Günümüzde Denizli. Bahsedilen verimli alan Lykos ovası’dır.

¹³⁸ Saruhan, s.80-81. Korunur, s. 70. Demirkent, **Niketas Khoniates’in Historia’sı** s. 222-223. Runciman, Cilt: 3, s. 13. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 151.

2.6. ALMAN HAÇLI ORDUSU'NUN ÇANAKKALE'DEN KONYA'YA KADAR OLAN SEFERİ

27 Nisan gününde Haçlı ordusu Anadolu'nun en çorak bölgelerinden birisi olan Tuz Gölü'ne vardılar. Hiçbir şeyin olmadığı, verimsiz ve doğal yeşilliklerden yoksun olan bu bölgede Türk çiftçilere ait çok sayıda hayvan sürüsü, kulübeler ve çadırlar ile karşılaştılar. Haçlı ordusu, Türklerin kendilerine dostane tavırlar sergileyeceklerini düşünerek onlara ait bu mallara dokunmadılar. Ancak Ansbertus'un eserinde yazdığı gibi Alman Haçlı Ordusu bu topraklardan geçerken Türklerin çok çeşitli saldırılarına maruz kaldılar. Edirne'de imzalanan anlaşmaya rağmen Batı Anadolu'daki bu ilerleyiş barışçıl bir şekilde olmadı. Bu durumda daha önce de olduğu gibi Haçlılara yapılan ihaneti bir kez daha kanıtladı. Bununla beraber Anadolu'nun bu kısmında merkezi Bizans otoritesinin zayıflığından kaynaklanan bir anarşi ortamı vardı. Haçlı ordusu bunu göz ardı ederek yeterli tedbirleri almadığından Anadolu'da yaşadığı sıkıntılar belki de bundan kaynaklanmaktaydı. İmparator Friedrich Barbarossa Konya Sultanı II. Kılıç Arslan'a Anadolu topraklarından geçişin güvenliği konusunda defalarca mektup yollamıştı. Ancak Sultan'ın oğullarından Melik'in emriyle hiç beklenmeyen durumlar meydana geldi. Bunun nedeni II. Kılıç Arslan'ın güvenilmez biri olmasından değil Selçuklu topraklarının batı sınır boyundaki otoritesizlikten kaynaklanmasıydı. Önceki yıllar boyunca çıkan çatışmalar ve savaşlar yüzünden bu bölge yakılıp tahrip edilmişti. Ayrıca nüfus açısından da son derece fakir bir bölgeydi. Öyle ki başına buyruk hareket eden ve Selçuklu hâkimiyetini kabul etmeyen Türkmen kabileleri ikamet ediyordu. Sultan'ın oğlu Melikşah ise bu Türkmenler ile iş birliği yaparak Alman Haçlı Ordusunu zayıflatmaya çalışacaktı. Anadolu içlerinde ilerlerken Türk atlıları, Haçlı ordusunda yiyecek toplayan ve ordunun gerisinde kalan haçlıları ok yağmuruna tutup, zor durumda kalmalarını sağladı. 28 Nisan'dan 19 Mayıs'a kadar olan süreçte Haçlılar, Türklerin ani saldırılarıyla uğraşmak zorunda kaldı. Haçlı ordusu böyle bir durumda ağırlıklarından ve yorgun düşmelerinden dolayı taşıyamadıklarının bir kısmını kamp yaptıkları yere bıraktı. 30 Nisan günü Türkler geride bırakılanları almak için geldiklerinde Haçlıların saldırısına maruz kalarak çok

sayıda askeri kaybetti. Haçlı ordusu Sozopolis'e¹³⁹ kadar ilerlemeye gayret ederken arkalarında Türklerin kendilerini izlediklerini de biliyorlardı.¹⁴⁰

2 Mayıs gününde düşman tekrar Haçlılara ani bir saldırı gerçekleştirdi. Haçlı şövalyeleri, önemli kontlar ve dükler büyük cesaretleriyle düşmana karşı galip gelmeyi başardı. Bir sonraki gün, Ansbertus'un verdiği sayıya göre, 30.000 kadar Türk daha önce Bizans İmparatoru Manuel'in ağır yenilgiye uğradığı aynı yerde toplanmıştı.¹⁴¹ Ancak İmparator Friedrich Barbarossa bu dağ geçidinden geçmek yerinde başka bir yol kullanmayı tercih etti. Bu sırada ordu içinde esir olarak tutulan bir Türk onlara rehberlik edip, kestirme bir yoldan orduyu çıkaracağını söyledi. Ancak kalabalık Alman Haçlıları bu dar patika yolundan geçerken Türklerin ok saldırılarına uğradı ve her iki tarafta pek çok kayıp vermesine rağmen Haçlılar, Türkleri geri püskürtmeyi başardı. Dağlık araziye güç bela aşip Karamik ovası olarak adlandırılan düzlüğe çıktıklarında burada bulunan birçok Türk ailesini katlettiler.¹⁴² 5 Mayıs'ta İmparatorun ve ordunun artık Sultan'a karşı olan güveni sarsıldı. Friedrich Barbarossa'nın geçiş için izin aldığı mektuplardan sonra Sultan'ın böyle davranışlar sergilemesi Türklerin hıyanetini her geçen gün daha da gün yüzüne çıkarıyordu.

6 Mayıs'ta Haçlılar kendileri için özel olan Kutsal Johannes Gününü kutladıkları sırada Türklerin saldırılarına uğradılar. Bu ani saldırı karşısında kahramanca tavırlar sergileseler de içlerinden seçkin ve asil bir şövalye olan Hausenli Friedrich öldürüldü. Böyle üstün bir şövalyenin ölmesi orduda düş kırıklığı yarattı. 7 Mayıs günü Haçlı ordusunda erzak ve gıda azalmaya başladı. Haçlılar bir taraftan Türklerle çarpışmalarından yorgun ve güçsüz öbür taraftan düzgün bir pazar kurulamadığı için aç ve halsizdiler. Aynı gün Philomelion¹⁴³ şehri önünde kamp yaparlarken Türkler bir kez daha mızraklar ve oklarla Haçlılara saldırdı. Hem piyadelerin hem de atlıların cesurca savunmalarıyla binlerce Türk askeri başarılı şekilde püskürtüldü. 8 Mayıs tarihinde İmparator Friedrich Barbarossa'nın önderliğindeki Alman Haçlı Ordusu sorunsuz bir şekilde Akşehir'i geçti. Orduda

¹³⁹ Günümüzde Isparta iline bağlı Uluborlu ilçesidir.

¹⁴⁰ Saruhan, s. 82. Kaleli, s.319. Ekkehard Eickhoff, Friedrich Barbarossa Anadolu'da, VII. Türk Tarih Kongresi, II. Seksiyon, s. 270.

¹⁴¹ 1176 Miryakefalon Savaşı ile Bizans'ın Anadolu'daki hâkimiyetine büyük darbe vurulmuştu. W.M. Ramsay, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, çev: Mihri Pektaş, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1960, s.139-140.

¹⁴² Saruhan, s.83-84. Runciman, Cilt: 3, s.12-13. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 151.

¹⁴³ Akşehir

açlık ve susuzluğun doğurduğu çaresizlikten bazı Haçlılar düşman tarafına geçerek Hristiyan inancına ihanet ettiler. Bazı piyadeler açlıktan o denli çaresizdi ki, son nefeslerini vermeye yakındılar. Bu nedenden dolayı ordu ile devam etmeyip oldukları yerde Tanrı'ya dua edip Istavroz çıkarttılar ve ölümü beklediler.¹⁴⁴

9 Mayıs ve 11 Mayıs tarihlerinde Türkler kalabalık bir ordu ile Haçlı ordusu üzerine tekrar saldırı gerçekleştirdiler. Haçlıların güçsüz olduklarını görünce daha şiddetlenip çok büyük hasar vermek istediler. Haçlıların bu denli güçsüz düşüp çok sayıda kayıp vermesinin nedeni Anadolu'da istenilen ticaret pazarlarının kurulmaması ve bazı bölgelerdeki yerel halkın düşmanca tavırları oldu. Türklerin mütemadiyen Haçlılara arkadan darbeler indirmesi, ani ve beklenmedik saldırıları sonucunda ordu önemli ölçüde yıprandı. İki boyunca Türklerle savaşmak zorunda olduklarında Kutsal Pantkot Yortusu'nu bir sonraki gün kutladılar. Kutsal günleri kutlarken orduda bulunanların rütbeleri dolayısıyla yedikleri yiyeceklerde farklıydı. Zenginler kilolarla et yerken, diğer askerler sığır derisi tüketmekteydi. Ancak erzak ve gıdanın yetersiz olması durumunda tüketilen tek besin at eti olmuştu. 14 Mayıs tarihinde, II. Kılıç Arslan'ın oğulları ve askerleriyle karşılaştılar. Alman Haçlı Ordusu bu sırada Firmin¹⁴⁵ üzerinden geçip Konya istikametine doğru yol almaktaydı. Ansbertus'un belirttiğine göre Türklerin sayısı üç yüz bin civarındaydı. İmparator Friedrich Barbarossa, imparatorluk mareşalini taşıyan Kaldenli Heinrich komutasındaki ordunun saldırıya geçmesini emretti. İmparatorun askerleri Türkleri mağlubiyete uğrattırken diğer dükler ve piyadeler de onları kahramanca geri püskürtmeyi başardı.¹⁴⁶

Haçlı ordusunun bu zaferinden sonra yüksek sıcaklık ve zorluğun akabinde geldikleri kum çölünde çıkan kum fırtınası yüzünden ordu birbirinden kopmuştu. Birliklerin her biri bir taraftaydı. Civarda ne bir su ne de otlak vardı. Birçok asker ve sahip oldukları atlar bu sıcaklar yüzünden telef oldu. Gün batımıyla ordu dağılmaktan bıçare kendini toparlayıp tekrar birleşti. Ertesi gün kendilerine yarayacak bir bataklık buldular.¹⁴⁷ Burada 16 Mayıs'a kadar kamp kurup atlarının etlerini yediler ve açlıktan kurtulmaya başardılar. Buna mukabil Haçlı ordusu

¹⁴⁴ Saruhan, s.84.

¹⁴⁵ Günümüzde Iğın.

¹⁴⁶ Saruhan, s.85-86.

¹⁴⁷ Konya'nın kuzeyinde bulunan Akyay gölü.

oradayken Sultanın oğlu ve Vali, İmparatorun huzuruna çıkararak kendilerine üç yüz kilo altın ve Ermeni topraklarını verdikleri takdirde, Haçlı ordusunun güven içinde kendi bölgelerinden geçmelerine müsaade edileceğini ve istedikleri ticaret pazarının kurulmasını sağlayacaklarını söylediler. Bu teklifin reddedilmesi ile Türkler, Haçlıların büyük bir savaşa hazır olmalarını söyleyerek kamp bölgesinden ayrıldılar.

2.7. ALMAN HAÇLI ORDUSU'NUN KONYA KUŞATMASI VE YAĞMALAMASI

17 Mayıs günü kaldıkları yerden hedeflerine doğru gitmek için yola koyuldukları sırada kalabalık Türk ordusu Alman Haçlıların etrafını sarmaya başladı. Türklerin her savaşta tercih ettiği Turan taktiğini burada da kullanarak Haçlıları bir kısaç içine aldılar. Saldırış ve bağırışlarla onları taciz etmeye başladılar. Ordu kamp alanına varana kadar Türkler onları takip etmeyi sürdürdü. Konya'ya yaklaştıklarında İmparator Friedrich Barbarossa orduyu ikiye böldü. Birincisini oğlu Schwaben düküne verdi. İkinci orduyu ise kendi komuta edecekti.¹⁴⁸

İmparator Friedrich bir ferman yayınlayarak silahları olmayan ruhban sınıfı ve şövalyelerin halkla beraber eşyalarını da götürerek ilerlemelerini emretti. Kutsal hedefe ulaşınca kadar da ganimet arayışına girilmemesini belirtti. İmparator bu uyarıları yaptıktan sonra oğluna ilerlemesini söyledi. Schwaben dükü Friedrich bu talimata uyarak Konya kapısına doğru ilerledi.¹⁴⁹ İmparatorun oğlu, şehrin çıkışına hücum etti ve şehirde önüne gelen herkesi kılıçtan geçirdi. Dük ve ordusu zafere doğru koşarken İmparator ve ordusu da şehrin bahçelerinin dışında büyük bir Türk topluluğu tarafından kuşatıldı. Friedrich'in saldırı emriyle kutsal amaç için ölmeye hazır şövalyeler bu Türk güruhunu kısa sürede ortadan kaldırdı. Ardından şehre giren İmparator, oğlu ve ordusu tarafından muhteşem bir şekilde karşılandı. Konya'da bulunan her türlü erzak ve gıdalar sayesinde Haçlı ordusu tekrar eski gücüne kavuştu. Elde ettikleri ganimetler sayesinde de karınları doymuştu. 18 Mayıs 1190'da Konya,

¹⁴⁸ Saruhan, 87-88. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.151.

¹⁴⁹ Sultan II. Kılıç Arslan ülkesini 11 oğlu arasında paylaştırmıştı. Bazı kaynaklar Selçuklu sultanının Taxara'ya (Aksaray)a gittiğini söyler. Bunun nedeni Selçuklu sultanları Konya üzerine şu anki olduğu gibi büyük ordular ilerlediğinde Aksaray'a çekilmişlerdir. Bu tedbir amaçlı olmalıdır. Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195)**, s. 225. Ayrıca bkz: Işın Demirkent, **Bizans Tarihi Yazıları**, 12. Yüzyılda Bizans'ın Ege Bölgesi'nden Güneye İnen Yolları Hakkında, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 144. Eickhoff, s. 270.

Alman Haçlı Ordusu tarafından ele geçirilmişti. Selçukluların uyguladığı gerilla taktiği işe yaramadı. Alman Haçlı Ordusunu arkadan parçalayarak tüketmek istedi. Bunda da başarı oldular ancak Friedrich Barbarossa, Selçuklu topraklarında olup bitenden habersizdi. II. Kılıç Arslan'ın, oğlu tarafından tahtından indirilip tutsak edildiğini bilmiyordu. Konya işgal edildikten sonra yapılacak olan anlaşmayı İmparator yine eski Sultanla yaptı. Böylece kentte yeni bir pazar kurularak ordunun her türlü ihtiyacı giderilmiş, yiyecek ve atlar gibi birçok ihtiyaç yeniden tedarik edildi. İmparator barışı temin etmek maksadıyla Selçuklu Sultanından kendisine rehin verilmesini talep ederek güven içinde hiçbir zarar vermeksizin topraklarını terk edeceğini duyurdu. Bunun üzerine Sultanın oğlu on emir ve on büyük iş adamını İmparatora rehin olarak verdi. Alman Haçlı Ordusu Konya'da karınlarını doyuracak yeterli ölçüde besini bulamadıklarından 23 Mayıs'ta harekete geçip Meram bahçelerine doğru yola koyuldular.¹⁵⁰

2.8. İMPARATOR'UN ÖLÜMÜ

26 Mayıs günü Roma ve Bizans yolu güzergâhından Karaman'a yürüyüp Çumra bölgesindeki sulak alanlara geldiler. Ordunun her zaman sıkıntı duyduğu içme suyu problemini sonunda giderdiler. Çumra yakınlarındaki Çarşambasuyu denilen yerde ordu su ihtiyacını halletti. Buradan hareket ettikten sonra bolca üzüm bağı barındıran bir köyden geçip Karaman bölgesine 25 km. uzakta bulunan Kazım Karabekir köyüne vardılar. Burada daha önce temin edilen ve istedikleri pazarları buldular. Gıda ve yeterli erzak alışverişinden sonra bir gün burada dinlenmeye karar verdiler. 30 Mayıs günü Çukurova sınırlarına dayandılar. Laranda'ya¹⁵¹ vardılar. Alman Haçlı Ordusu buraya gelinceye kadar pek çok sıkıntının üstesinden gelmiş ve hedeflerinden sapmayıp, doğru yolda ilerleyerek varacakları noktaya daha da yaklaşmışlardı.¹⁵² Karaman'daki kamplarını sonlandırıp İsa adına Kutsal Ülkeye doğru adım adım devam etmek için tekrar harekete geçtiler. Bu sırada bir Ermeni köyüne denk geldiler. Haçlı ordusu zorlu dağ geçitlerinden geçti. Bu yüksek dağları

¹⁵⁰ Saruhan, ss.89-91. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.151-152. Abu'l Farac, Cilt: 2, s.454, Eickhoff, s.271.

¹⁵¹ Karaman.

¹⁵² Saruhan, s. 92. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 152.

büyük zorluklar ve sıkıntılar içinde aşmayı başardı. Bu geçitler onları yavaşlatıp zaman kaybetmelerine neden oldu belki ama kendilerine hayat veren haç için bunu başarmak zorundaydılar. Orduya Sultan tarafından rehin olarak verilen kişiler buraya gelindikten sonra serbest bırakılmaları gerekiyordu. Ancak salık verilmeleri için yaptıkları girişim görmezden gelindi. Verilen emir üzerine daha sıkı gözetim altında tutulmaları kararlaştırıldı. Dağlardan yolculuklarına devam ederken Sibyla Prensi¹⁵³, Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'yı karşıladı ve ordu için gerekli olan pazarı kurdu. Prens, kendisini her zaman Türklerin saldırılarına karşı koruduğu kalesinin aşağısındaki harika otlakları bulunan, geniş bir ovada Alman Haçlı Ordusunun kamp kurmasına yardımcı oldu.¹⁵⁴

Selephica¹⁵⁵ denilen bu göl kenarında kamp kurdukları sırada Dağlar Lordu olarak bilinen Ermenistan Kralı II. Leon'nun adamları İmparatorla görüşmek üzere 7 Haziran tarihinde bölgeye geldiler. II. Leon'un elçileri, İmparatora ordu için her türlü yardımı sağlayacaklarını belirterek onlara destek olacaklarını söylediler. İmparator ise, bu zorlu dağ seferlerinde kendilerinin belirleyeceği rotaya göre hareket edeceklerini ve gidecekleri yolun son derece sarp ve zorlu olacağını öğrendi. Ancak bu gelişmeleri orduda bulunan hacılardan ve haçlılardan gizlenmesi gerektiğini söyledi. Bu bilgi bir sır olarak saklanmalıydı. Ordunun her zamanki coşkusu ve enerjisinin bitmesini istemiyordu. 9 Haziran günü ordu büyük mücadelelerle Pusatlı Dağının güney eteklerinde ilerliyordu. Dağ geçitleri dar ve tehlikeli engebelerden oluşuyordu. Kalabalık ordunun dar yollardan geçmesi, arkasında beraber getirdikleri arabalar ve yük hayvanlarıyla daha zorlaştırıyordu. Öte yandan piskoposlar ve ordunun seçkin şövalyeleri hastalıklar sebebiyle atlarını yataklar içinde taşıması, geçtikleri arazinin de onları ölüme götüreceği düşüncesi içinde bulunulan tehdidin boyutunu daha da perçinliyordu. Hastalanan sadece ordunun yük hayvanları değildi. Lordlar ve bazı toprak beyleri hastalandıkları için hareket edemeyecek durumdaydılar. Haçlılar, lordlarını ve beylerini bu tehlikeli geçitlerden geçerken yataklarda taşımaya devam ettiler.¹⁵⁶ 10 Haziran günü ordu Silifke ovasına varmayı başardı ve burada hemen kamp kurdular. İmparator, kamp kurduktan sonra yolun

¹⁵³ Sibyla Prensi, Mersin sınırları içinde bulunan Mavga Kalesi'nin bulunduğu bölgenin prensidir.

¹⁵⁴ Saruhan, s.93.

¹⁵⁵ Antik Kalykadnos, Mersin sınırları içinde bulunan Göksu nehri.

¹⁵⁶ Loud, s.164.

zorluğu, havadaki güneş ve aşırı sıcaklık sebebiyle hem dinlenmek hem de rahatlamak maksadıyla Göksu nehrinin hızlı akan sularına girip yüzmek istedi. İmparator akıntının tersi yüzüne yüzmeye başladı. Nehrin gücüne karşı direndi. Ancak suyun sert ve korkunç akıntısına daha fazla direnemeyince nehir onu uzaklara doğru sürükledi. Üzücü ve şok edici bir edici bir şekilde akıntıya kapılarak hayatını kaybetti.¹⁵⁷

İmparatorun ölümünden sonra Alman Haçlıları arasında derin bir üzüntü ve hayal kırıklığı doğdu. Ordu içinde hayal kırıklıklarından doğan parçalanmalar baş gösterdi. Güçlü ve kuvvetli Alman ordusu İmparatorlarının ölümünden sonra çözülmeye başladı. Friedrich Barbarossa'nın yerini oğlu Schwaben dükü aldı. Tüm ordu tarafından coşkuyla karşılandığı gibi Hristiyan ordusunun da lideri olarak kabul gördü. İmparatorun bedenini alarak 17 Temmuz gününde Tarsus şehrine getirdi. İç organlarını buraya gömerek ebedi istirahatine uğurladı. Buradan sonra ordu dağıldı. Bir kısmı Hristiyanların hâkimiyetinde olan Trablus'a giderken geri kalan kısım Schwaben dükünün liderliğinde Antakya'ya doğru ilerlemeye devam etti. Bir kısım piskopos ve asiller de artık daha fazla ilerlemenin gerekli olmadığını ve bu nedenle topraklarına geri dönme kararı aldılar. Bunlardan bazıları gemilerle giderken bir kısmı da Bizans üzerinden geri döndüler. Yollarına devam eden Alman Haçlı Ordusu'nun sayısı gittikçe azaldı. 19 Haziran'da St. Symeon¹⁵⁸ limanına vardılar. 21 Haziran'da ise Antakya'ya geldiler. Burada İmparatorun cenazesinin tamamlanması için St. Peter Katedralinde kraliyet töreni düzenlendi. Haçlılar kendilerine gelince ve toparlanıncaya kadar şehirde kaldılar. Erzak ve gıda yetersizliğinin olması, açlık ve susuzluğun giderek artması, hastalık ve ölümler ordudaki genç, yaşlı demeden herkesi öldürmüştü. Bu yaşananlardan sonra bile ordu kaldığı yerden yoluna devam etmek istedi. Tüm bu yaşananlardan sonra Schwaben dükü ve yanında olanlar limandan bir gemiye binip 7 Ekim'de Akka'ya doğru yola çıktı. Haçlı ordusu Akka'da bulunurken hastalıklar ve veba kol geziyordu. Antakya'da ölmeyenler Akka'da hastalıklar yüzünden hayatını kaybediyordu. En sonunda Müslümanların korktuğu Schwaben dükü de 20 Ocak 1191'de hayatını kaybetti. Alman Haçlı

¹⁵⁷ Saruhan, s.94. Loud, s.172. Abu'l Farac, Alman İmparatoru'nun nehirde yüzmek istediğini fakat bulundukları yerin çok soğuk olduğunu ve bu nedenle hastalanıp öldüğünü yazmaktadır. Abu'l Farac, Cilt: 2, s.454. Demirkent, **Niketas Khoniates'in Historia'sı**, s. 229. Runciman, Cilt: 3, s.13, Eickhoff, s. 269. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.152.

¹⁵⁸ Antakya limanı.

Ordusu'ndaki bütün asiller, prensler, piskoposlar her biri aynı kaderin kurbanı oldular. Alman Haçlılarından geride bir şey kalmadı. Ordudan ayrılıp Trablus'a gidenler de geride bıraktıkları gibi hayatlarını kaybettiler.¹⁵⁹ Regensburg'tan Kutsal Topraklara ulaşmak için canla başla sefere koyulan Haçlılar, Bizans ve Anadolu'da yaşadıkları tehlikelere ve sefer boyunca çektikleri açlık, susuzluk gibi birçok sıkıntılara rağmen hedeflerine ulaşmayı başaramadılar belki ama bu yolda ölen her bir Haçlı kutsal hedef uğruna her şeyini feda etti.

¹⁵⁹ Saruhan, ss.95-98.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. HAÇLI SEFERİ VE SONUÇLARI

3.1. İNGİLTERE VE FRANSA KRALLARININ HAÇLI SEFERİNE ÇIKIŞI

Fransa kralı II. Philippe Auguste ve İngiltere kralı II. Henry 22 Ocak 1188'de haçı kabul etmişlerdi. Papa'nın da Haçlı Seferi çağrısını daha önceden haber almışlardı. Ancak iki kral arasında yıllardır devam eden bir savaş olduğu için ülke topraklarını terk etme konusunda endişeliydiler. Daha önce de bahsettiğimiz gibi sefere ilk çıkan ve hemen yola koyulan Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa olmuştu. Kutsal Roma Germen İmparatorluğunda hazırlıklar sürüyorken Doğu'dan gelen Sur Başpiskoposu Josias, durumları hakkında İngiltere ve Fransa krallarına bilgi vermeye geldi. Josias, krallar arasındaki çatışmanın bir türlü son bulmayacağını anlayarak dokunaklı bir konuşma gerçekleştirdi. Konuşma sonrasında İngiltere ve Fransa sefer için ikna oldular.¹⁶⁰ İki kral sefer için hazırlıklara giriştiler. İlk olarak ekonomik doğrultuda faaliyetler yaptılar. Haçlı Seferi'nde ordudaki askerlerin ücretlerini Richard ve August'e ödemek zorundaydılar. Bu nedenle halktan topladıkları vergiler bu konuda önem arz ediyordu. Richard, 14.000 sterlin ile ordu ve sefer için lazım olan alet ve malzemeleri aldı. 60.000 at nalı, kesilmiş domuz, çok miktarda fasulye ve peynir gibi binlerce ok ve yay alındı.¹⁶¹

Sefer için tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra artık yola çıkılmalıydı. Hattin felaketinin üzerinden üç yıl geçmişti. Bu haçlı seferi için de tüm Batı dünyası seferber olmuştu. Danimarka ve Flaman donanmaları Suriye limanlarına gitmişti. Yine aynı şekilde Londralıların oluşturduğu küçük bir filo da Portekiz'e gelmişti.

¹⁶⁰ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 153. Korunur, s. 84. Haçlı Seferine katılma sözünü İngiltere kralı II. Henry verdi. Ancak oğlu Richard, Fransa kralı II. Philippe Auguste ile iş birliği yapıp babasını tahttan indirdikten sonra sefere bizzat kendisi iştirak etmiştir. Sefere çıkılacağı sırada vassalarında birkaçı Poitou'da kendisine karşı ayaklandı. Bu olay Fransa topraklarında patlak verince kral II. Philippe'de duruma müdahale etmek zorunda kalınca olay savaşa dönüştü. Bu savaş yaz ve sonbahar boyunca devam etti. En sonunda Richard, II. Auguste ile birleşip İngiltere'ye saldırarak babasını tahttan indirmek istedi. Bu sıralarda çok hasta olan II. Henry, oğlunun kendisine karşı yaptığı bu haince saldırıyı kabullenemedi. Üstelik kendisine dayatılan anlaşmayı da imzalamak zorunda kaldı. Tüm bunlardan sonra 6 Temmuz'da Chinon'da öldü. Yerine I. Richard 3 Eylül 1189'da Westminster'da tacını giyerek İngiltere kralı oldu. Runciman, Cilt: 3, s. 6-7.

¹⁶¹ Asbridge, s. 391-392. Fransa kralı vergi toplama konusunda çok başarısız oldu. Hem Norman istilaları hem de İngiltere kadar merkezi otoritesi güçlü değildi. Topladığı vergiler yüzünden halktan özür dilediği gibi toplama işini de bıraktı. Fransa, Haçlı seferine çok az miktarda bir parayla katıldı. Korunur, s. 85.

Buradan Cebelitarık üzerinden yollarında devam ettiler. İngiltere ve Fransa kralları hareket tarihi için Aziz Jean Bayramını kararlaştırdılar. Her iki kral da Doğu'ya gemilerle gitmeye karar verdiler. 4 Temmuz 1190'da Vezelay'dan yola çıktılar. Bütün şövalyeler krallarıyla aynı limandan yola koyulmadılar. Birçok farklı limandan hareket ettiler. Önceden planlandığı gibi Sicilya yoluyla Kutsal topraklara gideceklerdi. Ancak Haçlı ordusu Lyon'a kadar beraber ilerledikten sonra II. Philippe kendi ordusunu Alpler üzerinde götürerek Cenova'ya getirdi. Buradan 14 Eylül tarihinde hareket ederek Messina'ya vardı. Richard'ın ordusunun bir kısmı Marsilya'dan Canterbury Başpiskoposu Baldwin kumandasında Filistin'e yelken açarken bir kısmı da Sicilya'ya hareket ederek 3 Ekim'de Messina'ya vardı. En büyük orduya Richard sahipti. Ancak ona kıyasla Fransa kralının ordusu daha küçüktü. Bunun nedeni II. Philippe'in vassallarının birçoğunun önceden Doğu'ya gitmiş olmasıydı.¹⁶² Her iki orduda aralarındaki mesafeyi kollayarak sefere çıktıklarında Sicilya'ya kadar karadan ilerlediler.¹⁶³ Nitekim Fransa ve İngiltere kralı Messina'da bir araya geldiklerinde gidecekleri güzergahı belirlediler. Krallar arasında, yapılacak olan fetihlerin eşitçe paylaşılması konusunda karara varılıp birtakım hususları içeren küçük çaplı bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşmadan sonra II. Philippe 30 Mart 1191'de Doğu'ya yelken açtı.¹⁶⁴

¹⁶² Korunur, s.85. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 154. Ernoul Kroniği, 199. Runciman, Cilt: 3, s. 32. Jonathan Phillips, **The Crusades 1095- 1197**, Pearson Education Limited, London, 2002, s.143.

¹⁶³ Her iki ordu karadan ilerlerken ilk sıkıntıyı Rhone köprüsünde yaşadılar. Fransızların geçişinin ardından İngiliz ordusu geçerken köprü ağırlığa dayanamayıp çöktü. Bu geçiş sırasında pek çok İngiliz askeri hayatını kaybetti. IPGRR köprüünün çöküşünü ve yaşananları şöyle anlatmıştır:” Dört bir yandan akın akın toplanan devasa kabile, tehlikeyi yeterince kestirmeden hızla kendisini Rhone köprüsüne atınca, ani yüklenmeden ötürü bu kısmı üstündekilerle birlikte çöktü. Bu uçurum timsali köprüden yüzlerce insan gürül gürül akmakta olan tehlikeli sulara düştü; öyle ki bu yükseklikten düşen birinin sağ çıkması da ihtimal dışıydı. Fakat yardım çılgınlıklarıyla düşenlerin arasından, şükürler olsun ki, bunca tükenmişliğe rağmen sudan iki kişiyi sağ salım çıkarabildiler. Geri kalanların ise bedenleri suya gömüldü. Ruhları da onlara merhametli kollarını açmış olan İsa'nın yanına gitti. Bir süre sonra dehşete kapılmış bir şekilde her biri Rhone'yı nasıl geçeceklerinin hesabını yapıyorlardı ki bu sırada tüm umutlarını yitirdiler. Paramparça olmuş köprü geçmelerine müsaade etmemek konusunda ısrarcıydı. Bu durumun anlaşılması üzerine sabırla beklemekte olan Kral Richard olabildiğince hızlı bir şekilde topladığı sandalları köprüye yönlendirdi. Gereken tüm ihtiyaçları sağlayacak kadar hazırlık yapıp, her türlü sıkıntı ve zorluğa rağmen oraya vardı. Bu nedenle kral ve ordusu üç günlük bir gecikme yaşamış oldu. Bir kısmı Marsilya limanına kadar, bir kısmı Venedik'e, bir kısmı da Cenova'ya ulaştı. Çoğu da iki kralın bir araya geldiği Messina limanına geldi. Üç gün sonra kral buradan ayrıldı ve köprü de aynı gün içinde tümüyle çöktü. Itinerarium Peregrinorum et Gesta Ricardi'den aktaran Korunur, ss, 86-87.

¹⁶⁴ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.155. Richard'ın Messina'ya gelmesi Tankred'i rahatsız etti. Bunun nedeni Tankred'in Richard'ın kız kardeşi Joanne ile evli olması ve karısının toprakları üzerinde hak iddia etmesiydi. Richard ve Tankred arasında böylesi bir gerginlik olduğu için, Tankred, kralı şehrin biraz dışında bulunan saraya yerleştirdi. Ancak 3 Ekim günü şehrin bazı kesimleri İngiliz

3.2. KIBRIS ADASI'NA KADAR YAŞANAN OLAYLAR VE ADA'NIN ELE GEÇİRİLMESİ

Fransız filosu sorunsuz bir şekilde Sur'a vardılar. Sur'a geldiklerinde onları Philippe'nin kuzeni Konrad karşıladı. Hemen ardından 20 Nisan'da Akka'ya geldiler.¹⁶⁵ Akka bu sırada Müslümanların işgali altında olduğu için Kral Philippe çok tedarikli gelmediğinden dolayı her şeyi yeniden ayarlayarak 30 Mayıs'ta yedi mancınık inşa ettirdi. Bu mancınıklar ile işgal altında olan Akka surlarını dövmeye başladı. Ancak Müslümanların karşı taarruza geçmesi Haçlıların saldırılarını yavaşlattı. Durumu fark eden Philippe, Richard'ı beklemeye karar verdi.¹⁶⁶ İngiltere Kralı I.Richard, 10 Nisan 1191'de büyük bir filo ile Messina'dan ayrıldı. Ancak Richard'ın yolculuğu Fransa kralının seyahati kadar sorunsuz geçmedi. Yola çıktıktan iki gün sonra 12 Nisan tarihinde büyük bir fırtına çıkması sonucunda filo hezimete uğradı. Bu yolculukta kız kardeşi Joanna ve nişanlısı Berengaria'nın da bulunduğu gemi Kıbrıs adasına sürüklenirken Richard ve filonun koruyabildiği kadar büyük gemiler Girit ve Rodos'a doğru sürüklendi. Geri kalan gemiler fırtına yüzünden birbirlerinden uzaklaştıkları için battı.¹⁶⁷ Richard, Girit'te bir gününü

askerlerine saldırılarda ve ağır hakaretlerde bulununca Richard askerleriyle bu olaya karışmak durumundan kaldı. Şehir yağmalandı ve birkaç yer ele geçirildi. En sonunda Tankred, kendisinin İngiliz kral için herhangi bir tehlike arz etmediğini göstermek adına barış müzakereleri gerçekleştirmeyi önerdi. 8 Ekim'de yapılan bir anlaşma ile Tankred, 20.000 altın vermeyi ve karısı Joanne'nin topraklarına denk miktarda altın vermeyi de kabul etti. Runciman, Cilt: 3, s.34-35.

¹⁶⁵ İbnü'l Esir, Fransa Kralı'nın Akka'ya geldiği tarihi 9 Nisan olarak yazmıştır. İbnü'l Esir, Cilt: 12, s.60-61.

¹⁶⁶ Runciman, Cilt: 3, s.38. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.155.

¹⁶⁷ Korunur, s. 96, IPGRR, Girit'e kadar olan yolculukta yaşananları ve Haçlıların yaşadığı paniği şu şekilde aktarmıştır: "Birdenbire rüzgarın dindiğini fark edince, Calabria ve Gibellus(Gibel) Dağı arasında demir atıp oldukları yerde beklemek zorunda kaldılar. Ertesi gün Cena Domini (İsa'nın akşam yemeği) gününde (11 Nisan 1192), Hz. İsa ardiyesinden bir rüzgar çıkarıp yolladı; bu rüzgar bütün gün devam etti. Fakat pek yeterli olmasa da donanmanın biraz kımıldamasını sağladı. Bir sonraki gece ise hepten dindi. Parascuses (Paskalya'dan önceki Cuma) aksi bir rüzgar sola doğru esmeye başladı. Deniz en derinden kabarıp çok yükseklerle taşıyordu. Dalgaların gürültüsü şiddetle çarpıyor, fırtına büyüyordu. Çarpan dalgaların gürültüsü ve rüzgarın şiddeti, çatırdayan geminin içindeki herkeste hiç de az olmayan bir korku uyandırdı. Hırçın rüzgarlar denizcilere tümüyle zorluk çıkardı. Durmadan sallana gemileri zapt etmek hiç mümkün değildi; ne yapacaklarını şaşırmışlardı. İplerin kopmasıyla yelkenler kontrolsüzce savruldu. Artık dünyevi yardımlarından umutlarını kesip Tanrı'ya el açmışlardı. İnsani acizliklerinin el verdiği kadarıyla, o gün herkes için gayrı layık olduğu ölümü göze alan Salvator'umuzun (Kurtarıcı) nezinde, tüm olup bitenlere sabırla katlanmaya çalıştık. Gemiler birbirlerinden farklı yönlerde dağıldılar. Sürekli sallanmaktan kaynaklanan mide bulantısı üstüne bir de soğuk algınlığının eklenmesi ile hasta olan insanlar, tehlikeyi bile umursamaz oldular. Akşama doğru rüzgar sakinleşti, denizin öfkesi de biraz olsun yatıştı. Rüzgar tam da istedikleri gibi esmeye başlayınca, geminin kontrolünü ele geçirip, hızla yola koyuldular. Bunca karmaşa içinde sakinliğini koruyan kral, diğerlerini de korkusuzca dayanmaları

geçirdi. Kardeşi ve nişanlısının olduğu büyük gemi de kayıplardaydı. Onları bulmak için hemen yola koyuldu. Sonraki durağı Rodos adası oldu. Hem deniz tutmuş hemde fırtınalı havada daha fazla gitmek istememişti. O nedenle geride kalan gemileri beklemek adına 1 Mayıs tarihine kadar adada konakladı. Bu sırada Joanna ve Berengaria'nın içinde bulunduğu gemi Kıbrıs adasında Limasol'da demir atmıştı. Kıbrıs adasının yönetimi İsaakios Dukas Komnenos'taydı. Ada halkı bu durumdan hiç memnun olmadığı gibi İsaakios'u yönetim şekline dolaylı olarak asi olarak nitelendiriliyordu. Bunun nedenleri, halktan aldığı ağır vergiler, Latinlerden hoşlanmaması üstelik kaba ve zorba birisi olmasından kaynaklanıyordu. Limasol limanında demirleyen gemi, İsaakios Dukas tarafından mahsur tutuldu. Kralın kız kardeşini ve nişanlısını gemiden alıp rehine olarak hapsetti. Joanna ve Berengaria, Richard adaya gelene kadar rehin olarak bekletildiler. Bu durumu öğrenen Richard, çok öfkeleni ve hemen yola koyulup Kıbrıs'a doğru gitti. Kral adaya ayak basar basmaz asker çıkarttı.¹⁶⁸ Richard'ın gelişini haber alan ada halkı büyük bir sevinçle karşıladı. Ancak İsaakios Dukas, Kilani kasabasına kaçmış ve vergilerden bunalan ada halkı da herhangi bir direnişle karşılaşmayacağını Richard'a bildirerek ona güvence verdi. Frankların gücünden korkan İsaakios Dukas barış müzakereleri için kralın yanına geldi. El koyduğu malları geri vereceğini, iyi niyet göstergesi olarak Haçlı Seferi adına yüz kişilik bir kuvvet de kendisinin vereceğini söyledi. Üstelik rehine olarak kendi kızını vermeyi teklif etti. Fakat bu görüşmelerden sonra İsaakios, Richard'ın düşündüğü kadar korkulacak birisi olmadığını anlayınca yaptığı barışı tanımayıp ülkesinden hemen gitmesini söyledi. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan İngiltere Kralı İsaakios'a çok öfkeleni. İngilizler hem karadan hem de denizden saldırmaya başladılar. Sonu gelmeyen bu saldırılar sonunca İsaakios yaptığı yanlışın

ve umutlarını kaybetmemeleri için cesaretlendirmeyi hiç bırakmadı. Neyse ki gemisinde her zaman dört bir yana ışık sağlamak ve yolları aydınlatmak için kullandığı büyük bir fener vardı. Ayrıca rüzgarların öfkesine karşı koymak için sınırlarını sonuna kadar zorlayan çok deneyimli denizcilere sahipti. Tüm donanma ellerinden gelenin en iyisini yaparak, bu feneri takip etmeye çalışıyordu. Kral, dağılmış donanmasının ışığı fark edip toplanması için bir süre hiç kımıldamadan bekledi. Öyle ki kral donanmasını bir araya getirirken tıpkı yavrularını bir araya getiren tavuklara benziyordu. Ertesi gece elverişli bir rüzgar eşliğinde deniz yolculuklarına devam ederek dertsiz tasasız ilerlediler. Paskalya haftasında, büyük Paskalya kutlamasının olduğu günde ve hatta çarşamba günü de yoldaydılar. 17 Nisan'da Girit adasını gördüler. Kralın dinlenmek ve tüm donanmayı buraya getirmek için buraya yanaştı. Bütün gemileri topladıktan sonra geriye sadece yirmi beş tane kaldığını görünce bir süre şaşkınlıktan kımıldayamadı." IPGRR'den aktaran Harun Korunur, s. 97-98.

¹⁶⁸ Ernoul Kroniği, s.205

farkına vardı. Ancak Frank ordusu karşısında hiçbir savunma girişiminde de bulunmadı. Bu esnada Richard hastalandığı için ordusunun başına Lusignanlı Guy'ı getirmek zorunda kaldı. Guy, Kıbrıs'ta birçok yeri zapt edip ele geçirdi. Durumun ciddiyetini gören ve halkından da bir destek göremeyen İsaakios nihayetinde teslim olmak zorunda kaldı. Böylece Kıbrıs adası artık Richard'ın hakimiyetine geçti.¹⁶⁹

12 Mayıs'ta St. Georgius Kilisesi'nde Limasol'da Richard'ın Berengaria ile nikahları kıyıldı. Annesinin de asıl isteği bu olduğundan Fransa kralı II. Philippe ile araları da bozulmuştu. Berengaria'ya İngiltere krallık tacı giydirildi. Annesinin isteğini de yerine getirdikten sonra 13 Mayıs'ta arkada kalmış diğer İngiliz gemileri de adaya ulaştı.¹⁷⁰ Richard, kız kardeşi ve nişanlısına yapılan bu affedilmez davranıştan dolayı Kıbrıs'ı işgal etmişti. Ancak adanın Batılıların elinde kalmasını istiyordu. Filistin'e gittiğinde adayı savunmasız bırakmamak adına Tapınak Şövalyelerine 100.000 dinara sattı.¹⁷¹ Ancak Şövalyelerin adada birbiri ardına gelen isyanları önleyebilecek güçte kabiliyette olmadıkları için baş edemediler ve adayı eskiden Kudüs kralı olan Lusignanlı Guy'a devrettiler. Guy, yönetime geçer geçmez Tapınak Şövalyeleri'nden kalan 60.000 dinar borcu Richard'a verdi. Zaman içinde halkın sevgisini de kazanmayı başardıktan sonra Kıbrıs'ı merkezi bir yer haline getirdi.¹⁷² İngiltere kralı, 5 Haziran 1191'de Magosa'yı terk edip yoluna devam etti. 6 Haziran'da Sur'a vardı. Ancak Fransa kralı Philippe ve Konrad, Guy'ın da içinde bulunduğu gemiye Sur'a almayınca Richard yönünü Akka'ya çevirdi. Nitekim 8 Haziran 1191'de Akka'ya vararak kuşatmaya katıldı.¹⁷³

3.3. AKKA'NIN MÜSLÜMANLARDAN GERİ ALINMA SÜRECİ

Akka, 1189'dan beri Müslüman işgalindeydi. 29 Mart'tan sonra Akka'yı terk edip memleketlerine dönen Müslümanlar tekrar gelmeye başladılar. Selahaddin Eyyübi cihat çağrısında bulunduğu için İslam âleminde takviye kuvvetler gelmeye

¹⁶⁹ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.155-156. Korunur, ss.96-105. Abu'l Farac, Cilt: 2, s.454. Holt, s. 59. Peter. W. Edbury, **The Conquest of Jerusalem and The Third Crusade**, Crusade Text in Translation, Routledge Press, 2016, s.176-177. Thomas F. Madden, **The Concise History of the Crusades**, Rowman and Littfield Publishers, Third Edition, New York, 2014, s 99.

¹⁷⁰ Korunur, s.104.

¹⁷¹ Ernoul Kroniği, s.206.

¹⁷² Peter. W. Edbury, **The Kingdom of Cyprus and The Crusades, 1191-1374**, Cambridge, New York, 1991, ss. 1-12. Phillips, s.144.

¹⁷³ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.156. Runciman, Cilt: 3, s.41.

başlamıştı. Musul askerleri 27 Haziran'da geldiler ve ordu bütünlüğü sağlanmış oldu. İki yıl boyunca kuşatma altında olan Akka'da hem Haçlılar hem de Müslümanlar için durum oldukça zordu. Akka'da bulunan Haçlılar, Müslümanların saldırıları nedeniyle köşeye sıkışmıştı. Batı'dan gelen destek Haçlı kuvvetlerini bekliyorlardı. Fransa kralı II. Philippe'nin gelişiyle umutları bir nebze olsun düzelirken İngiltere kralı I. Richard'ın limana gemilerle gelmesiyle beraber iyice coştular.¹⁷⁴ Richard, askerleri ve malzemelerle donanmış yirmi beş gemisi ile Akka'ya gelmişti.¹⁷⁵ İngiltere kralı bölgeye geldikten sonra savaşmadan önce Selahaddin ile görüşme talebinde bulundu. Bunun üzerine Selahaddin böyle bir buluşmanın uygun olmayacağını söyleyerek bundan sonraki tüm görüşmelerin kardeşi El-Adil ile yapılmasını gerektiğini söyledi.¹⁷⁶ Bunun üzerine iki taraf arasında üç günlük bir ateşkes kararı alındı ve yapılacak görüşme her iki tarafın ordugahları arasındaki ovada gerçekleştirilecekti. Fakat bu süre içinde her iki kral da aniden hastalandılar. II. Philippe hastalığını daha çabuk atlatırken Richard'ın durumu daha ağırdı. Ancak hastalanmasına rağmen yattığı yerden ordusunu komuta etmeye devam etti.¹⁷⁷ Selahaddin, Haziran sonuna doğru İslam dünyasının birçok yerinde takviye birlikler aldı. Sincar'dan, Musul'dan, Hama ve Şeyzer'den gelen kuvvetler orduya katıldılar. Ancak gelen tüm bu birliklere rağmen Akka kuşatması kaldırılamadı. Haziran ve Temmuz ayı boyunca Haçlılar çok iyi direndiler. Mancınıklarla kale surlarına saldırıyorlar ve açtıkları en küçük bir delikten şehre girmeye çalışıyorlardı. Bu durum fark edilir edilmez hemen Selahaddin'e haber edilerek ordularıyla beraber

¹⁷⁴ Korunur, s. 106. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 156. Wilfried Westphal, **Richard Löwenherz und Saladin**, Jan Thorbecke Verlag, 2006, s.141.

¹⁷⁵ İbnü'l Esir, Cilt: 12, s. 60-61.

¹⁷⁶ Abu'l Farac eserinde bu görüşmenin devamını şu şekilde yazmıştır: "Kral iyileştikten sonra Selahaddin'e elçi gönderdi ve şu sözleri bildirdi: 'İyileşmiş bulunuyorum müsaade ederseniz size hediyeler göndermek istiyorum. Çünkü hükümdarların birbirlerine hediyeler, sefirler ve muhabbet ifade eden sözler teali etmeleri iyi bir şeydir ve arada harp olması da buna mani olmamalıdır. Atalarımız olan, eski hükümdarlarımızın bize bıraktıkları kanunlar bize bunu öğretiyor.' Selahaddin de şu cevabı verdi: 'Siz de bizden bilmukabele hediyeler kabul ederseniz, biz de sizin hediyeleriniz kabul ederiz.' Richard'ın sefiri bunun üzerine şu sözleri söyledi: 'Bizde şahinler, kartallar ve daha başka terbiye edilmiş kuşlar var. Hepsi de zayıf düştüler. Bunları beslememiz için bize tavuk, güvercin vermenizi rica ediyoruz. Biz de size bunları getiririz.' Selahaddin'in kardeşi Melik Adil gülümseyerek şu sözleri söyledi: 'İngiltere kralı hastalıktan kalktığı için güvercin yemek ihtiyacında. Şahinler ise bir bahaneden ibaret.'" Abu'l Farac, Selahaddin'in belirtilen bütün bu istekleri karşıladığını ve birkaç gün sonra da bu elçilerin tekrar gelerek bu sefer meyve ve buz istediğini söylemektedir. Richard'ın böyle yaparak esas amacının gönderilen bu elçiler vasıtasıyla Selahaddin'in kuvvetleri hakkında bilgi almak olduğunu da söylemektedir. Abu'l Farac, Cilt: 2, s. 455-456.

¹⁷⁷ Runciman, Cilt: 3, s. 42.

harekete geçerek bu girişimi engelliyordu. Denizde de savaşlar gerçekleşiyordu ancak Haçlı donanmaları kuvvetli ve sayıca üstün olduklarından üstünlük onlardaydı. Durum böyle olunca Akka'ya denizden gelen ikmal yardımları yapılamadığı için şehir yiyecek ve savaş malzemeleri açısından eksik kalıyordu.¹⁷⁸

Bütün bunlar yaşanırken öte taraftan Haçlı ordusu içindeki salgın hastalıkların ve anlaşmazlıkların sonu gelmiyordu. İngiltere kralı, Krallık tacı mücadelesinde Lusignanlı Guy'ın tarafını tutarken Fransa kralı II. Philippe Konrad'ı destekliyordu. Buna ilaveten Pisalılar Richard'ı desteklerken, Cenevizliler de Philippe'nin tarafındaydı. Bu durum Haçlıları kendi içlerinde ikiye böldü. Bu ayrışma kendisini Akka'ya saldırma konusunda gösterdi. Fransa kralı hemen saldırma niyetindeyken Richard hala hasta olduğu için askerlerine saldırı emrini yasakladı. Ancak Fransa kralı kendi birlikleriyle saldırmaya kalkışınca başarısız oldu. Daha sonra Selahaddin Eyyübi karşı saldırıda bulundu. Haçlılar bu saldırıyı güçlkle önleyebildi. 2 Temmuz'da genel bir saldırı daha yapıldı ve bu sefer Haçlıların kuşatma aletleri Müslümanlar tarafından ortadan kaldırıldı. 3 Temmuz'da bir saldırı daha gerçekleşti ve şehre girmek planlanırken bu durumda başarısızlıkla sonuçlandı.¹⁷⁹ Akka'nın Haçlılar tarafından kapatılması ve bu nedenden dolayı dışardan gelen hiçbir geminin şehre girememesi yüzünden şehirde doğru düzgün haberleşmenin gerçekleşmemesi gibi nedenlerden dolayı Akka halkı zor duruma düştü. Bu durumun haberi Selahaddin'e derhal bildirildi. Selahaddin Eyyübi, el-Meştub'u Fransa kralının yanına göndererek Akka halkının Selahaddin Eyyübi ile birlikte ayrılması karşılığında şehrin kendilerine teslim edileceğini açıkladı.¹⁸⁰ 6 Temmuz günü Haçlıların temsilcisi olan Renaud, Müslümanların karargahına gelerek Selahaddin'in kardeşi el-Adil ile bir görüşme yaptı. Renaud, Haçlı Krallık Toprakların ve Gerçek Haç'ın iadesi olursa Akka'da yaşayan insanların katledilmeyeceğini söyledi. Ancak bu şartlar kabul edilmediği gibi kayda değer bir anlaşma sağlanamadı.¹⁸¹ Abu'l Farac, Haçlıların Selahaddin'den elindeki tüm esirlerin serbest bırakılmasını ve fethettiği her şehri geri vermesini istediğini aktarır. Selahaddin'in ise Haçlılara şunları söylediğini yazmaktadır:

¹⁷⁸ Runciman, Cilt: 3, s.43.

¹⁷⁹ Korunur, s. 115-116.

¹⁸⁰ İbnü'l Esir, Cilt: 12, ss.61-64.

¹⁸¹ Korunur, s. 121.

*“Akka’daki Araplar mukabilinde yalnız 3.000 esir iade ederim. Akka’yı da bana bırakırlarsa bir şehir mukabilinde yalnız bir şehir veririm. Aksi takdirde şehri kılıçla alsınlar. Diğer şehirleri de aynı şekilde almaya çalışsınlar. Çünkü ben de aynı şekilde bu şehirleri almıştım.”*¹⁸²

12 Temmuz günü Fransız ve İngiliz donanmaları Akka limanının etrafını sardılar ve Müslümanların dışardan tüm bağlantılarını kesmeyi başardılar. En nihayetinde abluka altına alarak ve Selahaddin’in izni olmadan 12 Temmuz 1191’de şehri teslim aldılar.¹⁸³ Şehir alındıktan sonra içerisindeki 1.500 asil Hristiyan esirin serbest bırakılması kararlaştırıldı. Gerçek Haç’ın iadesi de kabul edildi.¹⁸⁴ Ancak böyle bir anlaşmanın yapıldığından Selahaddin’in haberi olmadığından onun tarafında geçerli kabul edilmedi. Sonuç olarak anlaşmayı yapan Seyfeddin el-Meştub idi. Bu durumu sonradan öğrenen Selahaddin, böyle bir şeyin kabul edilemez olduğunu ve mücadeleye ara verilmeden devam edileceğini söylemiştir. Ancak iş isten geçmiş ve Haçlıların bayrakları sancaklarda görülmeye başlamıştı.¹⁸⁵ Hal böyle olunca Selahaddin Eyyubi anlaşmaya uyacağını bildirmek durumunda kaldı. Akka yeniden Haçlıların hakimiyeti altındaydı. Bundan böyle yüzyıl boyunca anılacak olan İkinci Krallık, Haçlıların başkenti ve idari yeri haline geldi.¹⁸⁶ Teslim şartları kabul

¹⁸² Abu’l Farac, Cilt: 2, s. 456.

¹⁸³ Haçlılar şehri abluka altına aldıkları andan itibaren Akka’ya yardım için gelen Beyrut gemisinin girişini engelledi. Akka’ya girilemeyeceğini anlayan Müslüman gemileri, beraberinde getirdikleri erzak ve aletlerin Richard’ın eline geçmesini engellemek için kendi gemilerini batırmak zorunda kaldılar. Sonra bölgeyi terk ettiler. Runciman, Cilt: 3, s. 41.

¹⁸⁴ 12 Temmuz günü Selahaddin’in adamlarından Seyfeddin el-Meştub hem Akka’nın hem de kendilerinin içinde bulunduğu durumu göz önünde bulundurarak Haçlı karargâhına bir anlaşma yapmak maksadıyla gitti. Yapılan anlaşmaya göre; Şehrin içindeki, silah, alet ve malzeme, savaş için lazım olanlar ve askeri depolar Haçlılara bırakılacaktı. Buna ilavete isimleri belirlenen 100 soylu esirle beraber 1.500 esir aynı zamanda serbest bırakılacağı gibi, 200.000 dinar ödeme şartıyla Akka halkı eşyalarını da beraberinde götürerek şehri terk edecekti. Bu anlaşma da Sur hakimi Konrad aracı olduğu gerekçesiyle ona da 4.000 dinar ödenecekti. Eğer ki belirtilen bu şartlar iki ay içerisinde gerçekleşmezse şehir halkı esir durumuna düşecekti. Geoffrey Hindley, **Bir İslam Kahramanı Selahaddin**, Çev: Süleyman Genç, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 268. Bu anlaşma şartlarıyla ilgili İbnü’l Esir, Akka’da şehirde yaşayanların yanlarında mallarını da götürmek istiyorlarsa Haçlılara 200.000 dinar ödemeleri gerektiğini ve ayrıca tanınmış 500 esirin serbest bırakılacağını, Gerçek Haç’ın iade edileceğini, bu anlaşmanın gerçekleşmesinde aracı olan Sur hakimi Konrad’a 14.000 dinar ödenmesi gerektiğini ve son olarak da bu şartlar iki ay içinde gerçekleşeceğini yazmaktadır. İbnü’l Esir, Cilt: 12, ss.61-64. Bu anlaşmayla ilgili yine Abu’l Farac ise eserinde Haçlıların şartlarını, 14 gün içinde Selahaddin’in kendilerine 200.000 dinar ile, kont, şövalye ve başka türlü unvanlarla isimleri kaydedilen 100 esiri ve buna ek olarak 1.500 esiri de beraberinde serbest bırakırsa Haçlılarında Müslümanları serbest bırakacağı şeklinde yazmaktadır. Abu’l Farac, Cilt: 2, s.456.

¹⁸⁵ Korunur, s.125. Madden, s. 100.

¹⁸⁶ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.157. Runciman, Cilt: 3, s.44.

edildikten sonra Haçlılar Akka'ya girdiler. Ancak bundan sonra kendi aralarında şehrin bölüşülmesi konusunda anlaşmazlık ve çatışma çıktı. Her iki kral da daha önceden her şeyi eşit ölçüde paylaşacakları yönünde karar aldıkları için sancaklarını şehre diktiler. Avusturya Dükü Leopold hukuki olarak kendisinin krallarla aynı düzeyde olduğuna inanarak yapmaması gereken bir şeyi yaptı. Sancağını İngiltere kralı I. Richard'ın sancağının yanına dikti. Bunu fark eden Richard derhal bayrağın yere indirilmesini talep ederek onu surların aşağısına attı. Leopold yapılan bu hakareti unutmuyarak derhal ülkesine doğru yola çıktı. Bir süre sonra Müslüman fethinden önce şehir de arazi ve mülk sahibi olan tüccarlar ve bazı kısımlar bunların kendilerine verilmesini talep ettiler. Richard böyle bir şeyin olmasına izin vermek istemese de Philippe bu hakların geri verilmesinde bir o kadar ısrar etti.¹⁸⁷ Hemen ardından Akka'da bulunan Kiliseleri ibadete tekrar açtılar. Fakat asıl mesele bundan sonra başladı. Kralın kim olması gerektiği konusundaki belirsizlik ve anlaşmazlık tartışma konusu oldu. Yapılan toplantının akabinde Lusignanlı Guy kral olarak seçilerek ölümüne kadar da kral olmaya devam etmesi kararlaştırıldı. Ölümünden sonra ise krallık tacı Sur hâkimi olan Konrad'a geçecekti. Buna ilaveten Sur, Beyrut ve Sayda'nın da hâkimiyeti yine Konrad'a verildi.¹⁸⁸

Fransa kralı II. Philippe son zamanlarda hastalığını daha da ağır geçiriyordu. Nitekim hem kral meselesi çözüme kavuştuğundan hem de Akka ele geçirilerek Hristiyanlık görevini yerine getirdiğini düşünerek ülkesine dönmeye karar verdi. Ayrıca ülkesinde hem iç karışıklığın çıkmasından hem de dışardan bir tehlikenin gelmesinden de tedirginlik duyuyordu. Sefere çıktığı vakit tahtın tek varisi oğlu Louis'e herhangi bir şey olursa krallık makamında problemlerin çıkacağını düşünerek ülkesine geri dönme konusunda aldığı karar yerinde oldu.¹⁸⁹ Akka'dan ayrılmadan önce Richard'a Fransa'da hâkimiyeti altında olduğu topraklara saldırmayacağını sözünü vererek 31 Temmuz'da Konrad ile birlikte Sur'a geçti. 2 Ağustos tarihinde gemiyle Trablus'a giderek oradan da Antakya'ya vardı. Antakya'dan yoluna devam ederek nihayet 27 Aralık 1191'de Paris'e vardı. Böylece Fransa kralı II. Philippe Üçüncü Haçlı Seferini tamamlamış oldu.¹⁹⁰ Fransa kralının

¹⁸⁷ Runciman, Cilt: 3, s.45. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.157. Phillips, s.145.

¹⁸⁸ Runciman, Cilt: 3, s. 45. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 157.

¹⁸⁹ Asbridge, s. 451. Korunur, s.129. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.157. Jim Bradbury, **Philip Augustus King of France 1180-1223**, Routledge, New York, 1999, s.92.

¹⁹⁰ Runciman, Cilt: 3, s. 45-46. Bradbury, s.96.

ülkesine dönüşüyle birlikte Richard, Haçlıların tek komutanı haline geldi. Selahaddin Eyyubi, daha önce yapılan anlaşmaya sadık kalacağını bildirdi. Richard ise burada daha fazla durmak istemiyordu. Bir an önce Kudüs'e gitmek niyetindeydi. Richard'ın elinde 3.000 Müslüman esir bulunmaktaydı. Selahaddin, bu Müslümanlara karşılık elinde bulunan ilk grup esirleri serbest bıraktı. Ancak Richard, Selahaddin'in listede adı geçen asillerin hepsinin serbest bırakılmadığını söyleyerek esir Müslümanları da Selahaddin'e vermedi. Yapılan tüm pazarlıklar ve görüşmeler nitekim sonuçsuz kaldı. Tüm bu olanların sonucunda Richard, 3.000'e yakın Müslüman esiri şehir dışına çıkararak hepsini katletti. Böyle bir olayın gerçekleşmesi her iki taraf için barış görüşmelerinin sonu oldu.¹⁹¹ İbnü'l Esir, bu katliam ile alakalı tarih vermiştir ancak katledilen Müslüman esirlerin sayısı hakkında herhangi bir şey yazmamıştır. İbnü'l Esir, 20 Ağustos 1191 Salı günü emirlere ve önden gelen kişilere dokunmayıp bunların dışında kalan fakirlerin ve köylülerin öldürüldüğünü yazmaktadır.¹⁹² Abu'l Farac ise, Müslümanların bağlandıklarını, şehir dışındaki bir dağa götürülüp etraflarına odun, fiçı gibi malzemeler yığıp öldürdüklerini yazmaktadır. Öldürülen Müslümanların sayısının 1.800'ü bulduğunu eserinde belirtmektedir.¹⁹³

3.4. ARSUF SAVAŞI VE SONRASINDA YAPILAN BARIŞ MÜZAKERELERİ

Haçlılar, Akka'yı ele geçirdikten ve oradaki tüm işlerini hallettikten sonra 22 Ağustos 1191'de Kudüs'e gitmek için yola koyuldular. Ancak Richard ordusunu karadan ilerletmek yerine denizden götürmeyi tercih ediyordu. Selahaddin'in saldırılarına maruz kalmaktan tedirgindi. Ancak böyle büyük bir orduyu donanmayla denizden götürmek de sakıncalıydı. Bu nedenle Richard, Akdeniz kıyı şeridi boyunca

¹⁹¹ Runciman, Cilt: 3, s. 47. Bradbury, s. 97. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.157-158. Phillips, s. 145.

¹⁹² İbnü'l Esir, Cilt: 12, ss.61-64.

¹⁹³ Abu'l Farac, Cilt: 2, s.457. IPGRR bu olayı şöyle aktarmaktadır: "Uzun bir aradan sonra Kral Richard, Selahaddin'in esirlerini para vererek kurtarmaktan yana olmadığını fark etti; halk arasından sadece en yetkinlerin katılacağı bir danışma meclisi oluşturuldu ve esirlerin öldürülmesi için boşuna beklemeye gerek olmadığı kanısına varıldı. Ancak fidye vererek ya da Hristiyan tutsaklarla takas edilerek çoğu üst sınıf ve soylu esirin bir ölçüde kurtarılma durumu da hala söz konusuydu. Kral Richard, oldum olası Türklerin kökünü kazımaya, onların aşırı şişkin kibrini söndürmeye ve Hz. Muhammed'in buyruklarını ortadan kaldırıp Hristiyanlığı ön plana çıkartmaya kendini adanmış biriydi. Nitekim Hz. Meryem'in Göğe Kabulü bayramından hemen sonraki gün (Cuma) şehirden 2.700 Türk esirin getirilip öldürülmesini emretti. Çok geçmeden verilen görevi büyük bir şevkle yerine getirmek, oklara ve mızraplara kurban gitmiş tüm Hristiyan öcünü ilahi adaletin rızasıyla almak için yola koyuldular." IPGRR'den aktaran Harun Korunur, s. 137.

ilerleyecek ve donanması da hemen arkalarında denizden onlara eşlik edecekti.¹⁹⁴ Richard'ın ordusunda Fransız kralının ülkesine giderken bıraktığı Bourgogne Dükü kumandasındaki askerler de bulunmaktaydı. Haçlı ordusu güney yönünde kıyı şeridini takip ederek ilerliyordu. Richard verdiği bu kararda çok akıllıca davranmıştı. Filo denizden ilerleyerek, denizden gelen tehlikelere karşı Haçlı ordusunu koruyacaktı. Bu durumu anlayan Selahaddin ise, sahilden biraz daha içerde Haçlılarla aynı rotada ve aralarına mesafe koyarak ilerliyordu. Selahaddin'in öncü birlikleri Haçlı ordusunun arkalarında kalan artçı birliklerine saldırılar düzenliyordu. Bu öncü akınları komuta eden Selahaddin'in oğlu el-Efdal idi.¹⁹⁵ 25 Ağustos günü Haçlılar Hayfa'ya vardılar. Burada konakladıkları sırada Selahaddin, onlara yakın bir yerde ordugâhını kurmuş ve yapılacak olan savaş için uygun bir mevki seçmekteydi. Yapılan görüşmeler sonucunda savaş için en iyi alanın Kasariye olduğunda karar kılındı. Haçlılar bu esnada Akka'dan takviye almaya devam etmekteydi. Haçlı ordusu bir süre dinlendikten sonra 30 Ağustos'ta Kasariye mevkiine doğru ilerlerken, Selahaddin'in ordusu saldırıya geçti. Richard, Haçlı ordusunun nizamının bozulmasını istemiyor ve elinden geldiğince düzeni muhafaza ederek yollarına devam ediyorlardı. Hal böyle olunca Haçlılar yapılan bu saldırılar karşısında çok kayıp verdiler. Öldürülenlerin dışında 1.000'den fazla Haçlı askeri de yaralandı.¹⁹⁶

Haçlılara, Kasariye yakınlarında ağır kayıplara uğratan Selahaddin savaş mevki için Arsuf'u seçti. Bölge oldukça geniş olup denizden içeri 3 km. devam eden ormanlık bir alanın olması Müslümanlara avantaj sağlayacaktı. Richard, 5 Eylül'de Selahaddin ile bir görüşme talebinde bulundu. Bunun üzerine kardeşi el-Adil ile bir görüşme gerçekleştirdi. Filistin'in kendisine verilmesini talep edince el-Adil bu görüşmeyi sonlandırdı.¹⁹⁷ Haçlı ordusu 7 Eylül'de Arsuf'a geldiğinde Müslümanlar savaş düzenini aldı. Amaçları Haçlı ordusunun nizamını bozmak ve saflarını dağıtmaktı. Selahaddin, öğleden önce Haçlılar üzerine saldırdı. Haçlı ordusunda bulunan okçular, Müslümanların her saldırı sonrasında tekrar eski düzenine geri dönmeyi başarıyorlardı. Ağır teçhizatlı Haçlı askerleri Müslümanları geri püskürtmeyi ilk başlarda başarmış olsa da Müslümanlar ikinci bir defa saldırıya

¹⁹⁴ Runciman, Cilt: 3, s. 47. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.158. Phillips, s.146.

¹⁹⁵ İbnü'l Esir, Cilt: 12, ss.64-66.

¹⁹⁶ İbnü'l Esir, Cilt: 12, ss.64-66.

¹⁹⁷ Runciman, Cilt: 3, s.48-49.

geçtiler. Ancak Richard, Hospitalier Şövalyelerine beklēmelerini söylüyordu. Müslūmanların kendilerine biraz daha yakınlaşmasını ve yorulmalarını bekliyordu. Durum gittikçe kötüleşince Hospitalier Şövalyeleri Richard'dan bir emir gelmesini beklemeden taarruza geçtiler. Böylece tüm Haçlı ordusu Müslūmanlarla savaşmak için harekete geçti. Bu saldırının beklenmedik bir şekilde gerçekleşmesi üzerine Selahaddin kuvvetlerini düzene sokmaya başarsa da ikinci bir saldırı şansı yakalayamadı. Ordusuna geri çekilmeleri emretmek durumunda kaldı.¹⁹⁸ Selahaddin, Richard'ı tekrar bir savaşa sokmak istese de kral buna yanaşmayıp Yafa'ya doğru yola koyuldu. Arsuf savaşı Hattin'den bu yana yapılmış ilk büyük meydan savaşı olması bakımından önemlidir. Bazı kaynaklar bu savaşın Haçlılar lehine sonuçlandığını, bazı kaynaklarda bunu reddedip Müslūmanlar lehine olduğunu belirtse de aslında her iki taraf içinde kesin bir zaferden söz etmek mümkün değildir. Her iki tarafında kayıpları aynı olmuştur. Haçlılar açısından bu savaşın sonucu saldırı halindeki Müslūman ordusunu başarılı bir şekilde geri püskürtmesi olmuştur. Ayrıca Selahaddin her ne kadar ilk taarruzu yapmasından sonra kayda değer bir başarı alamamış olsa da ikinci defa bir taarruz gerçekleştirebilecek bir düzene geçmesi Müslūmanların kaynaklarda abartılarak anlatıldığı üzere bozguna uğramadığını gösterir.¹⁹⁹

Richard, Yafa'ya geldiğinde burayı bir üs haline getirmek istedi. Kudüs'e yöneldiği vakit burada kurduğu üs onun donanması ile olan irtibatı açısından önem arz ediyordu. Haçlı askerleri hem kıyı boyunca yürüdükleri hem de Selahaddin'in askerleriyle mücadele ettikleri için artık yorulmuşlardı. Richard, Yafa'da bir süre konaklayarak burayı tahkim etti. Bununla beraber Selahaddin Kudüs'e giderek şehri Haçlı saldırısına karşı tahkim etmişti. Kudüs'ün surları zayıf ve garnizonu da bir

¹⁹⁸ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s.158-159. Madden, s.101-102. Phillips, s.146. İbn Kesir bu mücadeleyi Müslūmanların kazandığını belirterek savaşı şöyle anlatmaktadır: "Haçlılar Arsuf ormanı yanına sultanla savaşmak için toplandılar. Neticede Müslūmanlar muzaffer oldular. Arsuf ormanı yanında binlerce Haçlı öldürüldü. Müslūmanlardan da çok sayıda adam öldürüldü. Askerler savaşın ilk aşamasında Sultanı bırakıp kaçmışlardı. Sultanın yanında sadece on yedi savaşçı kalmıştı. Ama o sabredip sebat göstermişti. Savaş kösleri aralıksız çalışıyor, bayraklar dalgalanıyordu. Bundan sonra askerler sultanın yanına geri döndüler ve zafer Müslūmanların oldu. Bundan sonra Sultan Selahaddin, askerleriyle ilgilendi. Yoluna devam etti." İbn Kesir'den aktaran Korunur, s. 145. Ancak İbnü'l Esir ve Abu'l Farac bu savaş sonucunda Müslūmanların kaybettiğini ve Haçlıların zaferi kazandığını yazmaktadır. Hatta Selahaddin'in Haçlıların eline esir düşme durumunun bile söz konusu olduğunu ve Haçlıların bunu bir tuzak sanıp uzakta durduklarını da ayrıca yazmaktadırlar. İbnü'l Esir, Cilt: 12, ss.64-66. Abu'l Farac, Cilt: 2, s.457.

¹⁹⁹ Korunur, s.156. Phillips, s.146.

hayli kötüydü. Ancak tüm bunların ötesinde Askalan Selahaddin Eyyübi açısından daha çok önemliydi. Askalan'ın Haçlılar'ın eline geçmesinden endişelendiği için emirleriyle yaptığı görüşmelerden sonra tahrip edilmesine karar verdi. Buna ilaveten Askalan, kıyı kenti olduğu için Akka'da yaşanan olayların burada da gerçekleşmesi ihtimaldi. Ayrıca Sultan'ın Mısır ile olan doğrudan bağlantısını burası sağlıyordu. İşte bu nedenlerden dolayı Askalan, Haçlıların eline geçecek olsa Selahaddin ordusunu ikiye bölmek zorunda kalacağı için Kudüs'ü tam tedarikli ve kuvvetli bir orduyla savunamayacaktı. Kardeşi el-Adil Yafa önünde orduyla konaklarken, Sultan ordusuyla Askalan'a giderek, ilk önce şehir halkını güvenli bir şekilde başka bir bölgeye naklettikten sonra 11 Eylül 1191'de şehri tahrip etti.²⁰⁰ Askalan'ın tahribi olurken Haçlılar kendi içinde birçok sıkıntıya düştü. Haçlı ordusu Yafa'da konaklarken askerler buradaki rahatlığa fazla alıştılar. İçlerinden bazıları Akka'ya geri dönmeye başlayınca Richard duruma el atarak bizzat kendisi yola koyulup onları orduya geri getirdi. Richard, Yafa'ya peşindeki askerlere beraber geri geldiğinde Kıbrıs'ın iç işlerinde sorunlar olduğunu öğrendi. Bununla çok ilgilenmese de esas önemseydiği konu Fransa kralı Philippe'nin ülkesine geri döndüğü için Avrupa topraklarının durumuydu. Bu nedenle bir an önce Selahaddin ile barış yapıp ülkesine geri dönmesi gerektiğinin farkındaydı.²⁰¹

3.5. HAÇLILARIN KUDÜS HAREKETİ VE YAFA MUHASARASI

Richard, Yafa'dayken kendisinin güvendiği bir kişi olan ve aynı zamanda Arapçayı iyi derecede bilen Toronlu Onfro'i ateşkes yapılması için el-Adil'in yanına gönderdi. Bu elçi, aralarındaki savaşın daha fazla sürmemesi gerektiğini aksi takdirde iki tarafında aleyhine sonuçlanacağını bildirdi. Fakat barış için hem Kudüs Haçlı Krallığı'nın bütün topraklarının hem de Gerçek Haç'ın kendisine verilmesi gerektiğini söyledi. Ancak Selahaddin, Richard'ın bu istediklerini hemen reddetti.²⁰²

²⁰⁰ Runciman, Cilt: 3, s.51. Asbridge, s. 480. İbnü'l Esir, Cilt:12, ss. 64-66. Abu'l Farac, Cilt:2, s. 458.

²⁰¹ Korunur, s.161-162. Runciman, Cilt: 3, s.51-52.

²⁰² Abu'l Farac bu görüşmeyi şöyle aktarmıştır: "İngiltere Kralı, Sultana bir elçi göndererek şu sözleri söyledi: "Bizim taraftakiler, sizin taraftakiler savaş yüzünden azaldılar. Bu, ne zamanda kadar devam edecek? Bizim kılıçlarımız da sizin kılıçlarınız da kan iç içe doydular. O halde bizden aldığınız memleketlerle, ibadetgahımız olan ve uğrunda buraya kadar gelmiş bulunduğumuz Kudüs'ü bize iade ediniz. Biz de memleketlerimize dönelim ve hepimiz dinlenelim." Selahaddin

Bu görüşmeden bir sonuç alınamaması üzerine Richard 20 Ekim’de başka bir elçi heyeti daha gönderdi. Elçi heyetinin getirdiği teklifte, Richard kız kardeşi Jeanne ile el-Adil’in evlenmesini istiyordu. Yeni kurulacak Kudüs Krallığı’nın başına kraliçe olarak kendi kız kardeşi ve kral olarak el-Adil oturacaktı. Buna ek olarak, Akka ile Askalan arasında kalan sahil bölümün Jeanne’ye, geri kalan bölgelerin ise el-Adil’e iktâ olarak bırakılmasını istiyordu. Tapınak ve Hospitalier Şövalyelerine dirlikler verilip Kudüs’te yaşayan Müslüman ve Hristiyanlara ait olan yerlerin bu dinlere mensup olan din adamları aracılığıyla idare edilmesini de istedi. Bundan başka, her iki tarafında elindeki esirleri serbest bırakmasını belirtti. Nihayetinde Selahaddin Richard’ın önerdiği bu tekliflerin tamamını uygun bularak kabul etti.²⁰³ Ancak dinsel faktörlerden dolayı her iki tarafta bu evliliğe pek sıcak bakmadı. Gerek Hristiyan din adamlarının Müslüman ile yapılan bir evliliğe karşı çıkması gerekse de el-Adil’in sırf bu evlilik için din değiştirmesi olanaksız olduğundan bu anlaşmadan bir sonuç çıkmadı. Öte yanda Selahaddin, Konrad ile görüşmeleri devam ediyordu. Richard ile Konrad’ın arasının bozuk olduğunu anlayan Sultan bu maksatla Haçlıları bölmeye çalışıyordu. Ayrıca kendisinin de sağlığı pekiyi değildi. Enerjisi kalmamış ve hastaydı. Bütün işlerle kardeşi el-Adil ilgilenmekteydi.²⁰⁴

Richard, Yafa’dan ayrılarak Kudüs’ü ele geçirmek maksadıyla Remle’ye doğru harekete geçti. Bu sıralarda Selahaddin ordusuna Mısır’dan takviye kuvvetler geldi. Selahaddin’in daha önce yapmış olduğu cihat çağrısı cevap bulmuş ve Mısır gibi birçok ülkeden destek birlikler orduya katılmıştı. Selahaddin 12 Aralık 1191’de Kudüs’e girerek bekledi. Haçlıların günbegün yaklaştığı haberleri gelince Kudüs’te savunma tedbirleri de artırılıyordu. Öte yandan bu kadar yol yürüyen Haçlılar sıkıntılı durumdaydı. Yiyecekleri azalmaya ve bazıları da bozulmaya başladı. Kötü hava şartları da içinde bulundukları durumun zorluğunu artırıyordu. Ayrıca Haçlı askerlerinin birçoğu hastaydı.²⁰⁵ Yaşanılan bu kötü olaylara rağmen Avrupa’dan yeni gelen Haçlılar Kudüs’e yürümenin doğru bir karar olduğunu söylüyorlardı. Ancak

Eyyübi şu cevabı verdi: "Bu memleketler eskiden Rumlara aitti. Araplar buralarını fütuhata başladıkları zaman Rumlardan aldılar. Araplar zayıfladıkları zaman siz buraları onlardan aldınız. Şimdi de biz kendi memleketlerimizi sizden almış bulunuyoruz. İbadetgâhınız olduğunu söylediğiniz Kudüs’e gelince burası bizim de ibadetgâhımızdır ve biz buraya sizden daha fazla hürmet ederiz ve ta’zim gösteririz çünkü Allah Kur’an’ında böyle emrediyor." Abu'l Farac, Cilt:2, s.458.

²⁰³ İbnü'l Esir, Cilt: 12, s.66-67. Runciman, Cilt: 3, s.52.

²⁰⁴ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 160.

²⁰⁵ Korunur, s. 177-178

Haçlı ordusu içinde yer alan Baronlar, Tapınakçılar ve Hospitalier ise böyle yapıldığı takdirde ordunun bütünlüğünün tehlikeye gireceğini söyleyerek bu düşünceye karşı çıkıyorlardı. Kudüs ele geçirilse bile şehir dışında bekleyen Mısır orduları ile karşı karşıya gelme olasılığı çok yüksekti. Ayrıca Müslüman ordusu Selahaddin liderliğinde bu şekilde düzenlenip birlik içinde kaldığı müddetçe Haçlıların kazanma olasılığı çok düşüktü. Buna ilaveten şehrin denize olan uzaklığı nedeniyle ikmal yapılamayacağının anlaşılması üzerine Richard Kudüs'e yürümekten vazgeçip Remle'ye geri dönmeye karar verdi.²⁰⁶

Richard'ın Kudüs'ü ele geçirme girişimi sonuçsuz kaldığı için keyfi kaçtı. Haçlı ordusundaki Fransız askerlerinin çoğu Yafa'ya ve bir kısmı da Akka'ya geri döndü. Bu nedenle Richard, ordudaki birliği ve düzeni tekrar sağlamak maksadıyla 20 Ocak tarihinde meclisi toplama kararı aldı. Böylece Haçlı askerleri Askalan'a gitme kararı alarak coğrafi açıdan önemli olan bu şehri tahkim etmeye karar verdiler. Nitekim Haçlılar İbelin üzerinden Askalan'a gelerek yaklaşık dört ay kadar bir süre içinde şehri yeniden inşa ettiler.²⁰⁷ Haçlılar kendi içlerinde hem parasal hem de gıda ikmalinde sorunlar yaşamaya devam ederken Selahaddin, Konrad ile görüşmelere devam etmekteydi. Sultan, Richard ile Konrad'ın arasının bozuk olduğunu bildiğinden bu durumu iyi değerlendirmek istedi. Nitekim hal böyle olunca 20 Mart tarihinde el-Adil, Richard ile görüşmeye gitti. Yapılan görüşme sonucunda Hristiyanlar ele geçirdikleri bölgeleri muhafaza edebilme hakkına sahip olacaklardı. Kudüs'e haccetme hakkını da elde eden Hristiyanlar, Latin ruhanileri de şehir de bulundurabilecekler. Ayrıca Gerçek Haç kendilerine iade edilip Beyrut'a da sahip olacaklardı. Her iki tarafın bu şekilde görüşüp bir karara varmaları anlaşmanın başlangıcı gibi gözükmekteydi.²⁰⁸ Richard bu görüşmeden gayet memnundu. Asıl hedefi Kudüs'ü ele geçirmek olsa da bunu başaramamasının verdiği sıkıntıyı da yaşıyordu. Ama artık ülkesine geri dönmesi gerekiyordu. Kardeşi John'un ülke içinde yarattığı karışıklıklardan haberi vardı. Fransa kralı Normandiya bölgesi içinde bir tehdit unsuruydu. Bunları düşünerek bir an önce yola çıkmalıydı ancak gitmeden önce Guy ile Konrad arasındaki krallık meselesini de çözmesi gerekiyordu. Bu yüzden asilzadelerden oluşan danışma meclisini topladı. Richard, Lusignanlı Guy'ı

²⁰⁶ Runciman, Cilt: 3, s. 54. Phillips, s. 147-148. Westphal, s. 181.

²⁰⁷ Abu'l Farac, Cilt: 2, s.460. Runciman, Cilt: 3, s.55.

²⁰⁸ Runciman, Cilt: 3, s.56. Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 160.

desteklediği için meclisten çıkan karar pek hoşuna gitmedi. Çoğunluk Konrad'ın kral olmasını istiyordu. Bu oylama sonucunda Konrad kral seçildi ve bu duruma ne Richard ne de Guy itiraz edebildi.²⁰⁹ Yaşanan bu hoşnutsuz durum üzerine Richard, yine de Guy'ı ödüllendirmek amacıyla onun Kıbrıs'ı satın almasını sağlayarak oraya gönderdi. Lusignanlı Guy bundan böyle Kıbrıs'ın yöneticisi oldu. Hemen sonra Richard'ın yeğeni Champagneli Henry bu durumu Konrad'a haber vermek için Sur'a gitti. Krallık tacının giyilmesi için yapılacak olan tören Akka'da gerçekleşecekti. Tören için hazırlıklar devam ederken Konrad 28 Nisan günü iki Haşhaşi tarafından suikastta kurban giderek öldürüldü. Bu suikastı Richard'ın organize ettiği söylene de olay çözülemedi. Konrad'ın ölümünden faydalanan tek kişi Champagneli Henry oldu. Derhal Sur'a giderek Prenses İsabella ile evlenip krallık tahtına oturdu.²¹⁰

Haçlılar krallık sorununu da halledince kendi içlerinde düzeni ve birliği tekrar sağlayabildiler. Richard daha sonra Askalan'ın onarılması için emirler vererek yeni Kral Henry'nin de şehre gelmesini istedi. Haçlılar, Selahaddin'in ordusunun belirli bir kısmının doğuya gidişini ve Müslümanların kendi içlerindeki sorunları fırsat bilerek Sur ve Akka'da bulunan kuvvetlerle birleşerek Askalon yakınlarında bir yer olan Darum kalesini hem karadan hem de denizden kuşattılar. Bu kuşatmanın sonunda Richard ve askerleri 22-23 Mayıs tarihlerinde şehrin bir bölümünü ele

²⁰⁹ Westphal, s. 193. IPGRR, Konrad'ın kral olarak seçilmesini ve Richard'ın çıkan bu karardan memnun olmadığı hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Buna göre: ” (...) Ertesi gün Kral Richard ordunun önde gelenlerini huzuruna çağırdı. Onlara rahibin söylediklerini eksiksiz aktardı (Rahip Richard'a ülkesinden kötü haberler getirmişti) ve mecburen eve dönmesi gerektiğini bildirdi. Fakat geri çekiliyor olsa bile Kudüs seferi için askeri destek olarak üç yüz şövalye ve iki bin piyade tedarik edeceğine söz verdi. Ardından kimlerin kendisiyle birlikte gelmek ya da Kudüs'te kalmak istediğini sordu; iki seçenek için de kimseyi zorlamadı ve bunu tamamen onların tercihiine bıraktı. Bu kararın bir süre müzakere edilmesi üzerine ordu oldukça tedbirli bir şekilde kralın sorusuna cevap verdi; bu topraklar ihtilaf halinde olanların birbirleriyle çatışması yüzünden terk edildiğinden dolayısıyla durumumuz gayr-ı muayyen olduğundan, özellikle Kral Guy krallığı koruma görevini henüz yerine getirmediğinden Kudüs için yeni bir kral, yani herkesin boyun eğeceği, toprakların emanet edileceği, halk arasında çıkan çatışmalarla mücadele edecek ve nihayetinde tüm orduya kendini takip ettirecek bir önder seçilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Kral Richard gitmeden önce bu dedikleri olmazsa geri çekilecek olan herkese feryat edeceklerdi, aksi takdirde Kudüs'ü düşmandan koruyamayacaklardı. Bunun üzerine kral derhal onlara Kral Guy ile Konrad arasında tercih hakkı sundu. Üst rütbelilerden pek azı ile birlikte tüm ordu hiç beklemeden Konrad'ın seçilmesi için dizleri üstünde yalvardı; kendisinin oldukça kabiliyetli olması vesilesiyle önderlik için daha kaçınılmaz biri olduğunu varsayıyorlardı. Kral hepsinin tercihiine dikkatlice baktı ve önceden Konrad'ı kötüleyenlerin bu yaptığı dönemliği kınadı.” IPGRR'den aktaran Harun Korunur, s. 190-191.

²¹⁰ Phillips, s.148. Runciman, Cilt: 3, s.57. Westphal, ss.193-195. İbnü'l Esir bu saldırının sebebini ve gelişimini daha detaylı bir biçimde eserinde yazmaktadır Bkz, İbnü'l Esir, el-Kamil fit-Tarih, Cilt: 12, s.71-72. Yine aynı şekilde Abu'l Farac'da bu konuda bilgiler vermektedir. Bkz: Abu'l Farac, Abu'l Farac Tarihi, Cilt: 2, s.460-461.

geçirmeyi başardı. Richard Akka'da yaptığı vahşetin bir benzerini burada da gerçekleştirdi. Şehrin garnizonu teslim olmasına rağmen hepsinin öldürüp uçurumlardan aşağı attı. Bir kısmını da hapsederek esarete mahkûm bıraktı.²¹¹

Bu sıralarda İngiltere'den gelen Hereford Manastır Başrahibi, Richard'a ülkesinde meydana gelen karışıklık ve ayaklanmalarla ilgili haberler getirdi. Bu duruma çok üzülen ve aynı zamanda tedirgin olan Richard, Selahaddin ile olan savaşa bir son verip ülkesine geri dönmek istedi. Ancak tam da bu sırada Haçlı ordusu papazı Potiersli Guillaume konuya dâhil olarak Richard ile konuşup onu vazgeçirmeyi başardı. Bu konuşma sayesinde Richard'ın isteği katlanarak artmış oldu. Her şeyi bir kenara bırakarak Kudüs'e bir kez daha yürüme kararı aldı.²¹² Böylece Richard ve ordusu 6 Haziran'da Askalan'dan hareket ederek Tell el-Safiye'ye doğru yola çıktı. Bu durumdan haberdar olan Selahaddin kuvvetlerini uyararak hazırda olmalarını istedi. 9 Haziran günü Natrun'a vardılar. 10-11 Haziran'da Beyt-Nube'ye ulaştılar. Bu günlerde yani 11 Haziran ile 16 Haziran arasında Haçlı ordusuyla Selahaddin arasında birçok çatışma yaşandı. Haçlılar birçok yerde pusuya düşürülerek kayıplar verdiler.²¹³ 25 Haziran'da Haçlı kuvvetleri Henry'nin Akka ve Sur'da toplamış olduğu askerlerle Remle'de bir araya gelerek Kudüs'e doğru yürüdü. Selahaddin ise, hemen şehrin savunması için gerekli önlemler almaya başladı. Ancak Haçlılar kendi içlerinde yaşadıkları anlaşmazlıklar sonrasında ve bölgeyi iyi bilen Tapınak ve Hospitalier Şövalyelerin söylemleriyle Richard ordusunu geri çekerek Remle'ye geri döndü. 5 Temmuz'da Haçlı ordusu Yafa'da konakladığı sırada Akka bölgesinde bulunan Müslüman öncü birlikleri yaptıkları bir pusu ile bir Haçlı birliğini ele geçirmeyi başardı.²¹⁴

Haçlı ordusu uzun süren ve bitmek bilmeyen savaşıardan yorulmuş ve yorgun düşmüştü. Gerek beslenme sorunları gerekse kötü hava şartları Haçlıları mahvetmişti. Bu nedenle bu konuda bir adım atarak barış yapılmasını gerektiğini düşünen Kudüs kralı Champagneli Henry, 6 Temmuz günü Selahaddin'e bir elçi gönderdi. Elçi, eski Kudüs Krallık toprakları Henry'e verilirse, Henry kendisine sadık bir kral olacağını açıklıyordu. Ancak Selahaddin bu teklifi hemen

²¹¹ Korunur, s. 211. İbnü'l Esir, Cilt: 12, s.73. Abu'l Farac, Cilt: 2, s.461. Runciman, Cilt: 3, s. 59.

²¹² Korunur, ss. 218- 221.

²¹³ İbnü'l Esir, Cilt: 12, s. 73.

²¹⁴ Korunur, ss. 240-253.

reddetti.²¹⁵Bununla toplam iki elçi daha Selahaddin'in huzuruna gönderilse de hiçbirinden bir sonuç alınamadı. 22 Temmuz tarihinde Richard, Beyrut'u kuşatmak için Yafa'dan hareket etti. Selahaddin, kralın Yafa'dan ayrılmasını fırsat bilerek 5 Ağustos'ta Yafa'yı kuşatma altına aldı.²¹⁶ Richard bu haberi öğrenir öğrenmez hemen Yafa'ya gelerek Hristiyanlara yardım ederek kuşatmaya son verdi. Müslümanlar her ne kadar Yafa'yı ele geçirememesi bir başarısızlık olarak nitelendirilse Richard'ın Beyrut'u kuşatması önlenmiş oldu.²¹⁷

3.6. İKİNCİ BARIŞ GÖRÜŞMELERİ VE REMLE ANLAŞMASI

Richard, artık yorulmuş ve savaşmaktan bıkmıştı. Hem ordusunun hem de kendi gücü tükenmek üzereydi. Ülkesindeki durumların gittikçe kötüleşmesinden duyduğu endişe yüzünden Selahaddin ile barış yapmaya karar verdi. Daha önce gönderdiği elçiler aracılığıyla yapılan müzakereler sonuçsuz kalmıştı. Ancak şimdi bu işi bitirmek istediği için elçilerini bir kez daha Selahaddin'in huzuruna gönderdi. Selahaddin de barıştan yanaydı; fakat onun için Askalan önemliydi. Devam eden süreçte Richard, Askalan konusunda oldukça ısrarcıydı. Bu şehrin coğrafi olarak stratejik önemini her iki tarafta biliyordu. Selahaddin'in Askalan'ı Haçlılara vermeyeceğini kesin olarak belirttikten sonra Richard bu durumda Askalan'ın tahkimi için harcadığı masrafların karşılığının verilmesini talep ediyordu. Böylece Askalan'dan vazgeçip bir an önce ülkesine dönecekti. Ancak daha sonra Richard bu talebinden de vazgeçerek derhal barışın yapılmasını gerektiğini bildirdi. Selahaddin ve ordusu da en az Haçlı ordusu kadar bıkkın ve yorulmuştu. Ekonomik kaynakları

²¹⁵ Korunur, s. 255.

²¹⁶ İbnü'l Esir, Cilt: 12, s.75-76. IPGRR, Selahaddin'in Yafa'ya gelişi ve ordu mevcudiyeti hakkında şu bilgileri vermektedir: "Kral Richard'ın Yafa'dakilere destek sağlayamadığını duyan Selahaddin, kralın yokluğunda şehri kolayca ele geçireceğini umut ederek ordusunu Yafa'ya yönlendirdi. Böylelikle çok sayıda askeri bir araya getirerek oluşturduğu ordusunu harekete geçirdi; atlıların sayısı iki bin kadardı. Kendisinin yanında ise Bila'nın muhteşem amirali ve Arcissus'un oğlu duruyordu; ayrıca ondan başka yüz yedi amiral daha vardı; dağdan gelen piyadeler tıpkı bir çekirge sürüsü gibi tümüyle etrafı kaplıyorlardı. Ordu Kudüs'ten çıkıp müthiş bir süratle ve aynı zaman da uğultular eşliğinde Remle Ovası'na indi. Kalabalık öfkeyle karışık bir telaş içinde hareket ediyor, kohortlar hep bir ağızdan Hristiyanları yok edeceklerine yemin ediyorlardı." IPGRR'den aktaran Harun Korunur, s. 264.

²¹⁷ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 161. Korunur, s.284. Westphal, s.200.

da tükenmek üzereydi. Tüm bu sebeplerden dolayı her iki taraf 2 Eylül 1192’de bir anlaşmaya vardılar.²¹⁸

Sonunda 5 yıl süren savaş son buldu. Yapılan anlaşmaya göre; Haçlıların talebi üzerine Yafa ve çevresi, Arsuf, Akka, Hayfa, Antakya ve Trablus Haçlılarda kaldı. Geriye kalan bütün yerler Müslümanlarda kaldı. Üç yıl sekiz ay boyunca geçerli olacak şekilde hem karadan hem de denizden barış sürdürülecekti. Ayrıca her iki tarafta birbirlerinin topraklarında silahsız olacak şekilde ticaret yapabilecek ve Kutsal yerleri Hacılar serbest bir şekilde ziyaret edebileceklerdi. Anlaşmanın imzalanmasından sonra İngiltere Kralı I. Richard, 9 Ekim tarihinde denizden gemisine binerek ülkesine doğru yola koyuldu. Bu anlaşmanın temel önemi aslında Selahaddin’in yıllardır Franklara karşı kazandığı zaferlerin yazılı olarak belgelenmesiydi. Ancak Haçlılar ele geçirdikleri bölgeleri ellerinde tutmaları tam bir yüzyıl sürdü. Uzun süre muhafaza ettikleri tek yer Kıbrıs adası oldu.²¹⁹

²¹⁸ Phillips, s.148-149. Westphal, s.202. İbnü’l Esir yapılan barış anlaşması ile ilgili şu bilgileri vermiştir: ”İngiltere Kralı askerlerin toplandığını anlayanca, zaten Müslümanların elinde olup ele geçirmek istediği bir şehir kalmamıştı üstelik ülkesinden de uzun zamandır ayrı kalmışlardı. Selahaddin’e elçi gönderip, barış talebinde bulundu ve bundan dolayı da daha önce izhar ettiği görüşün aksini ileri sürdü. Selahaddin ise onun hile yaptığını zannederek bu talebini kabul etmedi, krala savaş çağrısında bulundu. Kral birkaç defa elçi gönderip talebini tekrar etti. Askalan’ın tamir çalışmalarını tamamlamaktan vazgeçti ve Gazze, Darum ve Remle’den feragat etti. El-Melik el-Adil’e de haber gönderip bu şartlarla anlaşmanın kabul edilmesini istedi. El-Melik el-Adil ve çok sayıdaki emir de Selahaddin’e barış tavsiye ederek askerlerin sıkıntı içinde olduklarını ve usandıklarını söylediler. Silah ve hayvanların mahvolduğunu, yiyeceklerin tükendiğini bildirerek: ”Kral denize açılmak ve ülkesine dönmek gayesiyle böyle bir talepte bulunmuştur. Eğer kış gelip deniz seferi yapılmaz hale gelinceye kadar beklersen ve bu teklifi kabul etmezsen biz burada bir başka seneyi beklemek zorunda kalırız. O takdirde Müslümanların kaybı çok büyük olur” dediler. Birçok kişi de aynı şeyi söyleyince Selahaddin’de barışa razı oldu. Haçlı elçileri gelip anlaşma yaptılar ve anlaşma şartlarına bağlı kalacaklarına karşılıklı olarak yemin ettiler.” İbnü’l Esir, Cilt: 12, ss76-78. Yapılan bu barış görüşmesi ve anlaşma şartlarını Abu’l Farac’da İbnü’l Esir ile aynı bilgileri vermektedir. Abu’l Farac, Cilt: 2, s.461.

²¹⁹ Demirkent, **Haçlı Seferleri**, s. 161-162. Abu’l Farac, Cilt: 2, s.461. Korunur, s. 310.

SONUÇ

Friedrich Barbarossa'nın seferi ve Üçüncü Haçlı Seferi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bunun birçok nedeni vardı. İmparatorun güçlü ve disiplinli ordusu, onun nehirde boğulmasından sonra bir daha eski haline geri dönememişti. Ani ölümü yüzünden askerler hayal kırıklığına uğramış ve birçoğu Avrupa'ya gruplar halinde geri dönmüştü. Ancak böyle kudretli ve güçlü bir İmparatorun nehirde boğularak ölmesi tarihsel bağlamda belirsizliğini korumaktadır. Gerek Batılı gerekse İslam yazarları eserlerinde Barbarossa'nın suyun akımına kapılarak boğulduğunu söylemektedir. Bir kısım yazarlar ise giymiş olduğu ağır zırhtan dolayı yüzmeye vakit bulamadan dibe battığını söylemektedir. Hâlbuki bu kadar zeki ve yüce bir kişiliğin tüm bunları göz ardı ederek suya girmiş olması olası değildir. Öte yandan İmparatorun, ülkesinden çok uzak diyarlarda, düşmanlarının memleketinde tek başına korunmasız bir halde suya girmiş olması mümkün değildir. Friedrich'in bu şekilde ölmesi tarihi kayıtlarda aynı şekilde belirtilirken gerçekliği tartışılmalıdır. Onun anısına Silifke'de bir anıt dikilmiştir.

İngiltere ve Fransa krallarının Filistin'e vardıkları andan itibaren pek çok konuda ikileme ve fikir ayrılığına düşmeleri yüzünden araları açılmıştı. Yaşanan bu gergin ortamın üstüne Fransa Kralı II. Philippe Auguste'nün hastalanarak ülkesine dönmesi Doğu'da yaşanan sıkıntıları daha da artırmıştı. Bu yüzden Haçlı Seferini İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard tek başına kucaklamıştı. Güçlü İslam orduları karşısında Haçlı ordularının alışık olmadığı iklim şartları, beslenme yetersizliği, hastalıklar, kendi içlerindeki anlaşmazlıklar, I. Richard'ın ülkesinde otorite boşluğundan yararlanarak düşmanlarının saldırısından endişe etmesi ve bu nedenle İslam topraklarındaki işleri aceleye getirmek istemesi seferin sonunu hazırlayan en önemli etmenler olmuştu. Nitekim bu vaziyet tek taraflı değildi. Selahaddin Eyyubi ve ordusu savaşmaktan perişan olmuş; ellerindeki tüm kaynakları tüketme noktasına gelmişlerdi. Ancak Sultan Selahaddin barış teklifinin kraldan gelmesini sabırla beklemeye devam etmişti. Nihayet Eylül ayında anlaşmaya varılarak savaş tamamlandı.

Üçüncü Haçlı Seferi istenilen sonucu getirmemekle birlikte Doğu'daki İslam hâkimiyeti kesinleşmiş oldu. Kudüs, Müslümanların elindeydi. Papa, bütün

Hristiyanların lideri olma ve Doğu'da Hristiyan hâkimiyetini kesinleştirme gayesine ulaşamamıştı. Doğu'da yaşayan Hristiyan cemaat, İslam egemenliği altında yaşamaktan bir sıkıntı duymuyordu. Aksine Avrupa'dan gelen Haçlılar ile uyum sağlayamamışlar ve onlarla çatışmalara başlamışlardı. Doğu'da durum Selahaddin'in ölümünden sonra oğulları arasında başlayan toprak ve iktidar kavgalarıyla devam etti. Papa III. İnnocentius bu seferin intikamını almak için 1202 ile 1204 yılları arasında Kudüs'ü tekrar zapt etmek maksadıyla yeni bir Haçlı Seferi düzenlese de işler planladığı gibi gitmemişti. Kudüs'teki Müslüman hâkimiyeti kesinleştikten sonra Kudüs üzerine bir daha Haçlı Seferi düzenlenmeyecekti.

KAYNAKÇA

Ana Kaynaklar

Ernoul Kroniği. **Haçlı Seferleri Tarihi**, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, KronikYayınları, İstanbul, 2019.

Abû'l Farac, Gregory. (Bar Hebraeus), **Abû'l Farac Tarihi**, Cilt:2, çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK, Ankara, 1950.

Khoniates, Niketas. **Niketas Khoniates'in Historia'sı (1180-1195)**, Komnenos Hanedanının Sonun ve II. Isaakios Angelos Devri, çev. Işın Demirkent, Dünya Yayıncılık, 2006.

İbnü'l Esir. **El-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi**, Cilt:10-12, İslam Tarihi, Bahar Yayınları, İstanbul, 1987.

İbn Bibi. **Selçuknâme**, çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi, Ankara, 1996.

Loud, G.A. **The Crusade of Frederick Barbarossa**, The History of the Expedition of The Emperor Frederick and Related Texts, Leeds of University, England, 2010.

Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği 3, **Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1184)**, çev. Ergin Ayan, İstanbul, 2019.

Araştırma Eserler

Agibalova Ye, G. Donskoy. **Orta çağ Tarihi**, çev. Çağdaş Sümer, Yordam Kitap, 3. Basım, İstanbul, 2017.

Altan, Ebru. **Antakya Haçlı Prinkepsliği Kuruluş Devri (1098-1112)**, TTK, Ankara, 2018.

Altan, Ebru. Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş (1097-1190), **Tarih Dergisi**, Sayı:47, İstanbul, 2009, s.76.

Altan, Ebru. Haçlı Ordularının Anadolu'dan Geçtiği Yollar, **Belleten**, Cilt:65, Sayı:243, Ağustos, 2001, s.572.

Altan, Ebru. Haçlı Seferleri ve Anadolu (1097-1190), Türkiye Selçukluları Tarihinde Haçlı Seferlerinin Yeri ve Önemi, **Uluslararası Selçuklu Tarihi ve Tarihçiliğinin Temel Meseleleri Sempozyumu**, Selçuk Üniversitesi, Bahar 2020, s.43.

Asbridge, Thomas. **Haçlı Seferleri**, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2014.

Benli, Özlem. **Haçlı Seferleri'nde Kilise ve Papalığın Rolü (1074-1204)**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Bradbury, Jim. **Philip Augustus King of France 1180-1223**, Routledge, London and New York, 1999.

Britannica, **Friedrich**. <https://cdn.britannica.com/s:690x388,c:crop/86/118860500103AE5B/Frederick-I-Crusader-copy-Schaftlarn-Henry-manuscript.jpg>. (29.05. 2021)

Britannica, **Akka'nın Fethi (1191)**, <https://cdn.britannica.com/s:690x388,c:crop/88/149288-050-CA90A89E/Siege-of-Acre-Third-Crusade-majus-Speculum.jpg>. (30. 05. 2021)

Cahen, Claude. **Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı**, çev. Mustafa Daş, Yeditepe Yayınları, 3. Baskı, 2016.

Croionberga, **Üçüncü Haçlı Seferi Sırasında Haçlı Ordularının Sefer Güzergâhları**, <http://www.croionberga.de/kreuzzuege/der-dritte-kreuzzug.htm>. (29.05.2021)

Çapan, Fatma. Haçlı Seferlerinin Görgü Tanığı Bahaeddin İbn Şeddad'ın "en-Nevadirü's Sultaniyye ve'l-mehasinü'l Yusufiyye" Adlı Eserinde Akka Savaşları, **Aisa Minor Studies**, Cilt:9, Sayı:1, 2020, s.668.

Çoban, Bekir Zakir. **Hristiyanlıkta Papalık Kurumu: Ortaya Çıkışı, Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.

Demirkent, Işın. **Haçlı Seferleri**, Dünya Yayıncılık, 2. Basım, İstanbul, 2004.

Demirkent, Işın. Haçlı Seferlerinin Doğuşu ve Hedefleri, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, **Tarih Dergisi**, Sayı:35, 1994, s.71-72.

Demirkent, Işın. **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1146)**, Cilt:1, TTK, Ankara, 1990.

Demirkent, Işın. Bizans Tarihi Yazıları, **12. Yüzyıl'da Bizans'ın Ege Bölgesi'nden Güneye İnen Yolları Hakkında**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.144.

Davis, Norman. **Avrupa Tarihi**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Yayınları, 2011.

Dikici, Radi. **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, Remzi Kitabevi, 2013.

Devries, Kelly, Iain Dickie, Martin J. Dougherty, Phyllis G. Jestice, Christer Jörgensen, Michael F. Pavkovic. **Dünya Savaş Tarihi: Haçlı Seferleri**, Cilt:5, çev. Emir Yener, (Ed. Tuğçe İnceoğlu), Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.

Eickhoff, Ekkerhard. "Frederick Barbarossa Anadolu'da", **VII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler**, Cilt:1, Ankara, 25-29 Eylül 1970, ss. 269-280.

Edbury, Peter W. **The Conquest of Jerusalem and The Third Crusade**, Crusade Text in Translation, Routledge Press, New York, 2016.

Edbury, Peter W. **The Kingdom of Cyprus and The Crusades 1191-1374**, Cambridge University Press, 1991.

Freed, John B. **Frederick Barbarossa The Prince and The Myth**, Yale University Press, Londra, 2016

Holt, P.M. **Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıl'dan 1517'ye Yakınoğu**, çev. Özden Arıkan, İstanbul, 2020.

Hillenbrand, Carole. **Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri**, çev. Nurettin Elhüseyni, 1.Basım, Alfa Tarih Yayınları, İstanbul, 2015.

Hindley, Geoffrey. **Bir İslam Kahramanı Selahaddin**, çev. Süleyman Genç, Doruk Yayıncılık, İstanbul, 2011.

İnce, Fatma. Nureddin Mahmut'un Haçlılar ve Bizans Devleti ile Münasebetleri, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, Cilt:6, Sayı: 3, Eylül 2019, s.1554-1555.

Korunur, Harun. **III. Haçlı Seferi (1189-1192)**, Kitabevi Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, 2019.

Koca, Salim. **Türkiye Selçukluları Tarihi 1071-1220**, (Sultan Alp Arslan'dan Uluğ Keykubad'a), Berikan Yayınevi, Ankara, 2016.

Kaleli, Emrullah. **Haçlı Seferleri Zamanında Bizans ve Batılılar (1096-1204)**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Isparta, 2011.

Kaufhold, Martin. **Die Kreuzzüge**, Marix Verlag, Römerweg, 2007

Kayhan, Hüseyin. Orta Çağ Aydınlığı, **Doğu-Batı Düşünce Dergisi**, Yıl:8, Sayı:33, Ağustos-Eylül-Ekim 2005, s.304.

Kaya, Selim. **I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)**, TTK, Ankara, 2006.

Mayer, Hans Eberhard. **Geschichte der Kreuzzüge**, 10. Aufgabe, W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 2005.

Madden, Thomas F. **The Concise History of The Crusades**, Rowman and Littlefield Publishers, Third Edition, 2014.

Odabaşı, Zehra. Müslümanların Gözünden I. Haçlı Seferi ve Selçukluların Haçlılara Karşı Savunması, III. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Nisan 2016, s.328.

Ostrogorsky, George. **Bizans Devleti Tarihi**, çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara, 2011.

Phillips, Jonathan. **The Crusades 1095-1197**, Pearson Education Limited, London, 2002.

Runciman, Steven. **Haçlı Seferleri Tarihi**, çev. Fikret Işıltan, Cilt:1-3, TTK, Ankara, 1998.

Ramsay, W.M. **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, çev. Mihri Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1960.

Saruhan, Erdoğan. **III. Haçlı Seferinin Temel Kaynağı: Ansbertus Historia de Expeditione Frederici İmparatoris**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2020.

Şahin, Seyhun. **Hohenstaufen Hanedan-Papalık Çekişmesi ve Aragon Kralı III. Pedro ile Charles de Anjou'nun Sicilya'ya Müdahalesi**, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı:13, 2018, s.212.

Turan, Osman. **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1999.

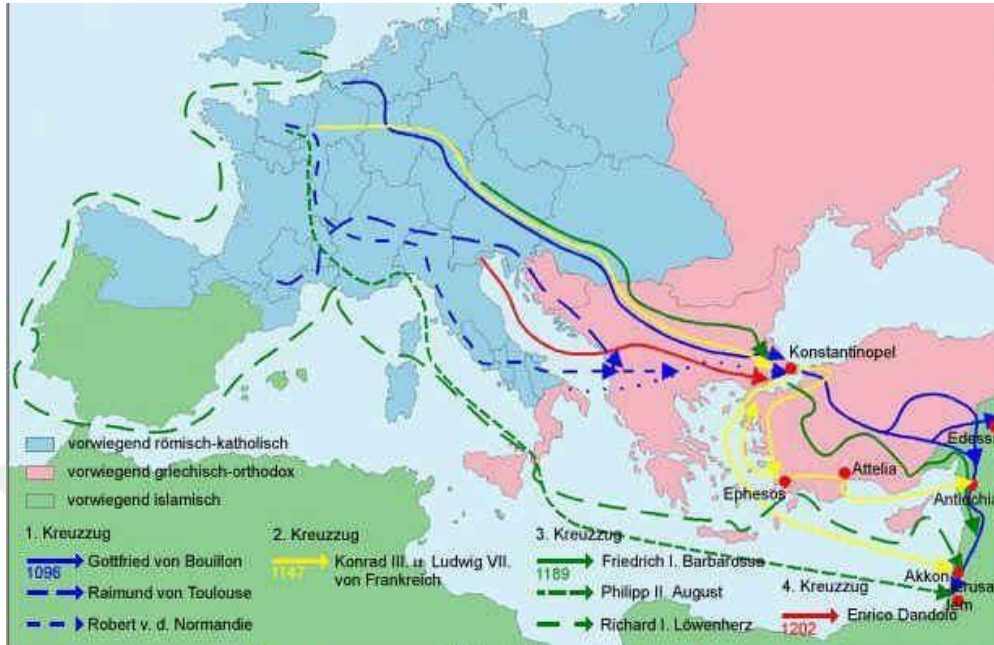
Westphal, Wilfried. **Richard Löwenherz und Saladin**, Jan Thorbecke Verlag, Stuttgart, 2006.

EKLER

EK 1: Üçüncü Haçlı Seferi sırasında Haçlı Ordularının Sefer Güzergahları

Kaynak: Croionberga, **Üçüncü Haçlı Seferi Sırasında Haçlı Ordularının Sefer Güzergahları**, <http://www.croionberga.de/kreuzzuege/der-dritte-kreuzzug.htm>. (29.05.2021)

EK 2: I. Friedrich

Kaynak: Britannica, **Friedrich**. <https://cdn.britannica.com/s:690x388,c:crop/86/11886-050-0103AE5B/Frederick-I-Crusader-copy-Schaftlarn-Henry-manuscript.jpg>. (29.05. 2021)

EK 3: Akka'nın Fethi (1191)

Kaynak: Britannica, **Akka'nın Fethi (1191)**, <https://cdn.britannica.com/s:690x388,c:crop/88/149288-050-CA90A89E/Siege-of-Acre-Third-Crusade-majus-Speculum.jpg>. (30. 05. 2021)